

kleio

Tijdschrift van de vereniging
van docenten in geschiedenis
en staatsinrichting in Nederland
(VGN)

33e jaargang nr. 1 januari / februari

1992

VERENIGINGSNUMMER

Algemeen Bestuur

Mw. J. van der Leeuw-Roord.
voorzitter (externe contacten, examenbureau/CEVO, vrouwen-geschiedenis),
Louise Henriettestraat 16,
2595 TH Den Haag.
Tel. 070 - 38 24 872.

Mw. T. Perdeck-Schimmel.
vice-voorzitter (contacten met historische verenigingen, congres-sen, didactische activiteiten),
Timorstraat 27,
3818 CK Amersfoort.
Tel. 033 - 61 50 97.

Mw. H. Budé-Janssens, *le secreta-ris (externe correspondentie, VO, publiciteit),* Patrijslaan 12a,
2261 ED Leidschendam.
Tel. 070 - 32 77 923.

Mw. H.J.C. van Herwaarden-Rijlaarsdam, *2e secretaris (interne contacten, notulen, Hoger Onderwijs),* Postbus 360,
2920 AJ Krimpen a/d IJssel.
Tel. 01807 - 12 298.

J. Schopman, *penningmeester (financiën, ledenwerving),* Jozef Israëlsstraat 58, 6521 MZ
Nijmegen. Tel. 080 - 22 47 69.

F.R. Kat (*buitenlandse contacten, Atlantische Onderwijscommissie, studiereizen*),
Jeudestraat 4, 4011 GL Zoelen.
Tel. 03448 - 16 86.

R. Donk (*basisonderwijs, basis-vorming, opleidingen, nascholing*),
Wijnmanlaan 32, 8014 KA Zwolle.
Tel. 038 - 65 25 23.

M. Otten (*volwasseneneducatie, beroepsonderwijs, informatisering, ledenwerving*), Deventerweg 60,
7203 AM Zutphen.
Tel. 05750 - 42 160 (privé),
05700 - 70825 (werk).

U kunt zich opgeven als lid van de VGN bij de administratie Vreeswijkstraat 329, 2546 AK Den Haag. Wilt u daarbij aangeven tot welke categorie van leraren u be-hoort en op welk schooltype u werkzaam bent.

Voor 1991 bedragen de contributies:

1. HOS-schaal 11 en hoger f105.-
2. Tot en met HOS-schaal 10 f 90.-
3. Buitengewone leden (zij die niet meer in het onderwijs werkzaam zijn) en studenten f 75.-
4. Partnerlidmaatschap f130.-

Leden die minder dan 16 uur per week les geven kunnen in aanmerking komen voor een korting. Hiertoe moet u jaarlijks voor 1 december een verzoek indienen bij de penningmeester met vermelding van het aantal lessen, de school en de categorie waartoe u behoort.

Adreswijzigingen en opzeggingen dienen schriftelijk aan de administratie te geschieden.

Redactie

A.C.M. Peek, *voorzitter,*
Nijenheim 21-09, 3704 AJ Zeist.
Tel. 03404 - 62 886.
J.A. de Ruiter, Almelo.
B. Engbers, Utrecht.
D. Verkuil, Den Haag
H.J.C. Termeer, Nijmegen.
W. Rongen, Utrecht.
R. Slotboom, Utrecht.
J.L.G. van Oudheusden, Waalwijk.
Mw. C.L. Peucker-Martin, Zeist.

Secretariaat: J.A. de Ruiter, Parkweg 5, 7602 JC Almelo. Tel. 05490 - 60 987. Eindredactie: Mw. T. Bogaerts-Stoopman, Omloop-West 9, 3402 XM IJsselstein. Tel. 03408 - 8 35 76.

Alle leden van de VGN hebben een abonnement op Kleio. Niet-le-den kunnen zich abonneren, maar reglementair komen alleen diegenen in aanmerking voor een abon-nement zonder lidmaatschap, die niet werkzaam zijn als docent. Over uitzonderingen beslist het bestuur.

Voor 1991 kost een abonnement:
Nederland en België f90.-
Buitenland f105.-
Buitenland inclusief extra porto luchtpost f130.-
Losse nummers f9.50

Informatie over het leerlingenma-teriaal in de serie Kleio-Didactica en andere uitgaven van de VGN vindt u in de Kleio-krant achter in het blad. U kunt bestellen door het betreffende bedrag over te ma-ken op Postbanknummer 12 87 01 t.n.v. Penningmeester VGN te Den Haag. Wilt u op het girobiljet aangeven om welke nummers het gaat.

In Kleio kan geadverteerd worden. Prijzen:
1 pagina f410.-
1/2 pagina f325.-
1/4 pagina f225.-
Voor informatie over andere formaten en inleverdata van de opnamemodellen kunt u zich wen-den tot de eindredacteur.

ISSN 0165-6449

Inhoud

- 3 **Europese levens. Dubbelportret**
Bernard Bouwman en Dik Verkuil
- 5 **De belangrijkste veranderingen in het vak. Geschiedenis en staatsinrichting in de Basisvorming**
Jan Snickers
- 12 **De Lbo/Mavo-examens. Meer open vragen en minder gesloten vragen.**
H. Groen en A. Rood-Sengers
- 15 **Ideetje misschien. Een Duits meisje in Nederland.**
- 18 **Boek van de maand. De wereld op de rand van de afgrond in de Koude Oorlog.**
Jan van Oudheusden
- 22 **In 't kort en recensies**
- 28 **Kleio-krant**

nummer 1/92
pagina's 2 en 3

Wilt u artikelen voor Kleio toesturen aan de secretaris van de redactie. Berichten voor de Kleiokrante (verenigingsnieuws, aktualiteiten, aankondigingen) kunnen rechtstreeks naar de eindredacteur. Voor overname van artikelen, lesmateriaal e.d. dient u contact op te nemen met de eindredacteur.

Europese levens

Bernard Bouwman en Dik Verkuil

Met oog op het eindexamenonderwerp 'Europa' in 1992 en 1993 zullen in de komende nummers van KLEIO korte biografieën verschijnen van een aantal vooraanstaande Europeanen.

De reeks start met een dubbelportret van de Franse president Giscard d'Estaing en de Duitse Bondskanselier Helmut Schmidt.

Giscard

Volgens Jean Monnet was Valérie Giscard d'Estaing de eerste Franse president die begreep dat Frankrijk te klein is om haar problemen alleen op te lossen. Deze constatering alleen al geeft aan dat Giscard voor de Europese integratie van eminente betekenis is geweest. Maar Giscard heeft ook belangrijke concrete bijdragen geleverd.

Giscard was een typische exponent van de Franse politieke elite, die voor het overgrote deel uit de betere kringen afkomstig is en een uitstekende intellectuele scholing heeft genoten. Nadat hij in 1952 "een briljant eindexamen" had afgelegd aan de Ecole Polytechnique in Parijs, werd hij in 1962, op 36-jarige leeftijd, minister van Financiën. Hij had grote bewondering voor De Gaulle, doch was geen gaullist, maar een liberaal. Vanaf 1966 leidde hij de partij van de onafhankelijke republikeinen, en toen president Pompidou in 1974 overleed, werd hij tot zijn opvolger benoemd. In datzelfde jaar won hij de presidentsverkiezingen van François Mitterrand.

Het eerste resultaat van Giscard's werk voor Europa is de Europese Raad: de geregelde vergadering van de Europese regeringsleiders.

Giscard zag zo'n geregeld overleg - door het gewicht van de deelnemers - als het beste uitgangspunt voor het ontstaan van een werkbare machtscentrum in Europa. Hij werd hierin gesteund door Schmidt, maar Den Uyl en Tindemans (België) voelden er niet voor. Zij meenden dat de uitvoerende macht in handen diende te zijn van de Europese Commissie, die voor dat doel versterkt moest worden. Dat zou meer in overeenstemming zijn met een democratische ontwikkeling, aangezien de Commissie gecontroleerd kon worden door het Europees Parlement, en de regeringsleiders alleen aan hun nationale parlement verantwoording schuldig waren. Maar Tindemans gaf zijn principiële bezwaren op toen hij gedaan kreeg dat de Europese Raad regelmatig in Brussel zou vergaderen, en er aldus een band met de bestaande Gemeenschap bleef.

Giscard d'Estaing, achter hem het staatsieportret van zijn voorganger Georges Pompidou.

Giscard's andere belangrijke bijdrage was het Europees Monetair Stelsel (zie Schmidt).

Hoewel Giscard het plan hiertoe samen met Schmidt ontwikkelde, had hij zelf het initiatief ertoe genomen. Eerdere pogingen om de Europese munten aan elkaar te koppelen waren stukgelopen, doordat de 'zwakke' munten, zoals de Franse frank, de 'sterke', zoals de D-mark, moesten volgen. Frankrijk kon dit telkens slechts tijdelijk volhouden, en dat nog door een enorme kapitaalvernietiging, want de centrale bank moest met dollars enorme aantallen franken opkopen om de waarde van de frank te handhaven. Bij het EMS was de positie van de zwakke munten beter, omdat hierin ook de 'sterke' munten de verplichting op zich namen de koersen in de pas te houden. De realisatie van het EMS was overigens vooral Schmidts verdienste: hij moest de onwillige Duitse banken en bedrijven overtuigen van het nut van het EMS. Bovendien wist Schmidt de Britten bij het EMS te betrekken, die er eigenlijk - met het oog op hun nationale soevereiniteit - niets voor voelden. Giscard interesseerde zich niet voor de Britse deelname, maar hij wilde zijn vriend ook niet afvallen. Bovendien was hij bang dat dan Frankrijks anti-Britse reputatie zou herleven - dat zou immers de medewerking van andere partners, zoals Nederland, in gevaar brengen.

Toen eenmaal de Europese regeringsleiders het in principe eens waren geworden over het EMS, opperde Giscard om de nieuwe Europese munteenheid aan te duiden als "European Currency Unit" (ECU). Bij zijn gesprekspartners, en vooral bij de Britse premier Callaghan, wekte het verbazing en vreugde dat Giscard zo maar met een Engelse naam, en niet met een Franse op de

proppen kwam. Maar deze tegemoetkomingheid was deels schijn. Want de ECU was onder de Valois-dynastie een Franse munt geweest.

Daarmee was Giscard's Europese bijdrage grotendeels voltooid. De laatste jaren van zijn bewind waren niet de beste. De president mat zich keizerlijke allures aan - zo liet hij zichzelf tijdens officiële diners het eerst serveren - en verloor daarmee aanzien bij het Franse volk. Bij de presidentverkiezingen van 1981 maakte hij tegen Mitterrand geen kans.

Schmidt

Helmut Schmidt, bondskanselier van 1974 tot 1982, werd in 1918 geboren in Hamburg. Zijn vader was de 'onechte' zoon van een joodse bankier, maar Schmidt heeft zijn joodse afkomst vanaf zijn vroegste jeugd als een goed bewaard geheim met zich mee gedragen, tot het in 1988 werd onthuld door Giscard d'Estaing. Doordat Schmidt van 1937 tot 1945 diende in de Wehrmacht - en de gruwelen aan het Oostfront meemaakte - kon hij pas in 1945 economie gaan studeren. Vanaf 1953 was hij voor de SPD lid van de Bondsdag, waar hij zich in Defensievraagstukken specialiseerde. In 1967 werd hij fractievoorzitter, in 1969 minister van Defensie, in 1972 minister van Financiën en Economische Zaken en in 1974 volgde hij Willi Brandt op als bondskanselier.

Hij was een onorthodoxe sociaal-democraat, die een liberaal economisch beleid voorstond, en wiens wereldbeeld eerder werd gevormd door de filosofie van Kant en de Stoa, dan door die van Marx en Hegel.

Schmidts belangrijkste bijdrage aan de Europese integratie was het Europees Monetair Stelsel (EMS), dat hij in 1978 samen met Giscard ontwierp.

Het EMS, waarbij de wisselkoersen van de nationale munten werden gestabiliseerd rond een gemiddelde koers, heeft de positie van de Duitse Bundesbank aanzienlijk versterkt. De koppeling van de munten had tot gevolg dat de Bundesbank, als machtigste Europese bank, in feite het rentedisconto in de EG kon gaan vaststellen. Als de Bundesbank de rente verhoogde, moesten de andere Europese centrale banken wel volgen, omdat hun munten - door de verhoogde vraag naar D-marken, anders te veel zouden gaan afwijken van de gemiddelde koers.

Schmidt werkte in de Europese politiek nauw samen met Giscard. Beide leiders bespraken alle belangrijke Europese kwesties

vooraf in informele bilaterale onderonsjes. Bij de andere partners versterkte dit de vrees voor een Frans-Duitse hegemonie.

Toch was de Europese samenwerking niet Schmidts voornaamste zorg. Hij achtte de EG van ondergeschikt belang. De wereldpolitiek draaide in zijn visie om de driehoek VS-Sovjetunie-China.

Schmidt wilde de band tussen Duitsland en de VS sterk houden, maar toch is de relatie tussen beide landen tijdens zijn kanselierschap verslechterd. Debat daaraan was onder andere zijn moeizame verhouding met Jimmy Carter, aan wie hij zich telkens weer grondig ergerde. Schmidt zelf zag zijn beroerde relatie met Carter in een bredere kontekst.

Volgens hem was deze er uiting van dat Duitsland zich had geëmancipeerd van de VS en niet alles meer van de grote broer pikte. Door de verslapping van de Atlantische band, werd vanzelf de Europese samenwerking belangrijker.

Net als De Gaulle vond Schmidt dat 'Europa' zich uit moest strekken van de Atlantische Oceaan tot aan de Oeral.

Schmidts groot-Europese gezindheid was existentieel bepaald. Als Hamburger voelde hij zich deelgenoot van de cultuur der Hanzesteden, als Duitser kon hij zich niet neerleggen bij de afscheiding van de DDR en als Europeaan wist hij zich nauw verbonden

met de cultuur van Dostojevski en Sjostakowitsj. Door verzoening met Moskou hoopte hij het contact met de Oostduitsers levend te houden en het Oostblok op den duur in de politieke en culturele sfeer van Europa te trekken. Economische samenwerking zag hij als het middel om de patstelling tussen Oost en West te doorbreken.

Overigens was hij een man van weinig illusies en veel doorzettingsvermogen. Nog in 1987 schreef hij dat de hereniging van Duitsland bij het taai volhouden van de juiste politiek op zijn best in het midden van de 21ste eeuw gerealiseerd zou worden.

Geschiedenis en staatsinrichting in de Basisvorming

De belangrijkste veranderingen in het vak

Jan Sniekers

De Eerste Kamer buiten beschouwing gelaten ... mogen we aannemen dat de basisvorming augustus 1993 zal worden ingevoerd. Hoofddoel is de kwaliteitsverbetering van het onderwijs. De wetgever wil dit bereiken door invoering van een kerncurriculum van 15 vakken voor alle leerlingen van 12 tot 15 jaar en door het wettelijk vaststellen van kwaliteitseisen in de vorm van kerndoelen. Kerndoelen geven aan wat de leerlingen minimaal van een vak in de basisvorming moeten opsteken. In dit tweede artikel over de basisvorming vanuit het project M & M geeft de auteur u een overzicht van de belangrijkste consequenties van de kerndoelen geschiedenis en staatsinrichting. In dit artikel staat de algemene doelstelling centraal. In een vervolgartikel wordt ingegaan op de concrete kerndoelen en op consequenties voor de leerstof.

Velen onder u zullen het al lang niet meer (kunnen) volgen: WRR-rapport, Eindtermencommissie, Commissie Herziening Eindtermen, kerndoelen

De voorbereiding van de basisvorming kwam in 1986 op gang met het WRR-rapport 'Basisvorming in het onderwijs'. 'Lubbers 2', met minister Deetman op onderwijs, nam dit advies als vertrekpunt bij de voorbereiding van een wetsvoorstel voor de eerste fase

voortgezet onderwijs. Begin 1988 werden er voor 14 vakken breed samengestelde commissies van vakspecialisten ingesteld: de z.g. eindtermencommissies. Zij moesten de minister adviseren over de eisen die in de basisvorming aan de leerlingen gesteld mochten worden. Dit leidde voor alle vakken tot twee eindtermenadviezen. De tweede versies onderscheidden zich daarbij van de eerste door een globaler beschrijvingsniveau. Het werk van de eindtermencommissies was daarmee in grote lijnen afgerond.

De Tweede Kamer vond de formuleringen echter te voorschrijvend: ze lieten te weinig ruimte voor de vrijheid van inrichting door de scholen. Daarop stelde staatssecretaris Wallage een 'super-commissie' van deskundigen ad hoc in, die de opdracht kreeg de eindtermen van alle vakken verder te globaliseren en de afstemming tussen de vakken en tussen het basis -en voortgezet onderwijs te verbeteren. Deze Commissie Herziening Eindtermen stelde twee versies kerndoelen op, zich daarbij baserend op de eerdere eindtermen. In het tweede advies, dat de commissie 20 oktober 1991 aanbood aan de staatssecretaris, verwerkte zij aanbevelingen van de Onderwijsraad en van de Tweede Kamer. In de bijlage treft u deze laatste versie kerndoelen voor geschiedenis en staatsinrichting aan.

Uitgaven en inkomsten in de week van 12 tot 19 juni 1915:			
Uitgaven:		Inkomsten:	
Eten	f 11,64	vader	f 10,00
Drank, tabak	f 0,76	moeder	f 6,00
Kerkgeld	f 0,12	kinderen	f 3,20
Begrafnisfonds	f 0,80		
Kleine huishouduitgaven (zeep e.d.)	f 2,84		
Afbetaling scheld	f 1,70		
Kleding, diversen	f 1,34		
TOTAAL	f 19,20	TOTAAL	f 19,20

De hele familie Van Es werkte in de turf.

De positie van het vak: vinger aan de pols

Geschiedenis en staatsinrichting is één van de inmiddels 15 verplichte vakken in de basisvorming (het vak verzorging is aan het oorspronkelijke aantal van 14 toegevoegd). Het vakgebied bestaat uit de twee vakonderdelen geschiedenis en staatsinrichting.

Volgens de adviestabel basisvorming beschikt het vak over 200 lesuren van 50 minuten, overeenkomend met 5 jaaruren. Daarbij is niet aangegeven hoeveel uren voor geschiedenis of voor staatsinrichting moeten worden uitgetrokken. De hoeveelheid kerndoelen voor staatsinrichting duidt er evenwel op, dat er meer tijd aan dit vakonderdeel zal moeten worden besteed dan nu in de eerste jaren van het voortgezet onderwijs meestal praktijk is. In vergelijking met de huidige minimumtabellen gaat het vak er op de meeste schooltypen in uren op achteruit: gerekend over de

eerste drie leerjaren op de Mavo en het Vwo 1 uur en op de Havo 2 uren. Voor het Lbo zal de aangekondigde adviestabel, afhankelijk van het type beroepsonderwijs, een verhoging van twee tot drie uren betekenen.

Er is echter nadrukkelijk sprake van een *adviestabel* voor de periode van de basisvorming. De school zal over de urenverdeling uiteindelijk het laatste woord spreken. Zij kan zich hierbij laten leiden door de aangekondigde adviestabellen per schoolsoort, die waarschijnlijk worden gebaseerd op de huidige minimumtabellen.

Met het oog op zoveel mogelijk uren voor het vak zijn die huidige minimumtabellen voor Mavo, Havo en Vwo het meest gunstige uitgangspunt: een of twee uur meer dan de adviestabel basisvorming. Het koersen op de 'oude' minimumtabellen lijkt voor Mavo, Havo en Vwo dan ook de beste strategie. Er is dan wat extra tijd voor de kerndoelen (die nog steeds overladen lijken) of wat tijd over voor andere nuttige (b.v. schoolidentiteitsgebonden) zaken of voor examenvoorbereiding (Mavo).

Docenten in het Lbo kunnen hun strategie het beste afstemmen op de adviestabel basisvorming, omdat deze tabel meer uren aan geschiedenis en staatsinrichting toedeelt dan de 'oude' minimumtabellen. Voor het Lbo geldt nog sterker dan voor de andere schooltypes de overladenheid van de kerndoelen. Van de 5 uren uit de adviestabel basisvorming kan o.i. dan ook niets af.

Wat betreft de verdeling van de uren over de leerjaren gaat onze voorkeur uit naar een vaste plaats voor het vak in elk van de eerste drie leerjaren. De continuïteit van het vak, vanaf basisonderwijs tot examenjaar, is daarmee het meest gediend. Aan beperking van het vak tot de eerste twee jaren zijn duidelijk nadelen verbonden. Aan een aantal onderwerpen zijn de leerlingen qua leeftijd en ontwikkeling dan nog niet echt toe.

Handhaving van de 'oude' minimumtabel in Mavo, Havo en Vwo geeft overigens de beste garantie voor een evenwichtige urenverdeling over de drie leerjaren. Om leerlingen bij de overstap naar een ander schooltype (b.v. na het eerste jaar) niet in problemen te brengen, zouden Lbo-docenten ook voor een driejarige opbouw kunnen kiezen. Uitgaande van de adviestabel van 5 uur zouden ze dan bijvoorbeeld 2 uren kunnen geven in het eerste jaar, 1 uur in het tweede jaar en weer 2 uren in het derde jaar. Mocht een school er per sé voor willen kiezen alle vakken of onder andere óók geschiedenis en staatsinrichting af te ronden in twee jaar basisvorming,

kleio

nummer 1/92
pagina's 6 en 7

dan gaat deze redenering uiteraard niet op. Nogmaals, de keuze is uiteindelijk aan de school. Wij geven u als vakdocent slechts enkele overwegingen, die u in het overleg op uw school kunt gebruiken.

Algemene en concrete doelen

Evenals bij de andere vakken bestaan ook de kerndoelen voor geschiedenis en staatsinrichting uit algemene en concrete doelstellingen. Volgens de *algemene* doelstelling *'is het onderwijs in geschiedenis en staatsinrichting erop gericht jongeren toe te rusten met historische en politiek-bestuurlijke kennis, inzichten en vaardigheden, waarmee zij nu en later in hun rol als lid van diverse leefverbanden, als consument en producent, en als staats- en wereldburger kunnen participeren in historisch gegroeide maatschappelijke verbanden'*. In de formulering zijn zowel elementen van geschiedenis als van staatsinrichting terug te vinden.

De *concrete* doelen verwijzen, naast vaardigheden, m.n. naar leerinhouden, die aan de leerlingen moeten worden aangeboden. Ze zijn geordend in 5 domeinen, met de bijbehorende subdomeinen:

- a. Benaderingswijzen en vaardigheden;
- b. Economisch-sociale oriëntatie:
 - samenleving: levensonderhoud en milieu;
 - sociale verhoudingen;
 - primaire samenlevingsverbanden;
- c. Bestuurlijk-politieke oriëntatie:
 - intern-politieke verhoudingen;
 - internationale verhoudingen;
- d. Cultureel-mentale oriëntatie:
 - vormgeving van het bestaan;
 - religie, mens- en wereldbeschouwing;
- e. Staatsinrichting.

De domeinindeling is indertijd door de eindtermencommissie geschiedenis en staatsinrichting gemaakt om de eindtermen te ordenen op een wijze, die zowel aansluit bij de gebruikelijke benaderingswijzen in het vak als bij het dagelijks bestaan van leerlingen nu en later. Uitdrukkelijk is de indeling niet bedoeld als 'een plattegrond voor een schoolboek of lessenreeks'. De scholen kunnen derhalve zelf bepalen hoe ze de leerstof uiteindelijk ordenen en aan de leerlingen aanbieden. Alleen is bij domein a vaardigheden vastgesteld dat de betreffende kerndoelen moeten worden geoefend in relatie met kerndoelen uit andere domeinen.

De veranderende visie op het vak

De algemene doelstelling van het vak geeft belangrijke richting aan de wijze waarop de concrete doelstellingen dienen te worden geïnterpreteerd en uitgewerkt. Duidelijk spreekt uit deze algemene doelstelling de grotere aandacht -in vergelijking met de huidige situatie- voor het ontwikkelen van bekwaamheden bij leerlingen, waarmee zij nu en later in de samenleving kunnen functioneren.

Belangrijke uitgangspunten van de basisvorming zijn de 'vermaatschappelijking' en de 'toepassingsgerichtheid' van het onderwijs. Dit komt bij geschiedenis tot uiting in de relatie die -gezien de nadere uitwerking van de algemene doelstelling- gelegd moet worden met *hedendaagse* verschijnselen, ontwikkelingen en vraagstukken. Daarnaast in de noodzaak om, meer dan veelal gebruikelijk is, aandacht te besteden aan de eigen betrokkenheid van leerlingen en aan hun waardenbesef en oordeelsvermogen.

Een ander belangrijk uitgangspunt in de basisvorming vormt de zgn. 'verwetenschappelijking' van het onderwijs. De vakken dienen aandacht te besteden aan de basisstructuren van de achterliggende wetenschappen. Bij geschiedenis gaat het hierbij om begrippen en vaardigheden die leerlingen helpen de geschiedenis op een vakeigen manier te benaderen. Maar ook gaat het hierbij om onderzoekend leren: leerlingen zullen eenvoudige onderzoeksactiviteiten moeten kunnen verrichten om kennis te verwerven dan wel toe

te passen. Aan de hand van door henzelf gestelde of door de docent aangereikte vragen zullen ze moeten leren zelfstandig informatie te verzamelen, te verwerken en op een samenhangende wijze af te ronden of te presenteren.

Het onderwijs in staatsinrichting levert een bijdrage aan de staatsburgerlijke of politieke vorming van leerlingen. Het is gericht op het ontwikkelen van kennis en inzicht in het functioneren van het huidige Nederlandse politieke systeem, van betrokkenheid bij dat functioneren en van de interesse in politieke vraagstukken en betrekkingen.

Het wil beargumenteerde oordeelsvorming over politiek-maatschappelijke verschijnselen, ontwikkelingen en vraagstukken bij leerlingen versterken alsmede praktische vaardigheden ontwikkelen waarmee leerlingen aan het politieke systeem kunnen deelnemen. De aandacht is daarbij met name gericht op het *huidige* functioneren van het politieke systeem.

Samenvattend zijn ook bij staatsinrichting vermaatschappelijking en toepassingsgericht leren centrale uitgangspunten.

Handelingsbekwaamheid

Centraal uitgangspunt in de kerndoelen is dat leerlingen worden toegerust tot het participeren in diverse historisch gegroeide maatschappelijke verbanden. In het bijzonder gaat het daarbij om het functioneren nu en later in hun rol als lid van diverse leefverbanden, als consument en producent, en als staats- en wereldburger.

Harmen van Es.

Daarvoor dienen de leerlingen te beschikken over

- algemene historische en politiek-bestuurlijke kennis en inzichten;
- inzicht in hun eigen betrokkenheid;
- waardenbesef en oordeelsvermogen;
- algemene en meer specifiek historische onderzoeksvaardigheden.

Deze doelen hangen nauw met elkaar samen. Ze dragen gezamenlijk bij tot het realiseren van het centrale uitgangspunt. Dit zal ook in de lespraktijk tot uitdrukking moeten komen. We illustreren dit aan de hand van een lespakket, dat gericht is op de voorbereiding van leerlingen op hun functioneren in een primair samenlevingsverband. Het is ontwikkeld door de vakgroep geschiedenis en staatsinrichting van het M & M - project, onder de titel: *Taakverdeling: een kwestie van kiezen?*

PHILIPS bouwt voor zijn werknemers moderne en gerieflijke woningen, voorzien van **GAS, WATER en ELECTRICITEIT !**
en minstens 3 slaapkamers (dus slapen de jongens en meisjes boven 6 jaar apart!)

MAAR: bewaar geen brandstoffen of aardappelen op deze kamers en werp geen theebaren in de gootsteen

EN: laat overdag uw slaapkameropen **ALTIJD** open staan en houdt uw huis **GORD SCHOON !**

HOELANG MOET MEN BIJ PHILIPS WERKEN ?
Per week: zes dagen
Per dag: acht uur !
Gaaf het werk zomer en winter door? **JA!**
Moet uw vrouw ook werken bij Philips?
NEEN! U verdient genoeg voor het hele gezin! Hierdoor kan uw vrouw thuis al haar aandacht aan huishouden en kinderen geven!

De familie Van Es verhuist naar Eindhoven.

Deze lessenreeks (eind 2e klas) geeft in het licht van de algemene doelstelling uitwerking aan (onderdelen van) de volgende concrete kerndoelen:

- b 4: veranderingen in de samenstelling van en de rol - en arbeidsverdeling in primaire leefverbanden in Nederland in de 20e eeuw, mede in relatie tot andere historische processen, met name urbanisatie en industrialisatie;
- b 3: de maatschappelijke positie van individuen en groepen, mede bepaald door factoren als opleiding, beroep en sexe; het emancipatieproces van vrouwen;
- d 11: veranderende eisen aan het onderwijs en de opvoeding, mede in verband met veranderingen in beroepen en beroepsopleidingen;
- d 12: kenmerkende achtergronden van religies en levensbeschouwingen en de betekenis voor het maatschappelijk denken en handelen.

De lessenreeks is opgebouwd aan de hand van de volgende centrale vragen:

- Welke belangrijke ontwikkelingen hebben zich in de loop van de twintigste eeuw voorgedaan in de taakverdeling tussen

mannen en vrouwen, gelet op inkomensverwerving, opvoeding van de kinderen en zorg voor het huishouden?

- Tot welke veranderingen in keuzemogelijkheden heeft dat geleid?

Het lespakket volgt de (waar gebeurde) geschiedenis van de familie van Es. Na de 'warming up' in de introductieles komt aan de orde, hoe de familie van Es rond 1900 in de Drentse veengebieden leefde en wat de taakverdeling was tussen man, vrouw en kinderen (blok 1; 2 lessen).

In 1926 besluit de familie na een wervingscampagne van Philips naar Eindhoven te verhuizen, waar tegen de achtergrond van industrialisatie en urbanisatie een andere taakverdeling in het gezin ontstaat (blok 2; 2 lessen). In de periode tussen 1960 en 1990 zien we hoe de kinderen en kleinkinderen onder invloed van toenemende welvaart, secularisering, democratisering en de tweede feministische golf te maken krijgen met veranderende waarden ten aanzien van de taakverdeling (blok 3; 3 lessen).

De leerlingen worden vervolgens naar hun eigen voorkeur t.a.v. de taakverdeling gevraagd. Zij dienen deze voorkeur te motiveren met verwijzing naar voor hen belangrijke traditionele en hedendaagse waarden. Ook staan ze stil bij de vraag in hoeverre ze bij het maken van een eigen keuze 'vrij' zijn. Of dat ze evenals mensen in het verleden mede door maatschappelijke omstandigheden en opvattingen worden bepaald (laatste deel blok 3; 1 les).

In doelstellingen weergegeven, vraagt dit alles van leerlingen, dat zij (wij beperken ons tot de belangrijkste):

- betreffende algemene kennis en inzicht*
 - enkele belangrijke ontwikkelingen kunnen aangeven van de taakverdeling in huishouden of gezin in Nederland tijdens de laatste honderd jaar;
 - binnen deze ontwikkelingen voorbeelden kunnen geven van continuïteit en verandering;
 - historische en hedendaagse voorbeelden kunnen geven van maatschappelijke bepaaldheid van taakverdeling in huishouden en gezin;
- betreffende inzicht in hun eigen betrokkenheid*
 - de taakverdeling thuis en hun eigen positie daarin kunnen beschrijven en vergelijken met die van andere mensen, in verleden en heden;
 - voorbeelden kunnen geven van maatschappelijke invloed op eigen positie en gedrag m.b.t. taakverdeling;

kleio

nummer 1/92
pagina's 8 en 9

c. betreffende oordeelsvermogen en besef van eigen en andermans waarden

- kunnen aangeven welke groepen/organisaties/instellingen welke waarden m.b.t. taakverdeling de laatste honderd jaar uitdragen en vanuit welke belangen zij dat doen;
- in hun oordeel over hetzij hedendaagse, hetzij historische keuzen van anderen, rekening kunnen houden met andere waardensystemen c.q. andere maatschappelijke mogelijkheden;
- eigen waarden, welke een rol spelen bij hun keuze t.a.v. taakverdeling, kunnen expliciteren en de herkomst van hun eigen waarden aangeven;
- een gemotiveerd standpunt kunnen innemen t.a.v. gewenste taakverdeling later.

d. betreffende vaardigheden

- historische teksten, grafieken, tabellen en visueel materiaal kunnen analyseren en interpreteren;
- historische gegevens kunnen vergelijken en daaruit conclusies trekken;
- historische gegevens in schema kunnen zetten;
- veronderstellingen m.b.t. taakverdeling in verleden en heden kunnen formuleren en deze veronderstellingen toetsen aan de hand van beschikbaar gesteld bronnenmateriaal.

Tezamen dragen deze doelen bij aan het centrale uitgangspunt van de basisvorming: het ontwikkelen van bekwaamheden bij leerlingen waarmee zij nu en later in de samenleving kunnen functioneren.

In het tweede deel van dit artikel zullen we, zoals reeds is opgemerkt, nader ingaan op een aantal concrete kerndoelen en op veranderingen in het vak, die daarvan het gevolg zijn.

Wat nou! je kan die knoop er toch zelf wel aan zetten? je hebt toch niets aan je handjes of zo?

maar wat stel ik me aan! de dienstmeid staat klaar! maar dat is van me af aan afgelopen!

N.E.E.N! nee, afgelopen je vergist je, beste jonger ik ben je moeder niet! goed onthouden!

Taakverdeling tegenwoordig.

LITERATUUR

Informatiebrochure

Op weg naar basisvorming - Geschiedenis en staatsinrichting

Hierin hebben Robert van Oosten en Jan Sniekers (van de SLO) en Kees Bogaerts (van het CITO) de consequenties van de basisvorming voor het vak op een rijtje gezet. De brochure is te bestellen bij de SLO, Afdeling Verkoop, tel. 053-840305.

Kerdoelen geschiedenis en staatsinrichting (VO)

uit: *Nader advies kerndoelen voor de basisvorming in basisonderwijs en voortgezet onderwijs*, Lelystad, 20 oktober 1991.

Algemene doelstelling

Het onderwijs in geschiedenis en staatsinrichting is erop gericht jongeren toe te rusten met historische en politiek-bestuurlijke kennis, inzichten en vaardigheden, waarmee zij nu en later in hun rol als lid van diverse leefverbanden, als consument en producent, en als staats- en wereldburger kunnen participeren in historische gegroeide maatschappelijke verbanden.

Daartoe verwerven zij:

- de vaardigheid te denken in tijdsdimensies en veranderingen;
- kennis, inzicht en vaardigheden ten aanzien van historische structuren, processen, personen en gebeurtenissen die voor hedendaagse verschijnselen, ontwikkelingen en vraagstukken op regionaal, nationaal, Europees en mondiaal niveau van betekenis zijn;
- kennis, inzicht en vaardigheden met betrekking tot de ontwikkeling en het functioneren van het hedendaagse Nederlandse politieke systeem in wisselwerking met de samenleving;
- inzicht in hun eigen betrokkenheid bij (historisch gegroeide) maatschappelijke verschijnselen, ontwikkelingen en vraagstukken en bij het functioneren van het Nederlandse politieke systeem;
- oordeelsvermogen en besef van eigen en andermans waarden ten aanzien van maatschappelijke verschijnselen, ontwikkelingen en vraagstukken;
- de vaardigheid zelfstandig eenvoudige (historische) onderzoeksactiviteiten te verrichten ten behoeve van verwerving en/of toepassing van kennis en inzicht op het terrein van voornoemde aspecten.

Domein A.

Benaderingswijzen en vaardigheden

Kerdoel 1.

De leerlingen kennen de volgende belangrijke benaderingswijzen van geschiedenis en hebben daarmee ervaring opgedaan in relatie met kerndoelen uit andere domeinen:

- het onderscheiden van oorzaken en gevolgen, continuïteit, unieke en generieke elementen in weinig complexe historische gebeurtenissen, verschijnselen en ontwikkelingen;
- het zich realiseren van de mogelijkheid dat

- mensen in andere tijden of andere omstandigheden zich in hun gedrag en oordeelsvorming mogelijk laten leiden door andere opvattingen, waarden en belangen;
- het zich realiseren dat elke (historische) interpretatie standplaatsgebonden en door de beschikbare informatie (mede) bepaald is.

De leerlingen kunnen met behulp van een overzichtelijke hoeveelheid (historische) gegevens informatie verzamelen en ordenen, eventueel door het raadplegen van eenvoudig schriftelijk, grafisch en audiovisueel bronmateriaal en door het gebruik maken van eenvoudige computerbestanden; ze kunnen de resultaten daarvan afgerond presenteren. De leerlingen kunnen eenvoudig onderzoek verrichten naar historische gebeurtenissen en ontwikkelingen op sociaal-economisch of cultureel gebied in de eigen omgeving.

Domein B.

Economisch-sociale verhoudingen

*Subdomein Samenleving:
levensonderhoud en milieu*

Kerdoel 2.

De leerlingen kunnen pre-agrarische, agrarische, agrarisch-stedelijke en industriële samenlevingen in de geschiedenis aan de hand van voorbeelden herkennen. Afhankelijk van de gekozen voorbeelden kunnen ze daarbij gebruik maken van de factoren arbeid, kapitaal, techniek, natuur, arbeidsverdeling tussen mannen en vrouwen.

Zij kunnen voorbeelden van enkele belangrijke economische ontwikkelingen aangeven:

- het ontstaan van steden in de Middeleeuwen;
- kenmerken van de economie van de Republiek in de 17e eeuw;
- industriële revoluties in de 19e en 20e eeuw en de sociaal-economische gevolgen daarvan voor arbeidsomstandigheden en arbeidsverhoudingen en voor het milieu;
- typerende verschillen tussen kapitalistische en communistische stelsels in de 20e eeuw.

Subdomein

Sociale verhoudingen

Kerdoel 3.

De leerlingen kunnen in het 17e eeuwse, het vroeg-industriële en het hedendaagse Nederland met voorbeelden aangeven, dat de maatschappelijke positie van individuen en groepen (mede) bepaald wordt door factoren als afkomst, herkomst, bezit, opleiding, beroep en sexe.

Ten aanzien van het vroeg-industriële en he-

kleio

nummer 1/92
pagina's 10 en 11

hedendaagse Nederland kunnen zij hierbij ingaan op:

- de samenhang tussen technologische ontwikkelingen, sociale mobiliteit en veranderingen in de sociale structuur van de samenleving;
- het emancipatieproces van protestanten en katholieken, arbeiders en vrouwen.

Subdomein

Primaire samenlevingsverbanden

Kerndoel 4.

De leerlingen kunnen veranderingen aangeven in de samenstelling van en rol- en arbeidsverdeling in primaire leefverbanden in Nederland in de 20e eeuw, mede in relatie tot andere historische processen, met name urbanisatie en industrialisatie.

Domein C.

Bestuur-politieke oriëntatie

Subdomein

Intern-politieke verhoudingen

Kerndoel 5.

De leerlingen kunnen hoofdlijnen in het ontstaan en de verdere bestuurlijk-politieke ontwikkeling van de Nederlandse staat aangeven en in verband brengen met bestuurlijk-politieke ontwikkelingen in West-Europa, met gebruikmaking van de volgende aspecten:

- godsdienst en economie bij het ontstaan van de Republiek der Verenigde Nederlanden;
- regeringsvormen in Europa en de positie van meer en minder bevoordeelde groepen;
- politieke stromingen en maatschappelijke emancipatiebewegingen: liberalisme, socialisme, christelijk politiek denken, feminisme;
- democratisering van het politieke bestel.

Subdomein

Internationale verhoudingen

Kerndoel 6.

De leerlingen kunnen de betekenis van de Tweede Wereldoorlog karakteriseren met het oog op de volgende aspecten:

- crisis van de jaren '30;
- nationaal-socialisme en jodenvervolgung;
- onderdrukking, verzet en collaboratie.

Kerndoel 7.

De leerlingen kunnen aan de hand van een voorbeeld uit de vroeg-moderne tijd verschillen herkennen in schaal en omvang van oorlogen en internationale conflicten en daarbij ingaan op:

- de betrokkenheid van individu en gemeenschap bij het oorlogsgebeuren;
- betekenis van militaire technologie.

Kerndoel 8.

De leerlingen kunnen veranderingen in de internationale politieke, militaire en economische verhoudingen in de tweede helft van de 20e eeuw aangeven. Met name:

- geopolitieke, economische en militaire blokvorming, in het bijzonder:
 - de opkomst van de VS en de SU als wereldmachten;
 - de blokvorming in Oost en West: NAVO en Warschaupact, EEG-Comecon;
 - De Koude Oorlog en de bewapeningswedloop;
 - veranderingen in de Oost-West-verhouding;
 - politieke veranderingen in de Noord-Zuid-verhouding;
- verschuivingen tussen economische machtscentra, met name Japan, VS, Europese landen, Zuid-Oost-Azië;
- ontwikkelingen in het Midden-Oosten;
- politieke verbanden en hun ontwikkeling, met name de Verenigde Naties.

Kerndoel 9.

De leerlingen kunnen met voorbeelden de koloniale en post-koloniale verhouding tussen Nederland en Oost- en West-Indië karakteriseren, met gebruikmaking van de aspecten:

- kolonialisme;
- imperialisme;
- politieke onafhankelijkheid.

Domein D.

Cultureel-mentale oriëntatie

Subdomein

Vormgeving van het bestaan

Kerndoel 10.

De leerlingen kunnen met voorbeelden typen, hoe mannen en vrouwen uit verschillende lagen van de bevolking in de klassieke oudheid, in de late Middeleeuwen in Europa en in de Arabische wereld, materiaal en immaterieel gezien, leefden. Zij kunnen deze culturen op genoemde aspecten vergelijken met onze hedendaagse samenleving.

Kerndoel 11.

De leerlingen kunnen aan de hand van voorbeelden de ontwikkeling van moderne westerse samenlevingen sinds 1945 aangeven met gebruikmaking van de aspecten:

- media-invloed en massa-cultuur;
- jongerencultuur;
- multi-culturele samenleving;
- veranderende eisen aan het onderwijs en de opvoeding, mede in verband met veranderingen in beroepen en beroepsopleidingen.

Subdomein

Religie, mens- en wereldbeschouwing

Kerndoel 12.

De leerlingen kunnen in hoofdlijnen - waar mogelijk in samenhang met kerndoelen uit andere domeinen - kenmerkende achtergronden van religies en levensbeschouwingen aangeven en daarbij ingaan op de betekenis voor het maatschappelijk denken en handelen.

Kerndoel 13.

De leerlingen kunnen eigentijdse en historische opvattingen van liberalisme, socialisme, communisme, fascisme en christen-democratie naar aanleiding van voorbeelden herkennen en toelichten.

E. Domein

Staatsinrichting

Kerndoel 14.

De leerlingen kunnen in hoofdlijnen de structuur en het functioneren van het hedendaagse Nederlandse politieke bestel in wisselwerking met de samenleving aangeven en daarbij aandacht besteden aan:

- kenmerken van een rechtsstaat;
- het belang van de grondwet, grondrechten en mensenrechten;
- samenstelling, taken, onderlinge verhouding en praktisch functioneren van bestuurlijke organen op gemeentelijk, nationaal en Europees niveau;
- taken en functies van politieke partijen, maatschappelijke organisaties en belangengroepen in het politieke systeem;
- aan de hand van eenvoudige beleidsonderwerpen in het proces van politieke beleids- en besluitvorming de positie en mogelijke invloed van de betrokken actoren aangeven en daarbij de volgende stadia herkennen:
 - invloed vanuit de samenleving;
 - omzetting in overheidsbeleid;
 - effecten van overheidsbeleid op de samenleving;
 - voortgezette invloed vanuit de samenleving;
- verschillende vormen van deelname aan het proces van totstandkoming en uitvoering van overheidsbeleid van individuele burgers, groepen en maatschappelijke organisaties;
- taken, bevoegdheden en functioneren van de rechterlijke organisatie;
- mogelijkheden van rechtsbescherming voor de burgers;
- hoofdlijnen in de historische ontwikkeling van het Nederlandse politieke bestel vanaf de 19e eeuw.

De Lbo/Mavo-examens

H. Groen en A. Rood-Sengers

Veel docenten hebben bij de Cevo-vaksectie Geschiedenis en staatsinrichting aangedrongen op een uitbreiding van het aantal open vragen. Het algemeen bestuur van de Cevo heeft gehoor gegeven aan dit verzoek. Met ingang van 1992, dus al bij de komende examens, zullen de LbO/Mavo-examens meer open vragen bevatten dan tot nog toe.

De verandering, van een 70/30- naar een 50/50-verhouding gesloten tot open vragen, wil niet zeggen dat de examens uit een gelijk aantal open en gesloten vragen zullen bestaan. De wijziging houdt in dat het maximaal aantal te behalen scorepunten voor de gesloten vragen ongeveer gelijk wordt aan het maximum aantal punten voor de open vragen. Doordat het maximaal aantal punten voor een open vraag kan variëren van twee tot vier of eventueel zelfs vijf scorepunten, terwijl het maximum bij gesloten vragen twee blijft, zullen er toch nog meer gesloten vragen dan open vragen in de examens blijven voorkomen.

De uitbreiding van het aandeel van de open vragen leidde tot de vraag of een examen met meer open vragen moeilijker of gemakkelijker zou worden. Bovendien moest uitgezocht worden welk type vragen bij voorkeur open gesteld zou moeten worden en welk type vragen het best tot zijn recht komt in de gesloten vorm.

Als het examen door de uitbreiding van het aandeel van de open vragen eventueel moeilijker zou worden, moet er nagedacht worden hoe in de constructie de open vragen van een vergelijkbare moeilijkheidsgraad te maken zijn als de tot nog toe gebruikte gesloten vragen.

Om meer inzicht in deze vragen te verkrijgen, voerde het Cito een onderzoek uit, waaraan ACD-leden en hun collega-docenten medewerking verleenden.

Het onderzoek

Van gangbare typen gesloten vragen als de herordeningsvraag, de meer-dan-twee-uit-spraken vraag en de gebruikelijke meerkeu-

zevraag zijn open varianten gemaakt. Een groep leerlingen kreeg een toetsversie met de gesloten vragen voorgelegd, terwijl een vergelijkbare andere groep leerlingen een toetsversie met de open varianten van de vragen heeft gemaakt. Op deze wijze kon bepaald worden of het stellen van open vragen het examen moeilijker of gemakkelijker maakt en hoe dit bij de verschillende vraagvormen werkt.

Een voor het centrale examen typerende herordeningsvraag is bijvoorbeeld:

Hieronder staan vier gebeurtenissen of maatregelen (1 t/m 4) van de Duitsers uit de tijd van de Tweede Wereldoorlog.

1 de eerste razzia op joden

2 de Februaristaking

3 het ontslaan van joodse ambtenaren

4 het verplicht stellen van de Ariërverklaring
In welke volgorde hebben de gebeurtenissen plaats gevonden of zijn de maatregelen uitgevoerd?

A	2	4	1	3
B	2	1	3	4
C	3	4	1	2
D	3	2	4	1
E	4	3	1	2
F	4	1	3	2

Deze vraag werkten we om tot de volgende open vraag:

Hieronder staan vier gebeurtenissen of maatregelen (1 t/m 4) van de Duitsers uit de tijd van de Tweede Wereldoorlog.

1 de eerste razzia op joden

2 de Februaristaking

3 het ontslaan van joodse ambtenaren

4 het verplicht stellen van de Ariërverklaring
In welke volgorde hebben de gebeurtenissen plaats gevonden of zijn de maatregelen uitgevoerd?

Schrijf de cijfers 1 t/m 4 onder elkaar in de, volgens jou, goede volgorde.

Uit het antwoord moet de volgende volgorde blijken:

4 (Ariërverklaring)

- 3 (ontslag joodse ambtenaren)
- 1 (de eerste razzia)
- 2 (Februaristaking)

Het volgende voorbeeld is een typische meer-dan-twee-uitsprakenvraag:

In de jaren zestig schreef een Amerikaanse, Betty Friedan, een boek met de titel "The Feminine Mystique" (Het verschijnsel vrouw). Hieronder staan drie uitspraken (1 t/m 3) over haar boek.

- 1 Dit boek droeg bij aan een herleving van het feminisme.
- 2 Door dit boek werden vrouwen zich bewust van hun eigen situatie.
- 3 Onder invloed van dit boek begon Angela Davis met politieke activiteiten.

Welke uitspraak is/uitspraken zijn juist?

- A alleen 1
- B alleen 1 en 2
- C alleen 2 en 3
- D alleen 3
- E alle drie de uitspraken
- F geen van de drie uitspraken

Deze vraag hebben we als volgt omgezet in de open vraagvorm:

Het boek van de Amerikaanse schrijfster Betty Friedan met de titel "The Feminine Mystique" (Het verschijnsel vrouw) had een grote uitwerking. Geef twee voorbeelden van die uitwerking.

Uit het antwoord moet blijken (twee van onderstaande gevolgen):

- Vrouwen werden zich bewust van hun situatie.
- Het feminisme herleefde/kreeg een nieuwe impuls.
- De National Organization of Women (NOW) werd opgericht (1966).

Naast de zojuist besproken, meer ingewikkelde vormen van gesloten vragen, komen er in de examens 'normale' meerkeuzevragen voor als:

De Nederlandse pers was "een onderwerp van voortdurende zorg en aandacht" van de Duitse bezetter. Er werden dagelijks persconferenties gegeven, de eerste had al plaats op 16 mei 1940.

Welke term is van toepassing op de bovenstaande inleiding?

- A Cultuurkamer
- B gelijkschakeling
- C staat van beleg

Deze gesloten vraag hebben we als volgt in de open vraagvorm gesteld:

De Nederlandse pers was "een onderwerp van voortdurende zorg en aandacht" van de Duitse bezetter. Er werden dagelijks persconferenties gegeven, de eerste had al plaats op 16 mei 1940.

Wat was het resultaat voor de berichtgeving van die "voortdurende zorg en aandacht" en die dagelijkse "persconferenties"?

Uit het antwoord moet blijken (één van onderstaande):

- een gelijkgeschakelde pers
- niet-objectieve berichtgeving
- door de Duitsers gecontroleerde berichtgeving

De resultaten

De resultaten van het onderzoek maakten duidelijk dat een examen dat voor de helft van de punten in de open vraagvorm is gesteld, naar schatting drie scorepunten, ofwel .3 cijferpunt, moeilijker wordt dan een huidig examen. De oorzaak van de veranderingen in moeilijkheidsgraad varieert per vraagvorm.

Herordeningsvragen

Bij de herordeningsvragen bleek dat de open varianten iets moeilijker waren dan de gesloten varianten. Het hiervoor vermelde voorbeeld van een herordeningsvraag werd in de gesloten vraagvorm door 69 procent van de leerlingen goed beantwoord, terwijl deze vraag in de open vorm door 54 procent van de leerlingen goed werd gemaakt. Dit effect kan verklaard worden door de sturende werking van de alternatieven; één van de alternatieven moet immers goed zijn. De lijst met alternatieven biedt steun in het zoeken naar het goede antwoord. Deze steun kan een groot effect op de moeilijkheidsgraad hebben; in het meest extreme geval beantwoordde 65 procent van de leerlingen deze soort vraag in de gesloten vorm correct, terwijl slechts 10 procent van de leerlingen de open vorm goed had.

Meer-dan-twee-uitsprakenvragen

Bij de meer-dan-twee-uitsprakenvragen bleek het verschil in moeilijkheid alle kanten uit te gaan: twee vragen waren moeilijker en twee vragen waren gemakkelijker.

Het hiervoor gegeven voorbeeld van een meer-dan-twee-uitsprakenvraag werd in de gesloten vorm door 66 procent van de leerlingen goed gemaakt, terwijl de vraag in de open vorm door 46 procent van de leerlingen goed werd beantwoord. Daar staat weer een andere vraag tegenover, die in de gesloten vraagvorm door 41 procent van de kandida-

ten goed werd beantwoord en in de open vorm door 89 procent van de leerlingen.

Een kenmerk van de meer-dan-twee-uitsprakenvraag is dat *alle* uitspraken beoordeeld moeten worden. Als een leerling een onderdeel verkeerd beantwoordt, dan is de vraag in de gesloten variant in zijn geheel foutief beantwoord en krijgt de leerling nul punten. In de open vraag kunnen deze goed beantwoorde onderdelen via deelscores wel beloond worden. Bij twee vragen zou de sturende werking van de alternatieven en wellicht de raadkans als de leerling er echt niet uitkomt, de vraag in de gesloten vraagvorm gemakkelijker hebben kunnen maken dan in de open vorm.

Een en ander lijkt af te hangen van de aanvankelijke moeilijkheidsgraad; een moeilijke gesloten vraag wordt in de open vraagvorm beter gemaakt en een aanvankelijk makkelijke gesloten vraag wordt in de open vraag iets slechter gemaakt.

Meerkeuzevragen

In het onderzoek zijn twee meerkeuzevragen opgenomen. De ene vraag bleek moeilijker, de andere vraag bleek gemakkelijker in de open vraagvorm. Het hiervoor gegeven voorbeeld van een meerkeuzevraag werd door 42 procent van de leerlingen goed beantwoord in de gesloten vraagvorm en door 55 procent van de leerlingen in de open vorm.

Als een hoofdzaak in een open vraag getoetst wordt, dan is een leerling altijd wel in staat een deel van het antwoord te reproduceren. Als echter een open vraag gesteld wordt over een detail uit de leerstofomschrijving, dan is de open vraag erg moeilijk, en heeft de leerling in de gesloten vraagvorm nog altijd het voordeel van herkenning/partiële kennis en de raadkans. Ten dele is dit eerder een probleem van wellicht te gedetailleerde feiten en weetjes die volgens de stofomschrijvingen in de examens getoetst moeten worden.

Bespreking van de resultaten met ACD en vaksectie

De vragen zijn zowel in open als gesloten vorm voorgelegd aan de ACD en de vaksectie. De ACD bestaat uit zes docenten die de examenvragen maken. De vaksectie, bestaande uit drie leden, is inhoudelijk verantwoordelijk voor de examens en de normering. In een gezamenlijk overleg zijn de voorkeuren per vraag voor de open of de gesloten variant en de argumentaties voor die voorkeuren geïnventariseerd.

Met ingang van het CE 1992 wordt bij de open vragen telkens vermeld hoeveel punten er te behalen zijn. De lay-out wordt weer wat anders, werk materiaal en vragen worden in aparte boekjes afgedrukt.

Een ruime meerderheid van vaksectie en ACD had bij herordeningsvragen een voorkeur voor de open vraag. De gesloten vraag werd te gekunsteld gevonden en biedt ruimte door met oneigenlijk puzzelwerk toch op het goede antwoord te komen. Een eenvoudige historische ordening is in de open vraagvorm met een redelijke overeenstemming tussen correctoren te scoren. Een mogelijk nadeel is dat de vraag wellicht iets moeilijker kan worden. Door in de vraag zelf het begin en/of het einde van de ordening "weg te geven" zou de moeilijkheidsgraad vergelijkbaar gemaakt kunnen worden met de moeilijkheidsgraad van de gesloten variant.

Een meerderheid van ACD en vaksectie sprak een voorkeur uit voor de open variant; vooral bij de 'pittige' vragen. Door de mogelijkheid van het toekennen van deelscores kan de prestatie van de leerling beter in de scoring tot uitdrukking worden gebracht. Toch is de gesloten variant - vooral als in de vraag een hoofdzak wordt getoetst - zeer goed bruikbaar.

De ACD en vaksectie konden geen voorkeur uitspreken voor de normale meerkeuzevraag of de open variant. Een goed geconstrueerde meerkeuzevraag waar de afleiders niet gezocht of gekunsteld zijn, is een efficiënte en effectieve toetsing. Zodra echter vanwege de noodzaak dat één van de alternatieven objectief goed moet zijn, de afleiders geforceerd geformuleerd moeten worden, of de vraagstelling voor de leerlingen onnodig ingewikkeld dreigt te worden, dan kan de voorkeur uitgaan naar een korte open vraag.

Samenvattende conclusies

In de examens LBO/Mavo Geschiedenis en staatsinrichting zullen in het vervolg iets meer open vragen gesteld worden. Vooral de gesloten herordeningsvragen zullen verdwijnen en vervangen worden door open vragen. Te verwachten is dat vooral gesloten vragen, waarbij door de gesloten vraagvorm de vraagstelling of alternatieven geforceerd geformuleerd zijn, plaats zullen maken voor open kort-antwoordvragen. ACD en vaksectie zullen proberen de moeilijkheidsgraad van de examens vergelijkbaar te houden met de tot nu toe afgenomen examens.

Uit het onderzoek bleek dat de uitbreiding van de open vragen een examen gemiddeld iets moeilijker maakt. Met dit gegeven in het achterhoofd zouden dan bijvoorbeeld in de inleiding tot de eigenlijke open vraag zogenaamde antwoordrestricties (noem er twee) en/of aanwijzingen (betrek in je antwoord) gegeven kunnen worden om de aard en de omvang van het gewenste antwoord aan te geven. Tevens moet erop gelet worden dat de open vragen vooral gebruikt worden om hoofdzaken te toetsen.

kleio

nummer 1/92
pagina's 14 en 15

Een Duits meisje in Nederland

Bij uitgeverij Contact verscheen het boek *Ik denk zoveel aan jullie van Hedda Kalshoven-Brester*. Het is een briefwisseling tussen familieleden in Duitsland en Nederland in de jaren tussen 1920 en 1949. Aan weerszijden van de grens hebben de briefschrijvers enerzijds voldoende belangstelling voor de grote politiek om de brieven bijzonder boeiend te maken maar anderzijds bieden ze een onthullende kijk op de ideeën van een burgerlijke Duitse familie. Tineke Perdeck-Schimmel heeft een leerzaam ideetje gedistilleerd uit het boek.

In 1920 komt een dertienjarig meisje naar Nederland om aan te sterken. Ze heet Irmgard Gebensleben en komt uit Braunschweig. Jarenlang van 1920 tot 1949 onderhoudt ze een uitgebreide correspondentie met familie en vrienden in Duitsland: met haar moeder, haar grootmoeder, haar nicht en met haar broer, die officier in het Duitse leger is en in 1944 in België sneuvelt.

Ook de familie en vrienden schrijven haar uitgebreid terug.

Deze correspondentie is bijeengebracht in het boek *Ik denk zoveel aan jullie* dat onlangs bij Contact verscheen. Het is samengesteld door Irmgards oudste dochter, Hedda Kalshoven-Brester.

Hieronder volgen stukken uit die brieven met daarbij een aantal vragen.

13.6.1920

.. In Utrecht moesten alle kinderen eruit en een man riep de naam af en bracht ons dan naar de pleegouders. De Bresters zijn al wat oudere mensen en de beide zoons ongeveer twintig jaar...

21.6.1920

.. Ik ben al geweldig dik, want bij de Bresters koken ze de lekkerste dingen voor me. Laatst heb ik bananen en sinaasappels gegeten..

De moeder van Irmgard: Elisabeth Gebensleben schrijft op 7.7.1920 aan de pleegouders: *.. Helaas zijn we in Duitsland niet in staat onze kinderen alles te geven wat ze lichamenlijk nodig hebben..*

.. Indertijd toen de kwestie van de uitlevering van onze vroegere keizer aan de orde was en de Hollanders, ondanks alle dreigementen van de Entente, weigerden daarop in te gaan, heb ik tegen mijn kinderen gezegd: Hoed af voor de Hollanders..

Vragen

1. Hoe kwam het dat Duitse kinderen in Holland moesten aansterken?
 2. Wat bedoelt de moeder met de uitlevering van de keizer en om welke keizer ging dat?
-

Irmgard blijft ruim een maand in Nederland; daarna blijft ze corresponderen met de familie Brester en gaat er nog geregeld logeren. In 1929 trouwt ze met August Brester, één van de zonen uit het gezin. Door haar huwelijk krijgt ze de Nederlandse nationaliteit. Met haar man, die internist is, vestigt ze zich in Utrecht.

Haar moeder schrijft haar vele brieven over de moeilijke periode die Duitsland tijdens de crisisjaren doormaakt en Irmgard schrijft veel terug.

Op 22.6.1931 schrijft de moeder vanuit Duitsland aan haar dochter:

.. Toen we het theater uitkwamen kregen we iets onverwachts te zien: de hele Steinweg was door fakkels verlicht, muziek en alleen maar bruinhemden met fakkels.

.. Die optocht en al die gewapende Schupo's (=ordepolitie in uniform) maakten een heel merkwaardige indruk op me, zo vlak na terugkomst uit het vredige Holland.. Maar overall heerste orde. De nazi's zijn streng gedisciplineerd en er zijn hier niet veel communisten die de rust kunnen verstoren..

Op 18.8.1931 schrijft Irmgard aan haar moeder:

.. We zaten nog aan het ontbijt toen we opeens een heel eigenaardig gebrom in de lucht hoorden. We liepen vlug naar het balkon en ja hoor daar vloog de Graf Zeppelin rustig en majestueus vrij laag over ons huis. Het was een schitterend gezicht en het deed mijn Duitse hart zo goed. Het was echt een symbool van Duitse energie en kracht, die zullen overwinnen ondanks de ernstige toestand van het ogenblik..

Vragen

3. Was Hitler aan de macht toen deze brieven geschreven werden? Geef argumenten.
 4. Wat valt je op in de laatste brief?
-

In oktober 1931 brengt Hitler een bezoek aan Braunschweig en Elisabeth Gebensleben doet hierover uitvoerig verslag aan haar dochter:

18.10.1931

.. Er stond een dichte muur van mensen: op stoelen, op ladders en hekken. Ze waren in de lantaarns geklommen. Uit de ramen en van de balkons werden voortdurend bloemen gooid. Ja ik heb gezien dat ze appels toegeworpen kregen en chocola. En steeds als er een rij vlaggen aankwam gingen de handen gingen de handen omhoog: "Heil, Heil".

.. Het was prachtig. Zo'n geestdrift had je vroeger nauwelijks als de keizer naar Braunschweig kwam.

.. Vati heeft gezien dat nette dames in bonjassen met grote kannen koffie naar de vrachtauto's liepen waar de Hitlermensen hun brood zaten te eten..

Irmgard schrijft op 23.10.1931 terug vanuit Utrecht:

.. Uit de krant hadden we natuurlijk al veel over de grote Hitlerdagen van Braunschweig gehoord, maar zo'n persoonlijk verslag maakt toch veel meer indruk. Fijn dat je er zo uitgebreid over hebt verteld..

.. Onze krant schreef er trouwens heel zakelijk en objectief over maar de mensen hier krijgen daardoor toch geen goed beeld van de omvang van de beweging.

kleio

nummer 1/92
pagina's 16 en 17

Vraag

5. Zie je verschil in opvatting tussen beide brieven? en is er ook enige overeenkomst? Tracht hiervoor een verklaring te geven.

Het is nu 1933 geworden. Irmgard heeft inmiddels twee dochters gekregen; een van hen is de samensteller van het boek: Hedda.

Op 3.2.1933 schrijft moeder Elisabeth:

.. Immeken ik neem toch aan dat je de Duitse krant steeds heel grondig leest. Hitlers kanselierschap is nu verrassend snel een feit geworden..

Het middagnieuws had ik helaas gemist maar toen kwam VAti met een extra editie van de krant. Vati's gezicht straalde. Ik lachte ook, maar toen de eerste vreugde voorbij was moest ik toch wel even op een stoel gaan zitten en een paar tranen over mijn wang laten lopen..

.. Nu zit dus deze vroeger zo eenvoudige man, die in de loopgraven heeft gelegen op de plaats waar Bismarck zat..

Ruim een maand later 10.3.1933 opnieuw een brief van moeder:

.. Afgelopen zaterdag hebben Frieda (de huishoudelijke hulp) en ik ter ere van de nationale herleving onze mooie oude zwart-wit-rode vlag aan het balkon gehangen. Ik kan je vertellen dat dat een feest voor ons was. Veertien jaar lang is de vlag naar zolder verbannen geweest, die vlag waarvoor miljoenen in de strijd om de eer van het vaderland hun leven gaven. Het was een plechtig ogenblik voor met toen ik hem uitrolde..

(In diezelfde brief doet ze ook verslag van het feit dat de sociaal-democratische burgemeester van Braunschweig trachtte te verhinderen dat op het stadhuis de hakenkruisvlag zou worden gehesen. Nog later zou die burgemeester op ruwe wijze verwijderd worden en werd Irmgards vader tijdelijk burgemeester van Braunschweig).

11.3.1933 komt een antwoord van Irmgard uit Nederland:

.. We leven zo mee met wat er allemaal in Duitsland gebeurt.

.. Uit de verte zie je alles veel nuchterder objectiever en rustiger, je oordeelt veel nuchterder dan wanneer je er zo middenin zit..

.. Eén ding hoop ik: dat Hitler zijn doel langs vreedzame weg kan blijven nastreven..

Zijn maatregelen tegen de communisten worden ook hier met gejuich begroet - als ze maar niet naar een dictatuur leiden.

22.3.1933 Elisabeth Gebensleben aan haar dochter:

.. Vati en ik hebben de hele dag aan de feestelijkheden meegedaan en ontroerd naar de radio geluisterd, die de plechtige vieringen in Berlijn en Potsdam uitzond.

Ik had zo graag de Hitlerflag naast onze oude Duitse vlag laten wapperen, maar ik had in de hele stad niet één hakenkruisvlag meer kunnen vinden. Ook het vlaggedoek was uitverkocht..

Ik kon alleen nog van die kleine hakenkruis-

DE JAARVERGADERING VAN DE VGN

De Algemene Ledenvergadering van de VGN wordt gehouden op zaterdag 14 maart a.s. in de Jaarbeurs in Utrecht.

Aanvang 10.30 u., vanaf 10.00 u. wordt er koffie geschonken.

Leden die hierbij aanwezig zullen zijn worden dringend verzocht dit te melden aan de administratie van de VGN, Antwoordnummer 43213, 2504 WB Den Haag.

AGENDA

10.30 u. Opening van de vergadering

1. Welkomstwoord en jaarrede van de voorzitter

2. Feestelijk gedeelte: uitreiking van de Huib de Ruijterprijs

12.15 u. tot 13.30 u. Borrel en lunch

13.30-15.30 Huishoudelijk deel van de vergadering

3. Bespreking van de jaarstukken

3.1 Notulen van de ALV 9-3-1991

3.2 Jaarverslag Algemeen Bestuur en beleidsplan 1992

3.3 Jaarverslagen van de commissies

3.4 Financieel jaarverslag, begroting 1992

3.5 Verslag kascommissie

3.6 Décharge kascommissie

4. Wijziging statuten, huishoudelijk reglement

5. Bestuurswisseling:

Volgens rooster van aftreden: H.J.C. van Herwaarden-Rijlaarsdam. Zij stelt zich herkiesbaar. Tegenkandidaten dienen twee weken voor de ALV bij de eerste secretaris te zijn aangemeld.

6. Benoeming nieuwe kascommissie

7. Rondvraag

8. Sluiting van de vergadering en borrel

HET FEESTELIJK DEEL VAN DE JAARVERGADERING

Huib de Ruijterprijs voor Hella Haasse

Sinds verleden jaar wordt de Huib de Ruijterprijs uitgereikt tijdens de Algemene Ledenvergadering. We hopen op die manier een feestelijk tintje te geven aan het geheel waardoor het bijwonen van de jaarvergadering meer de moeite waard wordt.

Vorig jaar ging de prijs naar de makers van twee VPRO-programma's met een historische inslag, 'Wie was je opa's opa, Opa?' en 'Het spoor terug', maar dat werd pas ter plekke bekend gemaakt zoals gebruikelijk.

Diverse leden vonden dat jammer; als ze geweten hadden dat de VPRO bekroond zou worden waren ze zeker naar Utrecht gekomen - aldus hun reactie.

Om aan hun wens tegemoet te komen hebben we als bestuur besloten dit jaar wel van te voren bekend te maken aan wie de prijs uitgereikt zal worden. En dat is dus Hella Haasse. In haar omvangrijke oeuvre speelt de geschiedenis een belangrijke rol. Behalve een aantal historische romans schreef zij met name sinds het eind van de jaren 70 haar 'brievenboeken', *Mevrouw Bentinck of Onverenigbaarheid van karakter*, *De groten der aarde of Bentinck tegen Bentinck* en *Een vreemdelinge in Den Haag*, waarin veel authentiek historisch materiaal op een zeer toegankelijke manier is gebruikt. Hierdoor wordt een breed lezerspubliek betrokken bij ware gebeurtenissen uit het verleden. Geschiedenis, zo blijkt uit haar werk, is geen dor verhaal - integendeel!

De toekenning van de Huib de Ruijterprijs aan Hella Haasse door de VGN wil dan ook vooral het historische aspect van haar schrijverschap beklemtonen. Al eerder ontving zij belangrijke prijzen voor haar totale literaire werk: in 1981 de Constantijn Huygensprijs en in 1984 de P.C. Hooftprijs.

In het ochtendgedeelte van de jaarvergadering zal de prijs worden uitgereikt en zal Hella Haasse een voordracht houden over haar werk.

We hopen dat veel VGN-ers naar Utrecht zullen komen!

Het bestuur van de VGN

Jaarrede van de voorzitter van de VGN 1991

Uitdagingen en kansen

Dames, Heren, ik heet u allen hartelijk welkom op deze jaarvergadering die tevens een feestelijk karakter heeft door de uitreiking van de Huib de Ruijterprijs.

Tevens is dit ook de dag waarop ik afscheid neem als voorzitter van de VGN. Afscheid nemen doet pijn, juist bij mij. Toch meende ik mijzelf niet herkiesbaar te moeten stellen voor een volgende bestuursperiode omdat ik niet alleen geen les meer geef, maar ook in mijn huidige functie als onderwijskundig medewerker emancipatie op het Algemeen Pedagogisch Studiecentrum niet meer inhoudelijk betrokken ben met het vak geschiedenis. Immers, de VGN is een vereniging voor docenten geschiedenis en staatsinrichting. Onderwerpen als seksuele intimidatie en economische zelfstandigheid van meisjes liggen daar ver vandaan. Wel zal ik de opgebouwde know how ten dienste stellen van de Commissie Vrouwen-geschiedenis zodra ik daartoe weer enigszins in staat ben.

Toch kijk ik terug op een fijne periode met een dynamisch bestuur dat de vele uitdagingen en kansen die er lagen durfde op te nemen en er niet voor terugschrok ook het vele werk dat hieraan verbonden was uit te voeren en dat alles in een bijzonder prettige sfeer; in voor- en tegenspoed.

En met tegenspoed kregen we met name het laatste half jaar te maken. Jet van Herwaarden belandde in het ziekenhuis nadat een personenbusje zonodig een krachtmeting met haar aan wilde gaan en ondergetekende na een ongelukkige val twee dagen daarna met een hernia. En het einde van de gevolgen daarvan is nog niet in zicht.

In tegenspoed leer je je vrienden kennen. Zo ook de medebestuurders die met niets ontziende kracht de liggende taken overnamen. Ondanks al deze tegenspoed is er toch veel werk verzet. Maar vanwege het feit dat er niet zoiets als een vervangingsregeling voor bestuursleden bestaat zijn er zaken blijven liggen of minder goed uit de verf gekomen. De Verenigingsraad heeft zo bijvoorbeeld niet plaatsgevonden.

Uitdagingen lagen er genoeg de afgelopen drie jaar voor dit bestuur.

Onze eerst zorg was om het HEG-rapport weer uit de lade van een bureau op het ministerie boven tafel te krijgen. Meldde ik de vorige jaarvergadering nog het vastgelopen overleg op O&W en onze verontwaardiging over de manier waarop wij behandeld werden, toch zaten we een week daarna weer informeel met elkaar om de tafel in voortgaande bespreking. Veel lof verdient dan ook onze contactpersoon op het ministerie Dhr. Stegeman. Zonder zijn volhardendheid, zijn enorme inzet zou de relatie VGN-ministerie niet zo goed en vruchtbaar zijn geweest. Dankzij de intensieve samenwerking wordt de VGN meer dan ooit gezien als de vertegenwoordiger van alle geschiedenisdocenten.

Vele besprekingen hebben het afgelopen jaar plaatsgevonden tussen de VGN en het ministerie waarin een aantal beleidbeslissingen genomen zijn en waarin de VGN een belangrijke stem heeft gehad en nog heeft. Ik som de belangrijkste beslissingen op:

- invoering van een nieuw centraal examen in 1994 waarin de uitgangspunten van het HEG-rapport overeind zijn blijven staan. De belangrijkste wijzigingen zitten in de formulering;
- in samenspraak met het NHG de voordracht van 3 examenonderwerpen waaruit staatssecretaris Wallage er twee zal kiezen;
- de voordracht van VGN-leden in de commissie stofomschrijving m.b.t. het CE-onderwerp "Interbellum" en een aanvulling van VGN-leden in de commissie stofomschrijving voor het CE-onderwerp "Europa";
- de toezegging voor het volledig samenstellen van de commissies stofomschrijving voor de CE-onderwerpen in 1993;
- de honorering van de commissieleden die zich bezighouden met het ontwerpen van de stofomschrijving.

Daarnaast vindt de VGN dat alle veldactiviteiten gehonoreerd dienen te worden en heeft zij het ministerie verzocht hiervoor een bedrag op de begroting te reserveren. Immers als dit niet gebeurt komt het werk altijd op dezelfde personen neer en wordt

een en ander te veel afhankelijk van de goedwillendheid van de desbetreffende perso(o)n(en). We denken met name aan de nascholing voor de invoering van het nieuwe eindexamenprogramma, de verbetering van de professionaliteit van de ACD-leden op het CITO, de nascholing m.b.t. het toetsen in gesloten vraagvorm zoals dat nu op het Mavo CE het geval is.

Ook in Omega verband wordt nu gewerkt aan een samenwerkingsvorm van alle vakinhoudelijke organisaties om o.a. het probleem van veldadvisering meer voeten te geven. Een aantal zaken moet op schooloverstijgend niveau worden aangepakt wil je de kwaliteit en het niveau van het onderwijs bewaken. Juist met de invoering van het formatie-budgetsysteem kan hier niet genoeg op gewezen worden.

Een tweede doelstelling die ons bestuur ter harte ging was de relatie met de vakwetenschap.

De werkzaamheden van commissie eindtermen basisvorming liet duidelijk zien welke enorme kloof er bestond tussen het voortgezet onderwijs enerzijds en de vakwetenschap anderzijds. Daaruit bleek de noodzaak om de contacten met de vakwetenschappers te intensiveren. Er werd nauwer samengewerkt met de Intercommissie NHG/VGN. Inmiddels hebben zij reeds een concept ontworpen voor een kernplan geschiedenis in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs met daarnaast een uitgewerkt voorbeeld; bedoeld voor leerlingen die geschiedenis niet als eindexamen vak gekozen hebben. Dit naar aanleiding van het bestuursstandpunt dat geschiedenis een verplicht vak dient te zijn (net als het vak Nederlands of maatschappijleer) noodzakelijk om als wereldburger goed te kunnen functioneren.

In een gesprek op O&W was hierom verzocht, nadat wij aan de staatssecretaris een schrijven met ons standpunt hieromtrent, voorzien van goed onderbouwde argumenten, hadden doen toekomen. Dit kernplan zal rond 15 maart worden ingediend en het is de bedoeling van het bestuur de leden zo snel mogelijk op de hoogte te stellen via de commissies zodat de discussie hierover op gang kan komen. Wel zitten we onder een behoorlijke tijdsdruk omdat we gebruik moeten maken van de situatie op het ministerie waar op dit moment gediscussieerd wordt welke vakken verplicht gesteld moeten worden voor de tweede fase in het voortgezet onderwijs. Als deze periode voorbij is wordt het veel moeilijker om er alsnog tussen te komen. Vandaar dat de tijdspanne om over dit kernplan te discussiëren kort zal zijn.

Vakwetenschappers van naam als Blom,

Balje en Bank buigen zich of hebben zich gebogen over de stofomschrijvingen van het Centraal Eindexamen. In de Intercommissie heeft prof.dr. De Bloys afscheid genomen na ruim 5 jaar en heeft prof.dr. Blom zich met veel enthousiasme bereid verklaard het voorzitterschap van deze commissie op zich te nemen.

Minder succesvol bleek de organisatie van een Historisch Platform. Er zijn genoeg Historische Verenigingen, maar een gemeenschappelijke noemer te vinden voor samenwerking, bleek moeilijker. Wel wordt op dit moment in samenwerking met het NHG door de Intercommissie aan de voorbereiding gewerkt van een tweedaagse conferentie over de Basisvorming die in november plaats zal vinden en waar het ministerie financiële middelen voor heeft toegezegd. Echter zolang het niet duidelijk is wanneer de basisvorming ingevoerd zal worden en dit bijvoorbeeld een jaar opschuift, zal ook de geplande conferentie uitgesteld worden omdat het weinig zin heeft een conferentie te houden over een onderwerp dat nog in een ver verschiet ligt.

Een derde doelstelling van ons bestuur was trachten het imago van het vak geschiedenis te verbeteren. Veel gezaghebbende personen hadden en hebben nogal eens kritiek op de wijze waarop historici werken. 'Jullie zijn het nooit met elkaar eens'. Wij als bestuur erkennen dit gegeven als inherent aan ons vak. Maar dergelijke beelden zijn doorslaggevend wanneer mensen gevraagd wordt hun invloed aan te wenden bij beslissingen. Of dat nu betrekking heeft op de eindtermen basisvorming, het nut van het vak, of op het verplicht stellen van geschiedenis in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs.

Hoewel we kunnen constateren dat we het afgelopen jaar veel eensgezinder naar buiten zijn gekomen en het nut van geschiedenis door de snelle opeenvolgende gebeurtenissen in de wereld bewezen wordt, zullen we aan ons imago moeten blijven werken, eenvoudigweg omdat het heel vervelend is geen of onvoldoende waardering te krijgen voor je werk en we bovendien in de nabije toekomst door de invoering van het formatiebudgetsysteem afhankelijk zullen zijn van de afzonderlijke scholen als het bijvoorbeeld gaat om de financiering van de nascholing. Dat betekent ook dat de VGN commerciëler moet gaan denken.

Wij denken daarbij aan een nieuw in te stellen financiële commissie, die in nauwe samenwerking met de penningmeester over deze en andere zaken een actieplan zal opzetten waarbij ook bekeken zal worden op

welke manier de financiën voor de toekomst zeker gesteld zullen worden en waarbij ook bekeken zal worden op welke manier we het aantal leden drastisch kunnen vermeerderen.

Hoewel we de afgelopen periode veel nieuwe leden konden verwelkomen waren er ook veel oudere leden die de VGN verlieten.

Er zijn ook zaken blijven liggen zoals het Historisch Forum; een aantal VGN-ers die zoveel mogelijk aangrijpingspunten zouden hanteren om het vak geschiedenis in de publiciteit te brengen. De praktijk wijst uit dat het heel moeilijk is om spontaan de pen te pakken en artikelen in diverse bladen geplaatst te krijgen. Het bestuur zal dit de komende periode meer vorm gaan geven; het blijft een aanhoudende zorg.

Een vierde doelstelling van ons bestuur was de relatie met de achterban verbeteren.

Had het bestuur o.l.v. de heer Maarsen net de grote operatie van afdelingen en regio's voltooid, wij probeerden nieuw leven in de regio's te blazen door de nascholing regionaal op te zetten. Ik wijs bijvoorbeeld op de nascholing vrouwengeschiedenis die zowel in Leiden als in Zwolle met veel succes is gehouden. Toch moet gezegd worden dat in de afdelingen en regio's waar veel activiteiten zijn georganiseerd het vaak voor de organisatoren een teleurstelling is wegens gebrek aan opkomst. De groep actieven is te klein en men kent elkaar te goed.

Gelukkig leverde de enquête gehouden in december 1990 veel respons op. Ik nodig degene uit die de enquête nog niet ingevuld hebben, dit alsnog te doen. Vooral omdat je als bestuur niet steeds op dezelfde mensen een beroep kunt doen. Dat meer leden uit de anonimiteit komen is voor het bestuur heel belangrijk. Via deze groep willen we proberen opnieuw activiteiten in de regio op te zetten. Helaas moeten we constateren dat te weinig vrouwen zich opgegeven hebben voor activiteiten. Is de drempel te hoog of zit het hem in de dubbele belasting van werken en zorgen?

Bijzonder actief zijn de verschillende commissies geweest. Ik wil hen vanaf deze plaats ook bedanken. Zonder hulp van deze commissies zou het bestuur niet zoveel werk hebben kunnen verzetten.

Heel, heel erg blij mogen we met elkaar zijn over de activiteiten die ondernomen worden door de LBO/Mavo commissie. Juist in deze tijd met de invoering van de basisvorming is het van groot belang een goed lopende en vinger aan de pols houdende commissie te hebben. Met name wil ik de uitstekende enquête Geschiedenis op

Mavo en LBO, "Hoe werkt dat?" noemen. Deze professionele enquête leverde veel respons op. Daardoor zal de commissie in staat zijn de positie van het vak op het Mavo en in het LBO in kaart te brengen waardoor het bestuur weer voeding krijgt om beleid op te ontwikkelen.

Tevens wil ik van deze gelegenheid gebruik maken Cees van der Kooy te bedanken die afscheid heeft genomen als voorzitter van de Pabo-commissie. Jarenlang bepaalde hij het gezicht van de Pabo-commissie en gaf vele tips in de Kleio-krant. Van zijn boek over de didactiek van geschiedenis op de basisschool maken vele studenten dankbaar gebruik. Naast de vele artikelen die we van zijn hand in verschillende tijdschriften konden lezen heeft hij ook nog "Verhalen over vroeger" in de onderwijskundige brochurereeks geschreven. Kortom, Cees is een zeer actief mens.

Hartelijk bedankt Cees voor je stimulerend enthousiasme en het vele wat je voor geschiedenis en de VGN hebt verricht. We zullen je missen.

Al met al is het bestuur niet geheel ontevreden over de hele operatie basisvorming. Deze operatie heeft voor het vak geschiedenis niet slecht uitgekapt. Of je nu een voor- of een tegenstander van de invoering van de basisvorming bent, een ding is duidelijk; de positie van het vak is in het LBO duidelijk versterkt.

In de komende jaren wil het bestuur zich nadrukkelijk op jonge docenten gaan richten. Er moet een oplossing bedacht worden voor die collega's die slechts een beperkt aantal uren les geven. Op welke manier kunnen zij lid worden van de VGN? We moeten bekijken of we een speciale commissie opzetten om het beleid op hen te kunnen richten.

Daarnaast wil het bestuur gaan bekijken hoe 'interculturele geschiedenis' verder van de grond getild kan worden. Hierbij willen we bekijken hoe we het minderhedenbeleid van het ministerie tot een wezenlijk onderdeel van het geschiedenisonderwijs kunnen laten worden.

Verder zal het komende bestuur zoeken naar een professionele benadering van het verenigingswerk. Daarbij denken we aan het opzetten van een kantoor of een parttime kracht die een aantal technische zaken kan uitvoeren zodat de bestuursleden minder belast worden met allerhande secretariaatswerk en waardoor er meer tijd overblijft voor beleidszaken. Uiteraard zal dat gebeuren in nauwe samenhang met het versterken van de financiële positie van de VGN.

Tot slot wil ik graag iedereen bedanken die mij de afgelopen ziekteperiode door middel van telefoontjes, kaartjes en bloemen een hart onder de riem heeft gestoken. Dat was hartverwarmend, je leert een andere kant van de vereniging kennen. Heel speciaal wil ik de vice-voorzitter, Tineke Perdeck en de eerste secretaris Joke van der Leeuw bedanken die het leeuwedeel

van mijn werkzaamheden hebben overgenomen. Tineke zal vanmiddag ook het huishoudelijk deel van de vergadering voorzitten omdat mijn gezondheid het niet toelaat om hier de gehele dag aanwezig te zijn.

Zonneke Matthée
voorzitter VGN

De heer Donk meldt dat de SLO in een advies-conceptleerplan raakvlakken aangeeft met andere vakken. De SLO werd door het veld gewaarschuwd dat deze zaken teveel en te ver waren doorgevoerd. De SLO wil materiaal ontwikkelen voor uitgevers. Het veld kan dan weer de vraag opwerpen of dit praktisch is.

Didaktiviteitencie

Mevrouw Eijt wil graag weten of het beoordeelde in het verslag over vrouwen de mening van de gehele commissie weerspiegelt? De heer Schulp meldt dat hij tot op heden niet door de commissie teruggeflooten is. Het gaat er slechts om of het aanbod iets anders mag zijn. De heer Schulp vindt het aanbod teveel opgelegd pandoer. Mevrouw Eijt meldt dat het veld om deze nascholing vraagt. De heer Schulp meldt dat het bestuur via potjes de trend volgt. De heer Schopman werpt tussen beide dat je geen onderwerpen moet bieden waar geen hond op afkomt.

De heer Schulp vraagt zich de wenselijkheid van het onderwerp Europa af. Mevrouw Van der Leeuw meldt dat het veld zelf onderwerpen kan indienen. De heer Schulp zegt dat in ieder geval Europa, meisjes en minderheden al binnen zijn. Mevrouw Pel meldt dat woorden als trits en versaaing in dit geval wel erg tendentieus werken. De heer Ketelaars vraagt zich af of de vergadering zich niet moet uitspreken over deze ongelukkige uitspraak. Mevrouw Budé vindt een uitspraak daar het een jaarverslag betreft absoluut overbodig. Hiermee stemt de vergadering in.

Commissie vrouwengeschiedenis

Mevrouw Eijt meldt dat van de commissie Europa-stofomschrijving niets gehoord is van aanvullingen op het gebied van de stofomschrijving. Mevrouw Budé meldt dat zij destijds een toezegging heeft gedaan aan de commissie vrouwengeschiedenis om het te onderzoeken. Echter over het onderwerp vrouwen en Europa valt niet veel te vinden. Wat niet is, kan niet. Mevrouw Marrenga geeft mevrouw Budé gelijk. De commissie wil het als een signaal laten zien. Mevrouw Budé wil graag als correctie zien: "Er is geraadpleegd, maar het was onmogelijk".

Mevrouw Eijt wil graag zien dat vermeld wordt dat 10 april 1992 vrouwengeschiedenis een bijdrage zal leveren aan de studiedag van het NHG.

Volwasseneneducatie

De heer Otten meldt dat een vervolgseminar plaatsvindt op 'Kleio in de Markt', 25 oktober is Kleio in de Markt deel II.

Notulen van de jaarvergadering van 9 maart 1991

3 Bespreking van de stukken

3.1 Notulen van 1990

De heer van Seggelen wil zijn naam op de juiste manier gespeld zien, overal waar een Z staat moet men een S lezen.

Graag wil de heer van Seggelen toegevoegd zien dat andere leden hem ondersteunden in de negatieve houding ten aanzien van de ambtenaren die het overleg lieten mislukken.

3.2 Jaarverslag van het Algemeen Bestuur. Beleidsplan.

De heer Maarsen wil graag weten hoe de houding van het algemeen bestuur t.a.v. het intercultureel onderwijs is. Is het inhoudelijk nodig voor het geschiedenisonderwijs? Graag zou hij de fundamenteen aangegeven zien.

Mevrouw Van der Leeuw antwoordt dat het bestuur over de gedachten die over dit onderwerp ontwikkeld worden kritisch wil blijven meedenken. De heer Donk die op dit moment vergadert met de PABOCie heeft deze zaak in zijn portefeuille. Hij werkt mee aan het beleid dat op het KPC ten aanzien van het intercultureel beleid wordt ontwikkeld, evenals mevr. Van der Leeuw.

De heer Maarsen wil graag weten wanneer het beleid van het bestuur op dit gebied concreetiseerd wordt. Het bestuur zegt toe dat bij concretisering van het beleid hierover mededeling gedaan wordt in de Kleiokrant.

De heer Zwart wil graag wat meer weten over de positie in de toekomst van het vak geschiedenis en staatsinrichting. Hij hoorde dat de leraren maatschappijleer ook deze bevoegdheid zouden krijgen.

Mevrouw Van der Leeuw meldt dat de voorzitter van de MVLM zulke ideeën opert in het mededelingenblad van de leraren maatschappijleer. In het OMEGA-overleg zal zij de heer Lugtenburg, voorzitter van de MVLM, hierover nog een keer aan spreken. De heer Bouwman wijst erop dat het verstrekken van deze bevoegdheid veel te kostbaar zou zijn. Het bestuur houdt deze zaak in de gaten.

De heer Zwart meldt dat heel veel mensen dit te horen krijgen. Het bestuur hoopt zonder ruzie te krijgen met de MVLM deze zaak in de gaten te houden.

De heer Schulp vraagt hoe het staat met de vereniging van vrienden voor het geschiedenisonderwijs; welke concrete stappen zijn ondernomen?

Mevrouw Perdeck meldt dat er te weinig menskracht was om dit plan verder te ontwikkelen, veel zaken slopen tijd. Komend jaar wordt dat een aandachtspunt.

3.3. Jaarverslagen commissies Commissie PABO

De heer Maarsen vraagt of de betrekkingen met de VALO M/M nuttig zijn? Worden daar zinvolle dingen ontwikkeld? Mevrouw Perdeck antwoordt dat er modules ontwikkeld worden. De heer Van Schie meldt dat zolang deze instelling blijft bestaan wij toch op de hoogte moeten blijven. De heer Maarsen vraagt nogmaals welke dingen er gebeuren. Mevrouw Rugers, de vertegenwoordiger van de VGN bij de VALO meldt dat de VALO de SLO adviseert. Men put zich uit in een voortdurend gevecht met de SLO het nut van bepaalde zaken aan te tonen. Als je de SLO helemaal niet adviseert, varen zij rustig verder.

Kleio

Mevrouw Roodhuijzen constateert een overmaat aan vrouwengeschiedenis in KLEIO. het woord versaaing is hier op zijn plaats. Kan er ook niet eens iets anders? Graag zag zij een breder aanbod.

De hoofdredacteur Peek van Kleio meldt dat gezien het eindexamenonderwerp in 1990 en 1991 vrouwengeschiedenis wel het middelpunt moest zijn. Er is een stroming binnen de VGN die zich daarover wil uiten. Er worden veel stukken spontaan aangeboden. Over deze stukken wordt binnen de redactie wel gediscussieerd. In het aprilnummer komt een stuk over de vrouw in de zeventiende eeuw, in het meinumner over de vrouw in de middeleeuwen.

De heer Donk meldt dat er in KLEIO wel veel wetenschappers uit Utrecht aan bod komen. Hij suggereert ook eens wetenschappers uit Nijmegen en Amsterdam aan bod te laten komen. De heer Peek gaat in op wat ook wel de Utrechtse maffia of de Utrecht-connection genoemd wordt. Hij wijst erop dat de redactie bestaat uit een clubje mensen, die dit werk in hun vrije tijd verrichten. Zij kijken rond naar de wetenschappelijke achterban in hun buurt. De heer Donk meldt dat dit voor het Duitslandnummer tot een grote misser heeft geleid, daar in Nederland ook een Duitse historicus werkzaam is.

Redacteur Rongen meldt dat deze Duitse historicus gevraagd is maar niet wilde meewerken. Hoofdredacteur Peek meldt dat veel historici liever in een vaktijdschrift willen publiceren, mede omdat KLEIO geen enkele betaling biedt. De hoofdredacteur grijpt meteen de kans om te wijzen op de interessante boekaanbiedingen in het blad. Hierdoor wordt de VGN enorm gesteund. Overigens blijven de recensenten kritisch bespreken ook al zijn deze boeken in de aanbieding. De journalistieke onafhankelijkheid blijft dus gewaarborgd.

De heer Van Seggelen vraagt waarom professor Von der Dunk niet meewerkte aan het Duitslandnummer. Daar professor Von der Dunk geen tijd had, werkte hij niet mee, was het antwoord van de redactie.

Financieel jaarverslag

De heer Pleijasant deelt ook namens mevrouw Verhagen mede dat zij de penningmeester décharge verlenen. Verder meldt hij een woord van lof richting de heer Houweling die al 20 jaar de vereniging administratief ondersteuning verleent. Ook zwaait de heer Pleijasant de heer Van Duijsen lof toe voor het verzette werk. Daar de heer Pleijasant zelf geen meubelstuk wenst te worden, wil hij graag vervangen worden.

Hierna wordt de balans door de penningmeester besproken. Hij zwaait de commissies lof toe. Zij hielden zich aan hun budget. Hij betreurt de teruggang van het ledental. Bij de CSE-besprekingen werden wel leden gewonnen.

De heer Van Seggelen vraagt naar de contributie van een deeltijdleraar. De heer Van Duijsen meldt dat deze elk jaar voor 1 december aangevraagd moet worden. Het valt onder het reductietarief.

De heer Bouwman wijst nog eens op de tienduizend gulden voor ledenwerving. Deze cijfers moeten consequentie voor het beleid hebben. Mevrouw Van der Leeuw wijst erop dat de mogelijkheden naar een professionele ledenwervingsfolder onderzocht worden.

5. Wisseling bestuur

De vice-voorzitter schetst het profiel van de nieuwe bestuursleden. De naam van de penningmeester staat in KLEIO fout vermeld. Deze moet Schopman zijn. Het profiel van mevrouw Budé staat al vermeld, de cv's van de heren Otten en Schopman komen nog in een volgend nummer.

Daar geen tegenkandidaten gesteld zijn nemen de drie nieuwe bestuursleden achter de tafel plaats.

6. Afscheid scheidende bestuursleden

Nadat de heer Kat in de ochtendvergadering al mevrouw Matthee had uitgeluid, moet hij nu stilstaan bij de verdiensten van

de heren Van Duijsen en Van Schie. Evenals mevrouw Matthee hebben zij zich ten volle ingezet voor de vereniging. Spreker hoopt dat alle drie zich nog in de toekomst nog op andere manieren voor de vereniging zullen willen inzetten.

7. Rondvraag

De heer Van Seggelen meldde dat Zoetermeer het ongedeelde VWO per decreet had ingevoerd. Hierdoor werd in sommige gevallen de minimumtabel teruggebracht van 11 uur naar 8 uur.

Het overleg over deze vermindering van uren moet binnen de school zelf plaatsvinden, meldt mevrouw Van der Leeuw. De heer Van Seggelen meldt dat in de Eerste Kamer nog een commissie-vergadering over dit onderwerp moet plaatsvinden. Het bestuur zal nog op deze zaak reageren.

Mevrouw Budé spreekt haar complimenten uit richting mevrouw Matthee die ondanks haar slechte gezondheidstoestand toch de jaarrede als scheidend voorzitter uitgesproken heeft.

De heer Schopman bedankt de heer Van Duijsen voor de overhandiging van het handboek penningmeester. De vice-voorzitter meldt dat de herverkiezing van bestuursleden aangekondigd zal worden in KLEIO. Tenslotte meldt de heer Bouwman dat de statuten van de VGN nog gepubliceerd moeten worden.

Jaarverslag van het Algemeen Bestuur

Hierbij heeft het bestuur van de VGN het genoegen u het verslag over het verenigingsjaar 1991 aan te bieden.

1. De samenstelling van het bestuur

H. Budé-Janssens, M.Otten en J.Schopman, traden aan als nieuwe leden. In tegenstelling tot vorig jaar kampte het bestuur niet met ernstige ziekteverschijnselen.

Het rooster van aftreden is als volgt:

1993: R.Donk, F.R.Kat, T. Perdeck-Schimmel, J. van der Leeuw- Roord

1994: H. Budé-Janssens, M.Otten, J.Schopman

1995: H.J.C. van Herwaarden- Rijlaarsdam

2. Vergaderingen

Totaal kwam het bestuur twaalf keer bijeen. Gezien de vergader- en reiskosten werd besloten één keer per drie weken te vergaderen.

Twee studiedagen werden gehouden. De studiedag van 14 januari werd besteed aan de taakverdeling binnen het bestuur. Op 27 september stond de nascholing en professionalisering centraal.

3. Portefeuilleverdeling

Vanaf Kleio nummer 4, 1991 is de verdeling van de portefeuilles onder het bestuur heel duidelijk aangegeven. De bestuursleden bezoeken zoveel mogelijk de hun toevertrouwde commissies.

4. Externe contacten in Nederland

In het kader van contacten met historische verenigingen, bezoeken van congressen bezochten bestuursleden de volgende activiteiten:

dag van de historische biografie, congres van de Vereniging Geschiedenis, Beeld en Geluid, projekt Natuur-en Milieu-educatie, jubileumcongres Spieghel Historiae, jubileumcongres Vereniging voor Vrouwen-geschiedenis.

Informele contacten werden gelegd tijdens VGN-reis naar Indonesië, OMO-reizen naar Sovjet-Unie en Griekenland.

Verder kunnen genoemd worden:

- *brieven naar alle kamerleden in verband met de bedreiging van het vak in de basisvorming;

- *contacten met de Werkgroep Europa i.v.m. de productie van de Leidraad voor docenten bij het examenonderwerp "Europa" in 1992 en 1993;

- *het verzenden naar en het aanbieden aan kamerleden, leden van het Europese Parlement, journalisten, enz. van de nota: "Zonder geschiedenis geen toekomst";

- *intensivering van de contacten met de vakgroepen Geschiedenis van Universiteiten en Hogescholen om de belangen van het vak te verdedigen tegen aanvallen uit de politiek (b.v. het voorstel om leraren maatschappijleer bevoegd te verklaren voor geschiedenis en staatsinrichting in de onderbouw), en in verband met nascholing en examenonderwerpen, deelname aan het OMEGA-overleg, waarvan de VGN het secretariaat heeft overgenomen;

- *overleg op het Ministerie met de Directie AVO/VWO, de heren van Eijndhoven, Frequin, de Rijcke, en een delegatie van het Platform;

- *overleg op het Ministerie over de aanpak van de examenontwikkeling;

- *aanwezigheid bij: het afscheid van de inspecteurs van der Heijden en Berkhout, bij het afscheid van de CITO-medewerker geschiedenis en staatsinrichting, de hr Hebben, bij de nationale 4-5 meiviering, bij de viering van de Independence Day op de Amerikaanse ambassade, enz.;

- *zoveel als mogelijk en bekend congressen

en nascholing bijgewoond, teveel om op te noemen, nabespreking van de centraal examens van 1990 en 1991 met vertegenwoordigers van CITO, CEVO, en het veld, betrokken bij de vorming van een Europees Netwerk, op uitnodiging van het Europees Platform;

- *het zenden van vele brieven naar het Ministerie over b.v. het nieuwe examen, formatie-eenheden voor vakverenigingswerk, examenonderwerpen, etc.;

5. De buitenlandse contacten

In mei was Tineke Perdeck enkele dagen te gast op de Europäische Akademie in Berlijn waar, samen met allerlei collega's uit Oost- en West Europa, gesproken werd over Die Europäische Einigung im Schulbuch. Het congres was georganiseerd in samenwerking met de EG-commissie in Bundesrepublik Deutschland.

In november reisde Tineke opnieuw naar Duitsland. In Donaueschingen werd in het kader van de Raad van Europa een Europees seminar gehouden onder de titel "Neue Zugänge zum Geschichtsunterricht".

In december bezocht Joke van der Leeuw in Brugge een conferentie over geschiedenisonderwijs in Europa.

6. De Verenigingsraad

14 september 1991 kwam in Utrecht de Verenigingsraad bijeen.

De voorzitter gaf de stand van zaken weer van de activiteiten gericht op verbetering en versterking van ons vak geschiedenis en staatsinrichting in basisvorming en bovenbouw. Uitvoerig werd met de aanwezige leden gesproken over uitbreiding van het lidmaatschap, werkafspraken met de Kleio-redactie, geschiedenis in de tweede fase, basisvorming, het nieuwe examen.

Het uitwisselen van informatie werd door leden en bestuur op hoge prijs gesteld zodat het streven aanwezig is elk jaar een verenigingsraad te houden.

7. Een nieuw eindexamen-programma geschiedenis en staatsinrichting

Op 5 december is het definitieve examen-voorstel naar staatssecretaris Wallace gaan. De Werkgroep implementatie examen geschiedenis (WIEG) had zich in de

voorafgaande maanden bezig gehouden met het verwerken van de adviezen die door de verschillende adviesorganisaties, waaronder de Onderwijsraad, waren gegeven. Fundamenteel verschilden deze adviezen niet met de voorstellen van de WIEG. De organisaties stelden zich achter de WIEG ten aanzien van de problematiek van de stofomschrijving, waardoor de uitwerking van het centraal examen kon worden geregeld. Samen met de Kleio-redactie en Wolters Noordhoff zorgde de WIEG voor de publicatie van het conceptprogramma voor alle docenten geschiedenis en staatsinrichting.

8. Contacten met het ministerie

De contacten tussen de VGN en het ministerie zijn dit jaar verder geïntensiveerd. Hierdoor zijn er weer een aantal financiële wensen gehonoreerd, waaronder een grote som geld voor de organisatie van een internationaal congres in 1993.

Daarnaast is, mede op initiatief van de VGN, het platform voor de vakinhoudelijke organisaties ontstaan, met als doel de gemeenschappelijke belangen te behartigen. Tussen dit platform en het ministerie vindt halfjaarlijksoverleg plaats.

Een belangrijk punt blijft de honorering van veldactiviteiten.

9. Het CSE

Het afgelopen jaar is de procedure voor de totstandkoming van een stofomschrijving verder verbeterd. Voortaan heeft een CEVO-medewerker een vaste rol in de stofomschrijvings-cie.

De commissie voor het Nederlandse CE-onderwerp van 1993 en 1994 heeft richtlijnen opgesteld en aanbevelingen voor een stofomschrijvings-cie, waarvan in de toekomst door andere commissies geprofi-teerd kan worden.

Het CITO is zich in opdracht van het ministerie en in overleg met de VGN ook gaan bezig houden met de stofomschrijving.

Eind november hebben afgevaardigden van MAVO/LBO en HAVO/VWO commissies en het bestuur gesproken over het eindexamen van 1991 met de betrokkenen van CITO en CEVO. Afgesproken is deze bijeenkomst jaarlijks te herhalen.

Op voordracht van de VGN is een nieuwe CEVO medewerker benoemd.

10. Het vak verplicht in de bovenbouw

Op 22 mei heeft het bestuur staatssecretaris Wallage een nota aangeboden waarin werd gepleit om geschiedenis en staatsinrichting verplicht te stellen in de bovenbouw. Hierna is in samenwerking met de Intercommissie NHG/VGN contact gezocht met verschillende woordvoerders voor onderwijs in de Tweede Kamer.

In de gesprekken die plaats gevonden hebben met PVDA, VVD en D66 is het belang van het historisch besef door alle politici erkend. Later in het jaar hebben nog twee gesprekken met staatssecretaris Wallage plaatsgevonden waar nogmaals het belang van geschiedenis en staatsinrichting is besproken. Ook via de media is verschillende malen gepleit voor geschiedenis en staatsinrichting verplicht in de tweede fase.

• *Intercultureel Onderwijs*

De laatste jaren heeft de overheid erkend dat aan de problematiek van minderheden veel meer moet worden gedaan om de integratie in de samenleving te bevorderen. De wijze waarop deze integratie en/of emancipatie tot stand moet komen, is nog een discussiepunt in de politiek en de Nederlandse gemeenschap.

Het onderwijs kan door een andere onderwijsfilosofie en aangepaste onderwijsmethodieken bijdragen tot de integratie van zowel autochtone als allochtone leerlingen. Voor het schoolvak geschiedenis en staatsinrichting kan door de realisering van de kerndoelen en de doorvoering van het nieuwe eindexamen meer rekening worden gehouden met de doelstellingen van intercultureel onderwijs en andere leerstofinhouden.

Veel van onze leden werken in multi-etnische klassensituaties maar krijgen daarbij te weinig steun wat betreft begripsontwikkeling, vaktaal en het vertalen van interculturele doelstellingen naar de praktijk van alle dag. Tevens hebben de algemene uitgangspunten van intercultureel onderwijs nog te weinig ingang gevonden in de vakleerplannen en geschiedenismethoden. Het bestuur zal daarom in gesprekken met het Ministerie van Onderwijs en onderwijsondersteunende instanties pleiten voor vakgerichte nascholing op dit gebied.

• *Basisvorming*

In de komende bestuursperiode zal de voorbereiding van de basisvorming in de scholen veel tijd in beslag nemen. Vooral voor docenten op het LBO zullen de veranderingen het grootst zijn. Het bestuur is van mening dat veel tijd en energie geïnvesteerd zal moeten worden om deze groep docenten zo optimaal mogelijk voor te bereiden. Getracht zal worden in april of mei 1992 een overzicht te geven van alle (na-)scholingscursussen die in het cursusjaar 1992/1993 door de verzorgingsinstellingen en opleidingen aangeboden zullen worden. Het bestuur zal contacten onderhouden met geschiedenisdocenten om na te gaan hoe de onderwijsveranderingen worden voorbereid, welke knelpunten zich in de praktijk bij de voorbereiding op de invoering zich voordoen en op welke onderdelen de docenten hulp behoeven. Om dit laatste te realiseren zal een lijst van sleutelfiguren worden opgesteld die het bestuur snel en adequaat van informatie kunnen voorzien in de komende jaren.

Met de vaksecties van de SLO en het LPC zijn er besprekingen geweest om zoveel mogelijk informatie in te winnen over de basisvorming. De verschillende commissies

Beleidsplan 1992

Het bestuur neemt zich voor om in het komende verenigingsjaar bijzondere aandacht te besteden aan onderstaande items.

• *Invoering nieuw eindexamen programma geschiedenis en staatsinrichting*

De WIEG heeft de taak de invoering in 1994 zo soepel mogelijk te laten verlopen. Vandaar dat dit komende jaar zal worden gebruikt voor voorlichting van de docenten. Eerst zal een groep van voorlichters worden voorbereid om bijeenkomsten over het nieuwe examenprogramma te begeleiden. Daarna zullen in een tiental regionale bijeenkomsten alle belangstellende docenten worden bijgeschoold met behulp van speciaal op de structuurbegrippen en vaardigheden toegesneden werkmateriaal. Deze bijeenkomsten zullen in het schooljaar 92-93 worden gehouden.

• *Het vak verplicht in de bovenbouw*

Het bestuur zal actief pleiten voor de verplichting voor iedere bovenbouwleerling om een aantal uren geschiedenis te volgen. In het begin van het jaar zal het bestuur trachten een soort kerncurriculum te ontwerpen, zodat, indien er om gevraagd wordt, aangegeven kan worden welke stofonderdelen onmisbaar zijn.

• *Contacten*

In december 1991 is er in Brugge door de Raad van Europa de eerste werkelijk Europese bijeenkomst gehouden over geschiedenisonderwijs in Europa. Daar is op initiatief van de Waalse organisatie van geschiedenisdocenten en de VGN besloten tot een oprichting van een Europese organisatie voor geschiedenisleraren. Eind mei, begin juni zal in Straatsburg de eerste vergadering van deze organisatie worden gehouden. Organisaties in meer dan 25 lan-

den hebben al aangegeven lid te willen worden.

Het bestuur streeft ernaar het secretariaat in Nederland te vestigen.

• *Europa sinds 1815*

In Brugge heeft de Raad van Europa aangekondigd dat de VGN in 1993 een lustumcongres gaat houden rond thema's die samenhangen met Europa sinds 1815.

In samenwerking met het ministerie van onderwijs in Nederland en Vlaanderen en de Raad van Europa, en naar het bestuur hoopt nog een aantal andere organisaties, zal dit congres plaats vinden de derde week van maart 1993.

Docenten uit alle landen van de Raad van Europa zullen worden uitgenodigd om zowel wetenschappelijke lezingen als workshops over de verschillende thema's bij te wonen.

Het bestuur wil naar aanleiding van dit congres een aantal regionale bijeenkomsten houden, om het wetenschappelijk en bronmateriaal ook voor niet-deelnemers toegankelijk te maken.

• *Professionaliteit geschiedenisdocenten*

Het bestuur richt zich de laatste tijd ook op de positie van de docent geschiedenis en staatsinrichting. Zowel de uurbelasting, het gebrek aan carrièremogelijkheden, de nascholing in eigen tijd als het gebrek aan honorering van andere werkzaamheden hebben onze aandacht.

Het bestuur zal het komende jaar zowel bij politici als media en elke andere betreffende organisatie en commissie dit punt onder de aandacht brengen.

van de VGN zijn om adviezen gevraagd, die inmiddels geïnventariseerd zijn.

Tenslotte zal het bestuur in overleg met het ministerie, de SLO en de Kleio-redactie de mogelijkheden nagaan om een speciaal katern over de basisvorming voor alle geschiedenisleraren in het voortgezet onderwijs uit te geven.

• *Ledenwerving*

Het bestuur zal de ledenwerving door middel van speciale folders, gezien het succes van het afgelopen jaar, in 1992 met versterkte intensiteit voortzetten. Verder willen we de mogelijkheid van het aspirant-

lidmaatschap en het donateurschap invoeren om het draagvlak van de VGN te verbreden. Degenen, die hun lidmaatschap in 1991 opzegden, zullen schriftelijk en telefonisch worden benaderd; wellicht keert een aantal tot de VGN terug. Tenslotte zal het bestuur de scholensecties, die een abonnement op Kleio hebben, vragen, of men bereid is om over te stappen op het individuele lidmaatschap van de VGN.

In 1991 is de neergaande lijn omgebogen en heeft de VGN een stabilisatie van haar ledental beleefd; in 1992 hopen we netto-ledenwinst te boeken.

• *Conferentie voor beginnende docenten*

Een met name door de Onderwijs Advies Commissie uitgewerkt plan wil het bestuur door een commissie ad hoc laten realiseren: een conferentie voor jonge en oudere beginnende docenten. Tijdens een tweedaagse conferentie (gepland voor najaar 1992) zullen beginnende docenten de mogelijkheid krijgen om zich te bekwamen in de vaardigheden, die de geschiedenisdocent moet beheersen om zich in ons mooie vak staande te houden.

Jaarverslagen 1991 en plannen 1992

Commissie PA-BO

Samenstelling van de commissie

De commissie PA-BO begon het vergaderjaar 1991 met vier leden, die de functies als volgt hadden verdeeld: voorzitter-Frie Kolen, penningmeester-Aad van Zeyl, secretaris-Sjef Schmiermann, lid-Theo Beker. Tot onze grote spijt had Cees van der Kooij, die jarenlang lid van de commissie is geweest, te kennen gegeven dat hij met ingang van het nieuwe vergaderjaar de voorzittershamer zou neerleggen.

Op 9 maart werd dan ook op de jaarvergadering op feestelijke wijze afscheid van hem genomen. We danken hem hier nogmaals voor de enorme hoeveelheid werk die hij in de loop der jaren voor de VGN en de commissie PA-BO in het bijzonder heeft verricht.

Halverwege het vergaderjaar kreeg onze club versterking van een nieuw lid, te weten de Pabo docente Marjolein du Jour, zodat twee leden nu afkomstig zijn uit het basisonderwijs en twee uit de Pabo-wereld. Sjef Schmiermann combineert de baan van basisschoolleraar met die van Pabo-docent.

Activiteiten

Dit jaar hebben we vergaderd op 30 januari, 9 maart, 17 april en 4 september. Daarnaast hebben we een werkbezoek aan Cees van der Kooij gebracht in Roden op 23 oktober.

Tijdens onze vergaderingen en daarbuiten hebben we gewerkt aan de volgende zaken:

- a. enkele NOT programma's zijn becom-

mentarieerd en zullen over niet al te lange tijd in Kleio verschijnen;

- b. de criteriumlijst voor het consumentenrapport van de NOT series werd opnieuw bekeken en bijgesteld;
- c. er werd een begin gemaakt met de organisatie van een themadag voor docenten geschiedenis op de Pabo en basisschoolleraars. In het verlengde daarvan werd met medewerking van Ronald Donk een enquête verstuurd naar alle Pabo's;
- d. er werd een bezoek gebracht aan Cees van der Kooij, met als doel hem te interviewen t.a.v. zijn werkzaamheden als PA-BO commissielid; dit interview werd tot een artikel uitgewerkt en zal binnenkort in Kleio verschijnen;
- e. in het afgelopen jaar zijn er weer contacten met het CITO geweest, met betrekking tot het leerlingvolgsysteem geschiedenis op de basisschool;
- f. er zijn door enkele leden van onze commissie contacten met uitgeverijen onderhouden, zodat we de allernieuwste ontwikkelingen t.a.v. het geschiedenisonderwijs op de basisschool goed konden volgen;
- g. de contacten tussen onze commissie en het Algemeen Bestuur verliepen dit jaar goed. Ronald Donk heeft als AB-lid alle vergaderingen van onze commissie bijgewoond.

Plannen voor het vergaderjaar 1992

De eerste drie maanden van het nieuwe vergaderjaar zullen in het teken staan van

de themadag 'Pabodocenten en Basisschoolleraars'. We zullen een aantal sprekers benaderen die de verschillende aspecten van het geschiedenisonderwijs aan basisschoolleraars zullen belichten. Te denken valt aan iemand uit de uitgeverijwereld, iemand van het CITO voor de toetsproblematiek en iemand uit de Pabowereld e/o basisschool.

Daarnaast zullen we verder gaan met de beschrijving van de NOT series geschiedenis voor de basisschool. Ook zal het weer tot onze taak behoren allerlei ontwikkelingen op de voet te volgen, die betrekking hebben op het geschiedenisonderwijs, op geestelijke stromingen en maatschappelijke verhoudingen en daarvan verslag doen in de 'Kleiokrant'.

Frie Kolen
voorzitter Commissie PA-BO

Commissie LBO/MAVO

In het derde jaar dat de commissie werkzaam is geweest, heeft zij wederom geprobeerd mee te denken over het geschiedenisonderwijs voor LBO/MAVO-leerlingen. De belangrijkste activiteiten van de commissie bestonden afgelopen jaar uit:

1. Enquête onder LBO/MAVO-docenten: zoals mag blijken vergt de verwerking van de enquête veel tijd. De resultaten van de enquête die inzicht moeten geven in specifieke problemen waar geschiedenis-docenten in het LBO/MAVO-onderwijs mee te maken hebben, zullen in 1992 in KLEIO verschijnen.
2. De commissie heeft haar medewerking verleend aan de organisatie en evaluatie van de CSE-besprekingen.
3. De geplande studiedag MEERKEU-ZEPROBLEMATIEK heeft spijtig genoeg geen doorgang kunnen vinden ge-

zien het geringe aantal belangstellenden. Mede gezien de concentratie van geschiedenisdocenten op de Basisvorming en de hiervoor georganiseerde conferentiedagen heeft de commissie besloten af te zien van bovengenoemde studiedag.

4. CSE-Stofomschrijving commissie:
Afgelopen jaar heeft de LBO/MAVO-commissie een start gemaakt een actieve bijdrage te leveren aan bovengenoemde commissie.

Activiteitenplan Commissie

LBO/MAVO 1992

De commissie heeft voor het jaar 1992 als hoofdactiviteiten op haar programma staan:

1. De resultaten die naar aanleiding van de enquête onder geschiedenis-docenten zijn verkregen zullen uiteindelijk in KLEIO gepubliceerd worden. Misschien bestaat er een mogelijkheid overheid en uitgevers met concrete voorstellen te benaderen om zo verbeteringen door te voeren.
2. Medio januari 1992 zullen de LBO/MAVO en HAVO/VWO commissies voor de eerste keer van dat jaar bij elkaar komen. Gepraat gaat worden over onze inbreng tijdens de door de KPC georganiseerde conferentiedagen betreffende de Basisvorming.
3. De LBO/MAVO-commissie zal in 1992 actief deelnemen aan de CSE-stofomschrijvingscommissie. De commissie zal door Tom Kampen vertegenwoordigd worden, waarbij de achterban desbetreffende vergaderingen zal voorbespreken en evalueren.
4. De LBO/MAVO-commissie zal het komende jaar nuttige energie steken in het meedenken over het onderwerp "Geschiedenis als verplicht vak in de bovenbouw".
5. Zij zal zich in 1992 ook weer inzetten voor de organisatie van de LBO/MAVO-examenbesprekingen.
6. Verder zal de commissie het hele jaar door reageren en anticiperen op ontwikkelingen die het LBO/MAVO-geschiedenisonderwijs betreffen.

Jopie Daalmans
Monique van Tussenbroek
Tom Kampen
Theo Poot
Gerard Twickler
Jan de Vries

Commissie Havo/Vwo

Dit jaar is de commissie zeven maal in vergadering bijeen geweest. Aan die vergaderingen namen de volgende leden deel: Peter Wester (voorzitter), Leo Dalhuisen, Nico Stam, Jan Krol, Annie Biezen-Hurkmans, Elbert Roest, Tineke Perdeck-Schimmel (bestuur VGN) en Jos van Ginkel (secretaris).

De vergaderplaats was altijd de Pepperbox te Utrecht.

Werkzaamheden

a. Het Centraal Examen

Ook dit jaar heeft de commissie de besprekingen rondom het eindexamen georganiseerd. Deze maal in nauwe samenwerking met de Mavo-LBO-commissie van de VGN.

De opmerkingen vanuit het 'veld' zijn ter kennis gebracht van de CEVO, alvorens in de CEVO de cesuur werd vastgesteld.

De commissie heeft ook een gesprek gehad met de CEVO over het eindexamen. Duidelijk werd dat er veranderingen op gang zijn gekomen in het denken over het eindexamen. Ideeën van de commissie vinden hun weerklink.

De commissie is tevreden over de nieuwe procedure om te komen tot keuze van onderwerpen voor het eindexamen en vaststelling van de stofomschrijving. Dit voorstel van het bestuur van de VGN is een duidelijke verbetering in vergelijking met de oude gang van zaken.

b. Het CE 1992

De commissie had moeite volledig in te stemmen met de stofomschrijving voor het CE 1992. Het onderdeel *Europa* leverde de meeste vraagtekens op. Met name de vraag hoe docenten dit onderwerp in de klas zouden moeten behandelen. De vele feiten, de lange ingewikkelde stofomschrijving zonder duidelijke structuur zouden docenten in verwarring kunnen brengen, maar nog meer hun leerlingen, was het oordeel van de commissie.

In plaats van alleen kritiek te laten horen besloot de commissie een poging te ondernemen de stof te structureren, zowel voor docenten als voor leerlingen. Het resultaat van dit werk is verschenen in Kleio 5, juni 1991. De schema's die de commissie gemaakt heeft zijn zelfs door uitgeverij Malmberg gebruikt in zijn docentenhandleiding bij Malmbergs eindexamenkaternen voor het CE. (Overigens zonder de commissieleden op de hoogte te stellen.)

c. Geschiedenis verplicht?

Op verzoek van het bestuur heeft de commissie zich ook gebogen over de invulling

van het vak geschiedenis, wanneer het verplicht zou worden in de bovenbouw (overigens blijft het keuzevak geschiedenis bestaan). De commissie heeft al meerdere malen gereageerd op dit onderwerp. Ook hier kan geconstateerd worden dat ideeën van de commissie in officiële stukken zijn terug te lezen. (zie de notitie *Zonder geschiedenis geen toekomst*, door de VGN aangeboden aan de staatssecretaris.)

De gedachten van de commissie worden in het komende jaar nader onder woorden gebracht.

d. Het CE 1993

De commissie heeft met vreugde geconstateerd dat het onderwerp: "Nederland naar een modern industriële samenleving. Economische, sociale en culturele veranderingen in Nederland, 1948-1975" door de staatssecretaris gekozen is voor het eindexamen van 1993.

Die vreugde kwam vooral voort uit het feit dat het onderwerp in de commissie geboren en uitgewerkt is. De commissie heeft dan ook de stofomschrijvingscommissie voor het CE voor 1993, rond dat onderwerp, kritisch gevolgd. In het algemeen was commissie tevreden over de inhoud van de stofomschrijving.

Verantwoording en doelen zijn duidelijke omschreven, voor docenten en leerlingen zijn duidelijk verbeteringen te constateren. Een van de leden van onze commissie maakte deel uit van de stofomschrijvingscommissie.

Plannen

Naast de organisatie van de besprekingen rondom het eindexamen, denkt de commissie verder mee over het thema 'geschiedenis verplicht?'. Zowel voor het vak geschiedenis als verplicht segment in de bovenbouw, als bij de stofkeuze voor het keuzevak geschiedenis en staatsinrichting zal de commissie proberen zinvolle bijdragen te leveren.

Het opstellen van criteria voor stofkeuze vergt ook de nodige aandacht, maar dit onderwerp zal pas op langere termijn resultaat opleveren.

Op verzoek van het bestuur gaat de commissie zich, samen met de Commissie Mavo/Lbo in het komende jaar buigen over de basisvorming.

Jos van Ginkel
secretaris

Didactiviteitencommissie

De commissie besloot met ingang van het jaar 1992 haar naam te wijzigen in Didactiek- en activiteitencommissie, een naam die haar bedoelingen beter zal weerspiegelen. De afgelopen jaren zijn wij sterk bezig geweest met het organiseren van activiteiten t.b.v. VGN-leden en kwam de didactiek van het vak slechts sporadisch aan de orde. Door de didactiekconferentie weer volledig in eigen beheer te nemen, hebben wij aanzetten in die richting willen geven.

De bemensing van de commissie is dit jaar uitgebreid door de toetreding van de heren Ruud Soeter en Will Bouwman. Arend Schulp trok zich in dit jaar terug. Vergeefs hebben wij getracht hem voor onze commissie te behouden. Wij zullen zijn inspirerende inbrengen en ideeën missen.

De didactiekconferentie stond in 1991 in het licht van het vertellen. Wij zien terug op een geslaagde conferentie, die op een ruime belangstelling mocht rekenen. Het toont aan dat er wel degelijk behoefte bestaat aan deze vorm van nascholing. De reeds jaren geleden ontwikkelde formule lezing-workshop voldoet nog steeds.

De reizen door de commissie of in overleg met de commissie georganiseerd vragen veel tijd en inspanning. Dit jaar mocht een Indonesië-reis zich in een grote belangstelling verheugen. Blijkens de verslagen in Kleio heeft de opzet van de reis aan de verwachtingen voldaan. Wij gaan voort op de ingeslagen weg. Aan de wat kleinere evenementen - excursies - bijvoorbeeld, die een bijna even grote tijdsinvestering vergen als een reis kon gezien de tijdelijke onderbemanning geen aandacht worden gegeven. Wij hopen dat het komende jaar weer ter hand te kunnen nemen.

De voorbereiding van de didactiekconferentie 1992 - De politieke prent in het geschiedenisonderwijs - heeft veel tijd in beslag genomen. Het is altijd weer een plezier iets op touw te zetten waar de didactiek van ons vak zijn volle kansen kan krijgen. Wij zullen op de ingeslagen weg voortgaan. Het organiseren van reizen en excursies zal wederom veel tijd nemen, naast de organisatie van de feestelijke jaarvergadering in april.

De Didactiek- en activiteiten-commissie staat weer voor een uitdagend jaar. Suggesties zijn natuurlijk welkom.

Iris Rugers,
secretaris

Onderwijs Advies Commissie

De OAC hoopte aan het eind van het vorige jaarverslag in de vaste samenstelling ook in 1991 weer advies betreffende zaken van algemeen belang en ontwikkelingen die op korte of lange termijn wijzigingen in het geschiedenisonderwijs met zich meebrengen aan het Bestuur te kunnen uitbrengen. Dit laatste gebeurde zeer zeker, maar helaas kon de vaste samenstelling van de commissie niet gehandhaafd blijven. Zo zag de OAC haar leden Jan Schopman (voorzitter) en Hélène Budé-Janssens vertrekken.

Toch behoeft de Vereniging niet te treuren, want net als bij vorige mutaties in de OAC, hebben deze leden zitting genomen in het Algemeen Bestuur, alwaar zij zich op een ander niveau aan het vak Geschiedenis en Staatsinrichting kunnen wijden.

Ook Jolanda Reitsma gaf aan het eind van het jaar te kennen dat zij wilde aftreden. De commissie respecteert dit besluit en is daarbij erg content met haar toezegging om ten alle tijden haar deskundige hulp te mogen inroepen. De OAC hoopt zo spoedig mogelijk een nieuwe kandidaat voor deze open gevallen plaats te vinden.

De samenstelling van de OAC is op het ogenblik als volgt: Thea Roodhuyzen-Van Breda Vriesman (voorzitter), Wim van Waardhuizen (secretaris), Will Bouwman, Paul van Leeuwen en Nelleke van Aken-Rens.

Aktiviteiten

De OAC heeft het afgelopen jaar eens per maand te Arnhem vergaderd. Tijdens deze bijeenkomsten werd o.a. gesproken over: eindtermen basisvorming, onderwerpen betreffende het CSE, modulair onderwijs, de "organisatie" van de nascholing met daaraan verbonden een eventuele herindeling van de afdelingen en de daaraan gekoppelde nascholingsproblematiek.

Maar het afgelopen jaar stond ook in het teken van twee enquêtes. De eerste enquête werd gehouden onder de opleidingen en universiteiten in verband met de nascholingscursussen in eventueel opnieuw ingedeelde regio's.

De tweede enquête zal medio 1992 gehouden worden. Deze zal gehouden worden onder studenten, het bedrijfsleven, de overheid en opleidingsinstituten. Deze enquête zal misschien uitsluitsel geven op de vraag of in deze tijd geschiedenisonderwijs nog wel "nuttig" kan zijn.

Plannen

In 1992 gaat de OAC zich bezig houden met de Tweede Fase Voortgezet Onderwijs en de Basisvorming. Voorts wil de commissie verder gaan met de eerder genoemde enquête.

Naast deze hoofdactiviteiten zal de OAC zich zeker ook met andere onderwerpen bezig houden die al dan niet toevallig onder ogen komen.

Wim van Waardhuizen,
secretaris

Commissie COMIGO

Computers voor het geschiedenis- en staatsinrichtingsonderwijs?

Sinds de tweede helft van de jaren tachtig heeft de personal computer zijn intrede gedaan in het voortgezet onderwijs. Na eerst een periode met de nodige scepsis, kwam een aantal docenten in het voortgezet onderwijs tot de conclusie dat er voor bepaalde situaties in het onderwijs zinvol gebruik kon worden gemaakt van een computer.

Naast een groep enthousiaste pc-gebruikers, nam de overheid een initiatief om het gebruik van computers in het onderwijs te stimuleren. Het Informatica-stimuleringsplan (INSP) kende ook een project specifiek voor het voortgezet onderwijs: het NIVO-project (Nieuwe Informatietechnologie Voortgezet Onderwijs). Behalve dat de meeste scholen in het voortgezet onderwijs werden voorzien van een 11-tal pc's werd ook de ontwikkeling van educatieve software voor verschillende vakken gestimuleerd. Voor het vak geschiedenis zijn tijdens dit project ook een aantal lespakketten ontwikkeld. Daarnaast hebben commerciële uitgeverij verschillende programma's op de markt gebracht.

Tegen het einde van de jaren tachtig was er een daling in de groei van de belangstelling voor programma's voor geschiedenis te constateren. Overigens geldt dit niet alleen voor ons vak. Enkele oorzaken zijn wel aan te geven. Voor de uitgeverij is het marktgebied te klein om de vrij kostbare programma's in productie te nemen. Van de gebruikers (in dit geval docenten geschiedenis) kwam de klacht dat het toch niet echt aansloot bij de praktijk. Ook vond men de software vaak te duur en het aanbod te gering.

Is het niet in grote mate verschijnen van software voor ons vak nu een ramp? Deze vraag moet in een groter kader worden geplaatst. Evenals gebruikers buiten het onderwijs moeten we overwegen op welke wijze computers in het onderwijsproces

moeten worden ingezet. Elk hulpmiddel zal een hulpmiddel moeten blijven. Dit geldt evengoed voor computers. De gebruikers worden steeds kritischer: het motivatie-argument is reeds lang achterhaald.

Wat betreft soorten programma's is een trend waar te nemen dat de algemene programma's steeds breder inzetbaar zijn. Docenten en leerlingen zullen met een PC steeds beter in staat zijn hun eigen hulpmiddelen te ontwikkelen. Was een aantal jaren geleden praten over interactieve systemen futuristisch, op dit moment kan voor een vrij gering bedrag al een snel en geavanceerd multimedia systeem worden gebruikt. Voor het vak geschiedenis zal dit ook vele mogelijkheden bieden. Animaties, het aansturen van beeldplaten en dialogen tussen programma en leerling liggen dan binnen ieders bereik.

Binnen de VGN heeft de commissie COMIGO de afgelopen jaren getracht al deze ontwikkelingen te volgen. Uit een enquête onder lezers van Kleio is gebleken dat slechts een klein gedeelte de computer gebruikt voor onderwijsdoeleinden. Bij de commissie leeft echter niet het idee dat haar activiteiten voor niks zijn geweest. COMIGO heeft altijd het standpunt gehad dat het gebruik van computers iets extra's moet bieden voor het geven van het vak geschiedenis. Vaak waren de recensies van programma's dan ook niet altijd even opbeurend. In een aantal organisaties heeft de commissie zo goed en zo kwaad als het kon, gewezen op de zinvolle toepassingen van computerprogramma's voor het vakgebied geschiedenis.

Docenten zijn niet echt anders dan overige pc-gebruikers: ook zij kunnen goed beoordelen wanneer een bepaald programma goed is te gebruiken. Een computerprogramma dient dan ook op dezelfde wijze te worden beoordeeld als een historische atlas, een handboek, een wandkaart of diase-rie.

Vanuit dit oogpunt meent de commissie COMIGO dat haar activiteiten een ander karakter moeten krijgen dan voorheen. De leden willen zich gaan beperken tot het bestuderen van nieuwe software en signaleren van ontwikkelingen op het gebied van PC-gebruik die voor het vak geschiedenis- en staatsinrichting van belang zijn. Voor deze activiteiten is in onze ogen dan ook niet echt een commissie nodig. Net zo min als er een commissie nodig zou zijn voor het beoordelen van leerboeken.

De leden van de commissie willen dan ook via deze weg hun dank betuigen aan allen die zich de afgelopen jaren hebben ingezet

voor het gebruik van computers in het geschiedenis- en staatsinrichtingsonderwijs. Het opheffen van deze commissie betekent echter niet dat het gebruik van computers in ons vak geen toekomst heeft.

Tot slot wil de commissie nogmaals alle leden en bestuursleden van de VGN bedanken; de vereniging heeft in de afgelopen jaren een aantal activiteiten mogelijk gemaakt.

Marlies Bitter

Jan Snijders

Bart Munsters

Commissie Vrouwengeschiedenis

In het kalenderjaar 1991 is de samenstelling van de commissie vrouwengeschiedenis niet gewijzigd. De commissie bestaat uit José Eijt (voorzitter), Renée Schreuder (penningmeester), Ellen Marrenga, Bregje Pel, Marianne Zewald, Zonneke Matthee en Janneke Riksen (lid). Joke van der Leeuw Roord neemt namens het bestuur zitting in de commissie. Janneke Riksen heeft de taak van secretaris van Ellen Marrenga overgenomen.

De commissie is in haar geheel achttmaal bij elkaar gekomen op 11-1, 1-3, 12-4, 24-5, 21-6, 6-9, 8-11, 6-12.

De commissie heeft in het kader van het CSE "Continuïteit en verandering: de positie van de vrouw in Nederland en de Verenigde Staten van Amerika 1929-1969" gereageerd op artikelen die in de pers en KLEIO verschenen. Zo is er een reactie geschreven door José Eijt, Maria Grever en Janneke Riksen op het artikel "Een spiegel voorgehouden" in Kleio (maart) en plaatste NRC-Handelsblad de ingezonden brief van de voorzitter van de commissie naar aanleiding van de bespreking van het eindexamen.

Naast een aantal recensies zijn er in 1991 uit de commissie twee "Ideetje mis-schienen..." verschenen in Kleio. In het aprilnummer schreven Bregje Pel en Renée Schreuder een les te gebruiken bij de behandeling van de 17e en 18e eeuw. In het daarop volgende nummer werd een ideetje vrouwengeschiedenis uitgewerkt voor de lessen met betrekking tot de middeleeuwen door Renée Schreuder en Janneke Riksen. De commissie wil de bijdrage aan deze rubriek continueren. Daarnaast zal zij zich het komende jaar ook buigen over de vraag op welke wijze het lesmateriaal van het CSE van 1990-1991 te gebruiken valt in de reguliere lessen.

De commissie heeft een brief doen uitgaan naar twintig educatieve uitgeverijen met het verzoek in het kader van de basisvorming en naar aanleiding van de eindtermen zeker ook aandacht te schenken aan vrouwengeschiedenis. Dit contact zal zij in 1992 uitbouwen.

Renée Schreuder neemt ook volgend jaar namens de commissie plaats in de Advies- en begeleidingscommissie van de Vereniging voor Vrouwengeschiedenis (VVG). Als zodanig is zij nauw betrokken bij de opzet van een tentoonstelling. Afgelopen jaar vierde de vereniging haar vijftienjarig bestaan. Janneke Riksen nam in het kader van datzelfde lustrum plaats in de jury van de "Schrijfwedstrijd Vrouwengeschiedenis" onder leerlingen uit het voortgezet onderwijs.

Naast de contacten met de VVG onderhoudt de commissie ook contacten met het Nederlands Historisch Genootschap (NHG) en is zij betrokken bij de organisatie en inhoud van de NHG-dag in april 1992. In 1991 heeft de commissie ook haar internationale contacten versterkt door de deelname van haar leden aan een seminar in de Verenigde Staten en in Japan.

De commissie gaf gevraagd en ongevraagd advies aan andere commissies en het bestuur met betrekking tot bijvoorbeeld de notulen van de intercommissie, basisvorming, het nieuwe eindexamen en de positie van het vak in de bovenbouw van het voortgezet onderwijs. Ook heeft de commissie, op verzoek van de samenstellers, de stofomschrijving van 1993 "Nederland naar een modern industriële samenleving" van commentaar voorzien. Naar aanleiding van haar bevindingen heeft zij ter advies een rapport opgesteld.

In 1992 zal de commissie ook aan de slag gaan met de voorbereidende activiteiten in het kader van het lustrum van de VGN in maart 1993.

Janneke Riksen
secretaris

Commissie Volwassenen Educatie

Kansen en bedreigingen

Het is een boeiend jaar geweest voor de volwasseneneducatie. Veel scholen zijn al gefuseerd. Andere zullen volgen in de kaders van in ieder geval de VAVO (de wet op het voortgezet algemeen volwassenen onderwijs die per augustus 1993 zal ingaan) en waarschijnlijk ook van de ROC (de

Regionale Onderwijs Centra waarin het volwasseneneducatie en middelbaar beroepsonderwijs samengaan). Voor het vak geschiedenis en staatsinrichting vormen deze ontwikkelingen evenzovele bedreigingen als nieuwe kansen.

Bedreigend is natuurlijk het gegeven dat het volwasseneneducatie zal opschuiven in de richting van snelle, vaak beroepsgerichte cursussen en zal ressorteren onder strenge centrale directies die vooral oog zullen hebben voor budgetten.

Kansen zijn er echter voor de geschiedenisdocenten die uit de voeten kunnen met cursusplanning, presentatietechnieken, offerteren en marketingprincipes. Geschiedenis en niet te vergeten staatsinrichting kunnen aantrekkelijke produkten zijn voor professionals in instellingen en bedrijven die zich in de vuurlinie van mondelinge en schriftelijke communicatie ophouden. Geschiedenisdocenten moeten deze mensen op hun wenken bedienen. Dat betekent cursussen-op-maat ontwerpen. Daarnaast kunnen creatieve collega's zich met ons vak uiteraard op de markt van de vrijetijdsbesteding gaan bewegen.

KLEIO en de markt 2

De studiedag van de Commissie Volwassenen Educatie, gehouden op 26 oktober 1991, was voornamelijk gericht op die kansen, want er wordt over het algemeen genoeg gepraat over de bedreigingen. De 80 deelnemers aan dit tweede seminar onder de titel 'KLEIO en de Markt' hebben zich bewogen op het raakvlak van geschiedenis en staatsinrichting en de onderwijsmarkt. In lezingen, in workshops en in het forum passeerden de vaardigheden de revue die nodig zijn om traject te volgen dat loopt van:

(geschiedenis-)cursussen bedenken,
al of niet op basis van modulen,
via:
marketing,
kostprijsberekening,
offerte maken,
naar:
de uitvoeringspraktijk
waarbij bijvoorbeeld excursies en
beeldplaten een rol kunnen spelen.

Deze zaken geven de flexibel ingestelde docent(e) in het volwasseneneducatie een grote voorsprong. Niet alleen op die externe markt van cursussen en trainingen maar ook intern, binnen de eigen schoolorganisatie. Immers, zelfs de eigen (centrale) directie zal men moeten overtuigen van de kwaliteit en de haalbaarheid van de geprojecteerde cursussen en van ons vak tout court.

Tenslotte is er in de wandelgangen natuurlijk weer van alles uitgewisseld. Een van de zeer concrete resultaten van dit soort overleg was bijvoorbeeld de afspraak om een verenigingsvorm voor historische bureaus in het leven te roepen. Bij dergelijke bureaus zijn, zoals bekend, historici werkzaam die duidelijk op de markt hun boterham moeten verdienen.

Blijkens de ingeleverde evaluatieformulieren mag gesproken worden over een zeer nuttige en succesvolle dag. En daarmee zullen, naar wij hopen, ook de sponsors tevreden zijn: de VGN zelf, de SLO (Stichting Leerplan Ontwikkeling) te Enschede en het reisbureau ESR (Europa Speciaal Reizen) te Bilthoven.

Beleid in 1991

De commissie volwassenen educatie heeft zich dit jaar dus voornamelijk bezig gehouden met de voorbereiding van het seminar Kleio in de markt 2. Verder volgden wij de VAVO-discussie en de gedachtenvorming rond de ROC op de voet. Als volger-op-aftand heeft de commissie nog gekeken naar modulaire ontwikkelingen. Met name naar het materiaal dat bij de SLO gestalte krijgt rond bijvoorbeeld het thema Europa. Ook lijkt de CVE meer en meer een brugfunctie te krijgen tussen het veld van de volwasseneneducatie enerzijds en dat van het reguliere jongerenonderwijs anderzijds. Tijdens het genoemde seminar bleek bij docenten uit het regulier onderwijs behoefte te bestaan aan informatie over modulering en allerlei vormen van contractonderwijs.

Beleidsvoornemens voor 1992

Afsluitend enkele beleidsvoornemens van de commissie op een rijtje. De Commissie Volwassenen Educatie is het volgend jaar van plan de ontwikkelingen op het terrein van het VAVO en het contractonderwijs opnieuw nauwgezet te volgen. Daarbij zal zij ook aandacht moeten besteden aan de gevolgen van de invoering van de basisvorming voor het volwasseneneducatie.

De CVE wil een vervolg geven op de activiteiten van het seminar Kleio en de markt 2. Welke vorm dat vervolg zal aannemen is nog niet geheel duidelijk.

De CVE zal zich in het komende jaar beraden op de overheveling van opgebouwde know how naar de leden van de VGN die in het regulier onderwijs werkzaam zijn. In alle bescheidenheid kan men toch vaststellen dat op het punt van het contractonderwijs in ons werkgebied allerlei ervaringen zijn opgedaan, een onderwijsvorm - zo men

wil een vorm van volwasseneneducatie - die ook in het reguliere veld steeds meer terrein wint.

De CVE zal zich ook beraden op de internationalisering / europeanisering die zich steeds meer aan onze aandacht opdringen.

Marko Otten
voorzitter

Kleio-redactie

Iedere redactievergadering begint met een kritische beschouwing van het laatste nummer. Alle mogelijke aspecten van zo'n nummer kunnen dan aan bod komen, van de totale indruk tot de kleinste druktechnische details, van leesbaarheid van een artikel tot zetfouten.

Overzien we de hele jaargang 1991 dan is de redactie niet ontevreden. Dankzij belangeloze inzet van auteurs, medewerkers en leden konden we de leden een gevarieerd aanbod van artikelen en informatie bieden in een aantrekkelijke vorm. Er waren themanummers, over Duitsland, reizen, het nieuwe eindexamen, milieugeschiedenis. Er waren nummers die tezamen een breed scala onderwerpen omvatten, van stofkeuze op de basisschool tot de eindexamenonderwerpen 91-92. Verder natuurlijk de vaste rubrieken, zoals de recensies en de veelgelezen KLEIO-krant waarin bestuur, commissies, leden en instellingen die zich speciaal tot geschiedenisleraren richten vlot en actueel toegang hebben.

In 1991 werd door de redactie samengewerkt met de Werkgroep Implementatie Eindexamen en met de Stimuleringsgroep Natuur- en Milieu-Educatie. Deze vorm van inhoudelijke en financiële redactionele eindverantwoordelijkheid, heeft gunstig uitpakkt. Een weg welke we ook in 1992 in voorkomende gevallen zullen bewandelen.

Het contact met Uitgeverij Agon, resulterende in voordeelaanbiedingen voor Kleio-lezers werd jammer genoeg voortijdig afgebroken. De periode bleef zodoende te kort om conclusies te trekken over het succes ervan.

Het afgelopen jaar heeft de redactie intensief overleg gevoerd met het bestuur over de formulering van de werkafspraken die in de loop der jaren gemaakt waren, maar nimmer bij elkaar op papier waren gezet. Tijdens de ledenraadvergadering in september 1991 is dit onderwerp uitgebreid ter sprake geweest. We zijn verheugd dat gebleken is dat redactie en bestuur uiteinde-

lijk op één lijn konden komen, zodat de verantwoordelijkheden en taken nu helder omschreven staan.

De redactie werd het afgelopen jaar uitgebreid met Carla Peucker en Jan van Oudheusden. Daarmee hebben twee docenten met langdurige en rijke schoolervaring de redactie op volle sterkte gebracht.

De redactie neemt zich voor de lijn van de afgelopen jaren voort te zetten, en speciale aandacht zal worden besteed aan de basisvorming. Een oproep aan de leden om in dit verband eigen inzichten, plannen en materiaal via Kleio aan 'het veld' (wat een rotwoord) mee te delen stond al in het novembernummer van 1991. Niet alleen bij dit onderwerp, maar ten aanzien van alles wat het geschiedenisonderwijs betreft, hoopt de redactie op een groeiende bijdrage van de leden, onze lezers. Zodat iedereen zich nog meer herkent in het maandblad van de vereniging, het vakblad van de geschiedenisdocent.

Guus Peek
voorzitter van de redactie

Jaarverslag van de Intercommissie onderwijs NHG/VGN 1990-1991

De intercommissie heeft in het verslagjaar afscheid genomen van zijn voorzitter, prof.dr. L. de Blois, die gedurende een reeks van jaren met energie, beleid en tact leiding heeft gegeven aan de activiteiten van de commissie. VGN en NHG zijn hem grote dank verschuldigd. Tevens is teruggetreden de bestuursvertegenwoordiger van het NHG, dr. J.J. Huizinga. Ook voor zijn inbreng is veel dank op zijn plaats. Hun plaatsen werden ingenomen door respectievelijk prof.dr. J.C.H. Blom en drs. H. Beliën. De commissie is derhalve thans als volgt samengesteld:

voorzitter: prof. dr. J.C.H. Blom (NHG)
secretaris: drs. E. Boerhout (VNG)
leden: drs. H. Beliën (NHG), drs. J.C.M. Greep (VGN), drs. C.E.M. Veldhuis-Meester (VGN).

De commissie heeft zich in het afgelopen verslagjaar vooral bezig gehouden met de eindtermen, later omgedoopt in kerndoelen, voor de basisvorming en met de departementale nota *Profiel van de tweede fase van het voortgezet onderwijs*.

Wat betreft de kerndoelen is inmiddels een belangrijke stap gezet. Na de aanvaarding

van basisvorming door het parlement en het vaststellen van de kerndoelen staat het onderwijs geschiedenis en staatsinrichting thans voor de zware taak in de praktijk van dit onderwijs een succes te maken. Vooral via het commissielid Greep, die voorzitter van de werkgroep was, heeft de commissie zich steeds goed op de hoogte kunnen houden en waar gewenst invloed kunnen uitoefenen. In dat kader is ook enkele malen met departement en kamerleden contact onderhouden.

Indien naar het oordeel van de commissie wenselijk zal zij niet schromen ook in de toekomst inzake het onderwijs in geschiedenis en staatsinrichting in de basisvorming van zich te laten horen.

De nota *Profiel van de tweede fase van het voortgezet onderwijs* bevat voorstellen die voor het vak geschiedenis (en staatsinrichting; hierna steeds als geschiedenis zonder meer aan te duiden) zeer ongunstig zijn. Het komt niet voor in het zogenaamde algemeen, voor alle leerlingen verplichte, deel; het komt slechts in één van de vier profielf delen als verplicht voor; dat wil zeggen dat de meerderheid van de leerlingen alleen geschiedenis krijgt als zij dit vak als keuzevak kiezen. De commissie acht dit niet alleen voor de positie van het vak ongunstig, maar ook maatschappelijk schadelijk. Om ook de politiek daarvan te doordringen heeft de commissie een aantal activiteiten ondernomen (dikwijls samen met de besturen van VGN en/of NHG). Zij stelt zich voor deze activiteiten in het komende jaar de hoogste prioriteit te verlenen.

Inmiddels is een document opgesteld en verspreid met als titel *Zonder Geschiedenis geen toekomst*, dat naast een algemeen pleidooi inzake het belang van het vak op een aantal punten concrete voorstellen doet. Daarnaast poogt de commissie direct en indirect de verantwoordelijke politici en de publieke opinie te bereiken. Zo zijn en worden departement en politici benaderd, heeft de voorzitter van het NHG een deel van zijn jaarrede aan dit probleem gewijd en pogen individuele leden van de commissie ook vanuit andere posities aandacht voor dit onderwerp te vragen. In dit verband kan worden gewezen op een advies van de Commissie Geesteswetenschappen en de Sociaal Wetenschappelijk Raad van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen.

Indien de omstandigheden daartoe aanleiding geven zal de commissie trachten een publiek debat uit te lokken. Geschiedenis behoort thuis in de intellectuele en culture-

le bagage van elke abiturient van het voortgezet onderwijs en dus in het algemeen verplicht deel van elke opleiding op dit niveau.

J.C.H. Blom
voorzitter

Atlantische Onderwijscommissie

Het afgelopen jaar was voor de AOC zo druk dat de normale vergaderfrequentie van eenmaal per maand vaak doorbroken werd voor extra bijeenkomsten.

Al op de eerste februari werd in de Beurs van Berlage in Amsterdam de jaarlijkse onderwijsconferentie gehouden over het thema: "Ontwikkelingen in Midden- en Oost-Europa; gevolgen voor de Europese veiligheid." Sprekers waren dr. A.P. van Goudoever, gen.b.d. G.L.J. Huyser, drs. K. Koch en H. Hendrikse. De belangstelling voor deze conferentie vanuit het onderwijsveld was zo groot dat helaas velen teleurgesteld moesten worden. Uit een ingestelde enquête bleek dat meer dan 90% van de aanwezige docenten de conferentie relevant achtte voor hun beroepsuitoefening.

Ten behoeve van het onderwijs verschenen ook in 1991 weer studiebrieven. Studiebrief 20 werd geschreven door dr. A.P. van Goudoever en heeft als titel: "*De Oost-europese revolutie*." De tweede is van de hand van AOC-lid Jetse Bos en behandelt "*Vijftig jaar veiligheidsbeleid*."

Buitengewoon veel tijd heeft de AOC besteed aan het voorbereiden en organiseren van een tweedaagse conferentie in Woudschoten op 4 en 5 oktober over "Lesgeven over Oost-Europa."

Achtergrond voor het organiseren van deze praktische bijeenkomst was de in de AOC gevoelde lacune in de op school gebruikte leerboeken ten aanzien van de recente stormachtige ontwikkelingen in Midden- en Oost-Europa. Docenten geschiedenis, aardrijkskunde en maatschappijleer kregen, ieder apart, een voorlopige lessnopzet van zes uur ter beoordeling voorgelegd. Alle gedane suggesties zullen worden meegenomen bij het realiseren van de definitieve vormgeving, waarvoor van uitgeverzijde zowel nationaal als internationaal zoals op de onderwijsconferentie in Washington bleek, belangstelling is.

Geplande activiteiten voor het komend jaar zijn o.a. het uitbrengen van lesplan twee door Dr. A. Gerrits over de moeilijke

materie van het nationalisme voor de mid-denklassen van het voortgezet onderwijs en het produceren van lesbrieff 23 over "De Verenigde Staten en de veiligheid van Europa", te schrijven door drs. J. Veen en

door schrijver dezes toepasbaar te maken voor het onderwijsveld.

Frits Kat
vertegenwoordiger VGN

Financieel jaarverslag

De VGN is, gelukkig, financieel gezond. Zoals blijkt uit de cijfers, elders in dit nummer van KLEIO afgedrukt, kan het jaar 1991 met een batig saldo worden afgesloten; op de begroting van 1991 was een negatief saldo opgenomen. Hoe dit te verklaren is zal u uit de cijfers en onderstaande toelichting duidelijk worden. Om het alvast samen te vatten: de inkomsten waren hoger en de uitgaven lager dan geraamd.

Dit betekent niet dat we zorgeloos kunnen potverteren. Er staan de VGN in het komende jaar grote uitgaven te wachten, zoals u in de begroting voor 1992 kunt zien. Deze vertoont een nadelig saldo; de VGN kan dit hebben dankzij de goede staat van de financiën.

Hieronder volgen: a. een toelichting op de baten van 1991, b. een toelichting op de lasten van 1991 en c. een toelichting op de begroting voor 1992.

a. De baten in 1991

De inkomsten uit contributies en abonnementen waren zoals verwacht. Het aantal VGN-leden en abonnees op KLEIO is nauwelijks veranderd. Toch boekten we nog een netto-verlies van 13 leden en abonnees; tegenover een aanwas van 141 stond een verlies van 154 leden en abonnees. Het bestuur zal in 1992 weer veel aandacht besteden aan de ledenwerving.

De advertentie-opbrengsten van KLEIO en en de verkoop van losse nummers en Kleio-Didactica's (verder KD's te noemen) waren een succes en leverden meevallers op.

Onder 'onvoorziene baten' valt onder andere de subsidie van het Ministerie van O&W die we voor het eerst kregen ten behoeve van de CSE-normbesprekingen. De subsidie was kostendekkend.

Het ministerie subsidieert in toenemende mate activiteiten door en vanuit de VGN ondernomen. Dat geldt bijvoorbeeld voor de CE-stofomschrijvingscommissies. Wanneer de subsidies in de vorm van voor-

schotten worden verstrekt zetten we die op renteververschaffende rekeningen.

De intrest op het vermogen was het afgelopen jaar een zeer interessante bron van inkomsten voor de VGN; we verwachten hetzelfde voor het komende jaar.

b. De lasten in 1991

De uitgaven voor KLEIO vielen mee, doordat het ministerie Kleio nr.8 (het nummer over het nieuwe eindexamen) zwaar gesubsidieerd heeft. Dit gebeurde in het kader van de voorlichting aan docenten. Voor KD 18 ontvingen we een financiële bijdrage van het Katholiek Pedagogisch Centrum.

De uitgaven voor bestuur en administratie zijn hoger uitgekomen dan begroot was. De uitbreiding van de activiteiten door het bestuur ondernomen vertaalde zich onvermijdelijk in een steiging van de kosten van de centrale instellingen. Bij de administratiekosten zijn overigens de kosten inbegrepen van de dienstverlening aan KLEIO (verzorging verzendetiketten), aan het bestuur en aan de commissies.

De afdelingen hebben in 1991 nauwelijks activiteiten ontplooid afgezien van hun medewerking aan het organiseren van de normbesprekingen. De Commissie COMIGO heeft een slapend bestaan geleid.

Financiële meevallers leverden de Huib de Ruyterprijs (in 1991 werd deze eenmaal uitgereikt, in tegenstelling tot de begrote twee maal), de post ledenwerving/PR (deze activiteit kwam pas later in het jaar goed op gang) en de post nascholingsactiviteiten. Dit laatste is met name veroorzaakt doordat de afdelingen op dit gebied niet actief zijn geweest.

Een grote onvoorziene uitgave was de aanschaf van een forse voorraad nieuw briefpapier met enveloppen.

c. De begroting voor 1992

In de begroting voor 1992 zijn aan de batenkant weinig veranderingen opgenomen in vergelijking met die voor 1991. Het be-

stuur rekent op een stabilisering (en hoopt uiteraard op een vergroting) van het aantal leden en abonnees. We verwachten nog goede opbrengsten uit de verkoop van KD 18.

Wat de lasten betreft, de posten bestuur en administratie zijn verhoogd op grond van de overwegingen genoemd onder b.

De posten algemene vergaderingen en verenigingsraad zijn samengevoegd.

De Commissie Mavo/Lbo had in 1991 eenmalig een grote uitgave door de enquête; de begrotingspost is weer naar het gebruikelijke niveau teruggebracht. De andere commissies zullen geen verandering of een lichte verhoging van het voor hen begrote bedrag zien. De Commissie COMIGO wordt opgeheven.

Voor ledenwerving/PR en nascholingsactiviteiten zijn weer forse bedragen begroot; deze activiteiten moeten de noodzakelijke ontplooiingsruimte hebben.

In 1992 willen we een reader uitgeven over het CE-onderwerp voor 1993 'Nederland 1948-1973'. Subsidies of sponsorgelden (zoals bij de twee voorgaande readers) zullen moeilijk te krijgen zijn; we kunnen er niet op rekenen. Omdat we de reader voor een schappelijke prijs willen aanbieden is een bijdrage van f10.000,- uit de VGN-kas begroot.

Tenslotte

Ondergetekende heeft in zijn eerste jaar als penningmeester ervaren dat dit werk niet te doen is zonder goede administratieve ondersteuning. Ik wil de heer Huweling danken voor de toegewijde manier waarop hij nu al twintig jaar zijn werk voor de VGN verricht. Tevens mijn dank aan mevrouw Houweling voor haar zorg voor onze ledenadministratie en aan de heer Leenman, die de administratie terzijde staat voor een optimaal gebruik van de computer.

Jan Schopman
penningmeester VGN

A. Balans per 31 december 1991 met vergelijkende cijfers over 1990

	31-12-1991	31-12-1990		31-12-1991	31-12-1990
Liquide middelen:	406.547,29	316.356,92	Crediteuren:	164.760,09	104.476,79
Debiteuren:	21.464,75	23.885,09	Vermogen:	270.251,95	241.765,22
Inventaris:	7.000,--	6.000,--			
	<u>435.012,04</u>	<u>346.242,01</u>		<u>435.012,04</u>	<u>346.242,01</u>

B. Rekening van baten en lasten 1991 met begroting 1992

Baten

	Begroting 1991	Werkelijk 1991	Begroting 1992
Contributies:	160.000,--	160.458,--	160.000,--
Abonnementen:	21.000,--	20.273,75	21.000,--
Advertenties:	10.000,--	11.970,--	10.000,--
Verkoop VGN-uitgaven:			
KD 6 - Overleven	150,--	180,50	
KD 8 - Suriname	50,--	75,50	
KD 11 - Alg. Kiesrecht	100,--	96,50	
KD 15 - 100 Jaar Agr. Gesch.	50,--	8,50	
KD 16 - Rare mensen, die Indianen	100,--	137,65	KD 6 tm 16: 500,--
KD 18 - Water en vuil	500,--	985,--	1.000,--
Kleio losse nummers	250,--	2.263,--	500,--
Reader Vrouwengeschiedenis	2.300,--	1.032,50	---
Onvoorziene baten:		8.440,07	
Intrest:	20.000,--	27.089,63	32.000,--
Nadelig saldo:	<u>14.050,--</u>	<u>---</u>	<u>20.650,--</u>
	<u>228.550,--</u>	<u>233.010,60</u>	<u>245.650,--</u>

Lasten

	Begroting 1991	Werkelijk 1991	Begroting 1992
Kleio:	110.000,--	94.598,91	110.000,--
Verzendkosten Kleio:	15.000,--	9.098,69	15.000,--
KD - 18: Water en vuil:	2.500,--	486,12	---
Bestuur:	19.000,--	22.630,23	25.000,--
Administratie:	18.500,--	20.965,46	25.000,--
Algemene vergaderingen:	6.000,--	3.613,28	6.000,--
Afdelingen/Regionale activiteiten:	1.000,--	---	1.000,--
Afdelingen/Normbesprekingen C.E.:	1.500,--	2.410,01	2.500,--
Commissies:			
PABO	2.500,--	1.590,--	2.500,--
MAVO/LBC	4.500,--	4.904,88	2.500,--
HAVO/VWO	3.500,--	2.506,35	3.500,--
Redactie Kleio	8.000,--	8.153,50	8.000,--
Didactiekcie.	3.500,--	2.683,05	3.500,--
Onderwijs Advies Cie.	2.500,--	2.737,70	2.500,--
Intercie. NHG/VGN	750,--	531,78	750,--
Volwasseneneducatie	2.500,--	2.974,90	3.000,--
Ccmigo	1.000,--	---	---
Vrouwengeschiedenis	2.500,--	2.340,10	3.000,--
Huib de Ruyterprijs:	2.000,--	1.000,--	1.000,--
Contributies:	300,--	229,50	300,--
OMEGA:	300,--	306,30	300,--
Platform VVVO:	---	---	300,--
Ledenwerving/PR:	5.000,--	2.282,04	5.000,--
Verenigingsraad:	1.000,--	1.866,--	(zie Alg. Verg.)
Afschrijving inventaris:	3.000,--	5.758,46	5.000,--
Onvoorziene kosten:	2.000,--	7.041,54	2.000,--
Nascholingsactiviteiten:	8.000,--	3.028,11	8.000,--
Reader 1993:	---	---	10.000,--
Reader Vrouwengeschiedenis:			
Kosten van 2-de druk	1.800,--	588,96	---
Verzendkosten	400,--	198,--	---
Voordeilig saldo:	<u>---</u>	<u>28.486,73</u>	<u>---</u>
	<u>228.550,--</u>	<u>233.010,60</u>	<u>245.650,--</u>

Bij agendapunt 4

Wijziging statuten en huishoudelijk reglement

Als het voorstel tot uitbreiding van het lidmaatschap wordt aangenomen brengt dit noodzakelijkerwijs de aanpassing van enkele artikelen van de VGN Statuten en het Huishoudelijk Reglement met zich mee en wel de volgende:

** Voorstel Artikel 4:*

De Vereniging bestaat uit gewone leden en buitengewone leden. Zij zijn de leden der vereniging in de zin van de wettelijke bepalingen van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en hebben als zodanig toegang tot de algemene vergadering met stemrecht. Verder kent de vereniging ereleden, aspirantleden en donateurs.

** Voorstel Artikel 5:*

- 1 Het lidmaatschap is persoonlijk.
- 2 Gewone leden kunnen zijn zij die onderwijs geven in geschiedenis en staatsinrichting.
- 3 Buitengewone leden kunnen zijn zij die onderwijs gegeven hebben in geschiedenis en staatsinrichting of zij die zich bekwamen voor het geven van onderwijs in geschiedenis en staatsinrichting, maar dit nog niet doen.
- 4 Aspirant-leden en donateurs kunnen zijn zij die geen gewoon of buitengewoon lid van de vereniging kunnen of willen zijn.
- 5 Ereleden zijn leden die zich bijzonder verdienstelijk hebben gemaakt voor de vereniging of voor het onderwijs in geschiedenis en staatsinrichting; als zodanig zijn zij benoemd door de algemene vergadering op voorstel van het bestuur. Zij zijn alleen leden van de vereniging in de zin van de wettelijke bepalingen van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek, voor zover zij naast het ere-lidmaatschap voldoen aan een van de voorwaarden gesteld in artikel 5 lid 2 of 3.

** Voorstel Artikel 6:*

- 1 Over toelating van gewone leden, buitengewone leden, aspirant-leden of donateurs beslist het bestuur.
- 2 Bij een beslissing tot niet-toelating bestaat beroep op de algemene vergadering.

** Voorstel Artikel 7:*

Wanneer in deze statuten in de reglementen van de vereniging wordt gesproken van "leden" zonder verdere aanduiding worden daaronder alle leden verstaan zoals genoemd in de artikelen 4 en 5, lid 2 en 3.

** Voorstel Artikel 15 lid 3:*

- 3 Ieder gewoon lid, buitengewoon lid en erelid, dit laatste voor zover het voldoet aan het gestelde in artikel 5 lid 5, laatste zin, heeft op de algemene vergadering één stem. enz.

** Voorstel Artikel 1 van het Huishoudelijk Reglement:*

- 1 Leden der vereniging ontvangen de gewone nummers van het verenigingsorgaan kosteloos.
- 2 Aspirant-leden en donateurs ontvangen geen verenigingsorgaan, maar krijgen enkele malen per jaar een bulletin met relevante gegevens.

Uitbreiding Huishoudelijk Reglement

Het bestuur van de VGN doet u hierbij toekomen een voorstel tot uitbreiding van het Huishoudelijk Reglement met twee artikelen:

Artikel 39 Werkafspraken Vertrouwenscommissie,
Artikel 40 Werkafspraken KLEIO-redactie.

Concept Huishoudelijk Reglement

Artikel 39

Werkafspraken Vertrouwenscommissie

- 1 De Vertrouwenscommissie is een commissie van de VGN.
- 2 Bestuursleden kunnen geen lid van de Vertrouwenscommissie zijn.
- 3 De commissie is samengesteld uit drie leden van de VGN, gekozen door de

aanwezigen op de ALV.

- 4 De leden worden benoemd voor drie jaar achtereenvolgende zittingsjaren en zijn éénmaal dadelijk herbenoembaar.
- 5 De commissie benoemt uit haar midden een voorzitter.
- 6 De commissie komt bijeen op schriftelijk verzoek van het bestuur dan wel op verzoek van individuele leden van de VGN.
- 7 De commissie zal diegene(n), die bij de voorgelegde kwestie betrokken zijn, horen.
- 8 De leden van de commissie zijn tot geheimhouding verplicht waar zulks redelijkerwijs verwacht mag worden en verder waar dit uitdrukkelijk door de commissie wordt afgesproken.
- 9 De commissie neemt drie weken na ontvangst van de schriftelijk voorgelegde aangelegenheid een besluit. De voorzitter van de Vertrouwenscommissie stelt de tweede secretaris van de VGN schriftelijk op de hoogte van het genomen besluit.
- 10 Indien de termijn van drie weken te kort blijkt, kan deze met eenzelfde periode worden verlengd, tot een maximum van drie maanden.
- 11 De tweede secretaris draagt er zorg voor dat alle betrokkenen schriftelijk, binnen drie weken, op de hoogte worden gesteld van de uitspraak van de commissie.
- 12 De uitspraak van de commissie is bindend voor alle partijen.

Concept Huishoudelijk Reglement

Artikel 40

Werkafspraken KLEIO-redactie

I Algemeen

- 1.1 KLEIO is het verenigingsblad van de VGN.
- 1.2 De KLEIO-redactie is een commissie van de VGN.
- 1.3 De uiteindelijke verantwoordelijkheid voor het blad ligt bij het bestuur van de VGN.
De verantwoordelijkheid voor het redactionele gedeelte van KLEIO wordt gedelegeerd aan de redactie.
De verantwoordelijkheid voor het financieel-technische gedeelte wordt gemandateerd aan de redactie.
- 1.4 In KLEIO te plaatsen artikelen dienen te vallen binnen de doelstellingen van de VGN.
- 1.5 KLEIO verschijnt in beginsel 10 maal per jaar op basis van het door het bestuur beschikbaar gestelde budget.

II De redactie

- 2.1 Bestuursleden kunnen geen lid van de redactie zijn.

- 2.2 Redactieleden moeten lid zijn van de VGN.
- 2.3 Uit en door hen wordt een voorzitter gekozen.
- 2.4 De voorzitter heeft de eindverantwoordelijkheid voor de werkzaamheden van de redactie.
- 2.5 De voorzitter treedt op als contactpersoon met het bestuur.
- 2.6 Nieuwe redactieleden worden benoemd door het bestuur op voordracht van de bestaande redactie.
- 2.7 Het bestuur wordt op de hoogte gesteld van een vacature.
- 2.8 Bij een vacature wordt aan de leden van de VGN, via een mededeling in KLEIO, gelegenheid gegeven kandidaten voor te dragen.
- 2.9 Door de redactie wordt een procedure vastgesteld waarin in ieder geval de aandacht krijgt:
- vaststelling van het bestaan van een vacature,
 - een profielbeschrijving,
 - beoordeling van de profielbeschrijving door het bestuur,
 - regeling van de gesprekken van kandidaten met redactie-leden,
 - voordracht door de redactie aan het bestuur,
 - benoeming door het bestuur.
- III De technische organisatie
- 3.1 De redactie maakt een regeling voor de technische realisatie van KLEIO en legt deze ter goedkeuring voor aan het bestuur.
- 3.2 Deze regeling omvat in ieder geval:
- bepalingen omtrent het ondersteunend personeel, formele positie en vergoedingsregeling,
 - bepalingen omtrent de financiële dekking,
 - de bepaling dat advertenties niet strijdig mogen zijn met de doelstellingen van de VGN.
- IV De redactionele pagina's
- A Artikelen, interviews, boekbesprekingen, etc.
- 4.1 De redactie stelt een jaarverslag en een beleidsplan op dat ter goedkeuring wordt voorgelegd aan de ALV.
- 4.2 De redactie stelt een regeling op voor verwerking van aangeboden artikelen. Deze regeling omvat in ieder geval:
- een bevestiging van ontvangst aan de auteur(s) binnen 14 dagen,
 - een beoordelingsprocedure binnen een redelijke termijn,
 - mededeling aan de auteur(s) omtrent al dan niet plaatsen eveneens binnen een redelijke termijn.
- 4.3 Mededeling van afwijzing wordt schriftelijk, met motivatie, gedaan door de voorzitter van de redactie.
- B de KLEIO-krant
- 4.4 De redactie verzorgt de rubriek: "Kleio- =Krant".
- 4.5 De Kleio-Krant is een rubriek in KLEIO, waarin het bestuur, de commissies, de leden van de VGN en ook anderen hun berichten en mededelingen kunnen plaatsen, mits aan eisen van leesbaarheid en actualiteit wordt voldaan.
- V Beroepsmogelijkheid
- 5.1 Bij afwijzing door de redactie van artikelen, berichten etc. kan beroep aangekend worden bij het bestuur.
- 5.2 Volgens een vast te stellen procedure wordt deze klacht afgehandeld door het bestuur. Deze procedure omvat in ieder geval:
- afhandeling van de klacht binnen redelijk termijn,
 - de verplichting tot "Hoor en Wederhoor".
- 5.3 De uitspraak van het bestuur is bindend voor alle partijen.
- N.B. Als het voorstel wordt aangenomen om een Vertrouwenscommissie in het leven te roepen, vervallen bovenstaande artikelen 5.2. en 5.3.
- Hiervoor in de plaats komt dan:
- 5.2 Het bestuur is verplicht de Vertrouwenscommissie in te schakelen.

VGN Statuten

Naam, zetel, doel, duur, boekjaar

Artikel 1

De vereniging, opgericht twee en twintig november negentienhonderd acht en vijftig, draagt de naam 'Vereniging van docenten in Geschiedenis en Staatsinrichting in Nederland', bij afkorting aangeduid met 'VGN' en is gevestigd in de gemeente 's-Gravenhage.

Artikel 2

1. De vereniging heeft ten doel het bevorderen van de belangen van het onderwijs in geschiedenis en staatsinrichting in Nederland.
2. De vereniging tracht dit doel te bereiken door:
 - a. het bevorderen van de samenwerking onder degenen die zich bezig houden met het onderwijs in geschiedenis en staatsinrichting;
 - b. aandacht te vragen voor de belangen van geschiedenis en staatsinrichting telkens wanneer en alwaar zulks wenselijk en noodzakelijk is;
 - c. de uitwisseling van nieuwe gegevens betreffende het onderwijs in geschiedenis en staatsinrichting en het betreffende wetenschappelijk gebied;
 - d. het uitgeven van een tijdschrift; hetzij zelfstandig, hetzij in samenwerking met anderen;
 - e. het bevorderen van contacten met die landelijke organisaties die werkzaam zijn op het terrein van:
 - geschiedenis en staatsinrichting in het algemeen,
 - onderwijsvakken, die van betekenis zijn of kunnen worden voor het onderwijs in geschiedenis en staatsinrichting;
 - f. het bevorderen van internationale contacten;
 - g. al die wettige middelen die voor het gestelde doel dienstig kunnen zijn.

Artikel 3

1. De vereniging is te rekenen van 1958 voor onbepaalde tijd voortgezet.
2. Het boekjaar van de vereniging valt samen met het kalenderjaar.

Lidmaatschap

Artikel 4

De vereniging bestaat uit gewone leden, buitengewone leden en aspirant-leden. Zij zijn de leden der vereniging in de zin van de wettelijke bepalingen van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek en hebben als zodanig toegang tot

de algemene vergadering met stemrecht. Verder kent de vereniging ereleden.

Artikel 5

1. Het lidmaatschap is persoonlijk.
2. Gewone leden kunnen zijn zij die onderwijs geven in geschiedenis en staatsinrichting.
3. Buitengewone leden kunnen zijn zij die onderwijs gegeven hebben in geschiedenis en staatsinrichting, maar dit niet meer doen.
4. Aspirant-leden zijn zij die zich bekwamen voor het geven van onderwijs in geschiedenis en staatsinrichting, maar dit nog niet doen.
5. Ereleden zijn leden die zich bijzonder verdienstelijk hebben gemaakt voor de vereniging of voor het onderwijs in geschiedenis en staatsinrichting; als zodanig zijn zij benoemd door de algemene vergadering op voorstel van het bestuur. Zij zijn alleen leden der vereniging in de zin van de wettelijke bepalingen van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek, voor zover zij naast het erelidmaatschap voldoen aan een van de voorwaarden gesteld in artikel 5 lid 2, lid 3 of lid 4.

Artikel 6

1. Over de toelating van gewone leden, buitengewone leden of aspirant-leden beslist het bestuur.
2. Bij een beslissing tot niet-toelating bestaat beroep op de algemene vergadering.

Artikel 7

Wanneer in deze statuten in de reglementen van de vereniging wordt gesproken van 'leden' zonder verdere aanduiding worden daaronder alle leden verstaan zoals genoemd in de artikelen 4 en 5.

Artikel 8

1. Het lidmaatschap eindigt door overlijden van het lid, opzegging door het lid, opzegging namens de vereniging en ontzetting.
2. Opzegging van het lidmaatschap door het lid kan slechts geschieden tegen het einde van een boekjaar en met inachtneming van een opzeggingstermijn van vier weken, op welke termijn de Algemene Termijnenwet niet van toepassing is. Indien een opzegging niet tijdig heeft plaats gehad, loopt het lidmaatschap door tot het einde van het eerstvolgende boekjaar. Nochtans kan een lid binnen een maand, nadat hem een besluit, waarbij de verplichting(en) van de leden zijn verzwaaard, is bekend geworden of is medegedeeld, door opzegging van zijn lidmaatschap de toepasselijkheid van het besluit te zijnen opzichte uitsluiten. De in de vorige zin

toegekende bevoegdheid is uitgesloten ten aanzien van verplichtingen van geldelijke aard. Indien van een lid redelijkerwijs niet geveerd kan worden het lidmaatschap te laten voortduren, kan het lidmaatschap door zodanig lid onmiddellijk beëindigd worden.

3. Opzegging van het lidmaatschap namens de vereniging kan geschieden door het bestuur, wanneer het lid, na daartoe bij herhaling schriftelijk te zijn aangemaand, meer dan een jaar achterstallig is in het ten volle voldoen aan zijn geldelijke verplichtingen jegens de vereniging, voorts wanneer het lid heeft opgehouden te voldoen aan de vereisten door de statuten voor het lidmaatschap gesteld, alsook wanneer redelijkerwijs van de vereniging niet geveerd kan worden het lidmaatschap te laten voortduren. De betrokkene wordt ten spoedigste schriftelijk, bij aangetekende brief, van het besluit tot opzegging van het lidmaatschap, met opgave van redenen, in kennis gesteld.

Binnen één maand na ontvangst van deze kennisgeving staat betrokkene beroep op de algemene vergadering open. Gedurende de beroepstermijn en hangend het beroep is het lid geschorst.

4. Ontzetting uit het lidmaatschap kan alleen worden uitgesproken wanneer het lid in strijd met de statuten, reglementen of besluiten der vereniging handelt, of de vereniging op onredelijke wijze benadeelt. De ontzetting geschiedt door de algemene vergadering op voorstel van het bestuur of van tenminste vijf leden. Het besluit vereist een meerderheid van tenminste twee/derde der in de algemene vergadering uitgebrachte stemmen. De betrokkene wordt ten spoedigste schriftelijk, bij aangetekende brief, van het besluit, met opgave van redenen, in kennis gesteld.
5. Wanneer het lidmaatschap in de loop van een boekjaar eindigt, om welke reden of oorzaak ook, blijft desniettemin de jaarlijkse contributie voor het geheel verschuldigd.

Geldmiddelen

Artikel 9

1. De geldmiddelen der vereniging bestaan uit de contributies van de leden, subsidies, erfstellingen, legaten, lastbevoordelingen, schenkingen en andere, al dan niet toevallige baten. Erfstellingen mogen door de vereniging niet anders worden aanvaard dan onder het voorrecht van boedelbeschrijving.

2. De leden zijn verplicht de door de algemene vergadering vast te stellen contributies aan de vereniging te voldoen.

Bestuur

Artikel 10

1. Het besturen van de vereniging is opgedragen aan een bestuur bestaande uit tenminste vijf personen, te weten een voorzitter, een vice-voorzitter, een eerste secretaris, een tweede secretaris en een penningmeester, aan te vullen met een zodanig aantal personen als de algemene vergadering op voordracht van het bestuur nodig oordeelt.
2. Aan ieder bestuurslid wordt door het bestuur een of meer portefeuilles toebedeeld.
3. De leden van het bestuur worden door de algemene vergadering uit de gewone leden van de vereniging benoemd. De bestuursleden waarvan de functie in lid 1 van dit artikel wordt genoemd, worden als zodanig in die functie benoemd.
4. De bestuursleden worden benoemd voor drie achtereenvolgende zittingsjaren, lopende van de dag na de algemene vergadering die benoemde tot en met de dag van de algemene vergadering omstreeks drie jaren later, in welke normaliter benoeming van bestuursleden aan de orde is; een aftredend bestuurslid is éénmaal dadelijk herbenoembaar.
5. Bestuursleden kunnen door de algemene vergadering te allen tijde worden geschorst of ontslagen op voorstel van het bestuur of van tenminste vijf stemgerechtigde leden. Het besluit vereist een meerderheid van tenminste twee/derde der in de algemene vergadering uitgebrachte stemmen.

Een besluit tot schorsing dient binnen twee maanden te worden gevolgd door ontslag, bij gebreke waarvan de schorsing na afloop van die termijn vervalt.

6. Mocht het aantal leden van het bestuur door enigerlei oorzaak te enigertijd beneden het geldende statutaire minimum dalen, dan vormen de overgebleven bestuursleden of vormt het overgebleven bestuurslid rechtsgeldig het bestuur, doch dient het bestuur ten spoedigste tot tenminste het statutaire minimum van het aantal leden te worden aangevuld.

Artikel 11

Het bestuur is bevoegd, na vooraf verkregen goedkeuring van de algemene vergadering, tot het sluiten van overeenkomsten tot het kopen, vervreemden of bezwaren van registergoederen en tot het sluiten van overeenkomsten waarbij de vereniging zich als borg of hoofdelijk medeschuldenaar verbindt, zich voor een derde sterk maakt of zich tot zeker-

heidsstelling voor een schuld van een derde verbindt.

Artikel 12

Het bestuur regelt en verdeelt in onderling overleg zijn werkzaamheden, met inachtneming van de wet, de statuten en het huishoudelijk reglement der vereniging. Mocht te eniger tijd een in functie benoemd bestuurslid komen te ontbreken, dan wijst het bestuur, zo nodig, uit zijn midden een waarnemer van die functie aan, totdat in de opvolging is voorzien.

Vertegenwoordiging

Artikel 13

1. De bevoegdheid tot vertegenwoordiging van de vereniging in en buiten rechte komt niet toe aan het bestuur doch aan de voorzitter en de eerste secretaris van het bestuur gezamenlijk. Bij ontbreken van de voorzitter en/of de eerste secretaris, wijst het bestuur, teneinde vertegenwoordiging van de vereniging mogelijk te doen zijn, zo nodig, uit zijn midden een waarnemend voorzitter en/of eerste secretaris aan, totdat in de opvolging is voorzien.
2. De penningmeester van het bestuur is gevolmachtigde van de vereniging tot het ontvangen van gelden en tot het beschikken over de kas van de vereniging en de ten name van de vereniging geopende bank- en/of girorekeningen. De voorzitter en de eerste secretaris zijn gezamenlijk gemachtigd voor deze rekeningen.

Algemene vergadering

Artikel 14

Aan de algemene vergadering komen in de vereniging alle bevoegdheden toe, die niet door de wet of de statuten aan andere organen zijn opgedragen.

Artikel 15

1. Degenen die volgens deze statuten toegang tot de algemene vergadering hebben kunnen daarin het woord voeren.
2. Geschorste leden hebben geen toegang tot de algemene vergadering. De algemene vergadering kan nochtans besluiten een geschorst lid tijdens de algemene vergadering in persoon te horen.
3. Ieder gewoon lid, buitengewoon lid, aspirant-lid en ere-lid, dit laatste voor zover het voldoet aan het gestelde in artikel 5 lid 5, laatste zin, heeft op de algemene vergadering één stem. Een lid kan zijn stem door een schriftelijk daartoe gemachtigd ander stemgerechtigd lid uitbrengen. Een stemgerechtigd lid kan echter niet meer dan één stem bij wijze van machtiging uitbrengen. De wijze van

machtigen wordt geregeld in het huishoudelijk reglement.

4. De voorzitter en de eerste secretaris van het bestuur treden als zodanig als voorzitter en secretaris op bij de algemene vergadering. Ingeval van hun belet of ontstentenis benoemt de algemene vergadering een voorzitter en een secretaris van die vergadering, uit de andere bestuursleden indien ter vergadering aanwezig.

Artikel 16

1. Het bestuur roept de algemene vergadering bijeen, zo dikwijls het dit wenselijk oordeelt, doch tenminste eenmaal per jaar, of wanneer het daartoe volgens de wet, de statuten of het huishoudelijk reglement verplicht is.
2. De bijeenroeping geschiedt met inachtneming van het terzake in het huishoudelijk reglement bepaalde.
3. Op schriftelijk verzoek van tenminste vijf stemgerechtigde leden, als ook op schriftelijk verzoek van tenminste tien procent van de stemgerechtigde leden, is het bestuur verplicht tot het bijeenroepen van een algemene vergadering op een termijn van niet langer dan vier weken. Indien aan het verzoek binnen veertien dagen geen gevolg wordt gegeven, kunnen de verzoekers zelf tot die bijeenroeping overgaan op de wijze waarop het bestuur, als voorzien in het huishoudelijk reglement, de algemene vergadering bijeenroept, of bij advertentie in tenminste één, ter plaatse waar de vereniging gevestigd is, veelgelezen dagblad en in tenminste één landelijk veelgelezen dagblad.
4. Een algemene vergadering bijeengeropen als bedoeld in het vorige lid van dit artikel is gerechtigd besluiten te nemen.

Artikel 17

De wijze van besluitvorming, waaronder begrepen de vereiste meerderheid van uitgebrachte stemmen, voorzover die voor enig besluit niet in deze statuten is vastgelegd, wordt in het huishoudelijk reglement geregeld.

2. Het ter algemene vergadering uitgesproken oordeel van de voorzitter, dat door de vergadering een besluit is genomen, is beslissend. Hetzelfde geldt voor de inhoud van een genomen besluit, voor zover gestemd werd over een niet schriftelijk vastgelegd voorstel. Wordt echter onmiddellijk na het uitspreken van vorenbedoeld oordeel de juistheid daarvan betwist, dan vindt een nieuwe stemming plaats, wanneer de meerderheid der algemene vergadering of, indien de oorspronkelijke stemming niet hoofdelijk of schriftelijk geschiedde, een stemgerechtigde aanwezige dit verlangt. Door deze nieuwe stemming vervallen de rechtsgevolgen van de oorspronkelijke stemming.

Regio's

Artikel 18

1. De vereniging kent regionale afdelingen, genaamd regio's. De regio's worden ingesteld door de algemene vergadering, die voorts bevoegd is regio's op te heffen, samen te voegen, alsmede de grenzen van de regio's te wijzigen.
2. De leden van de vereniging behoren in principe tot de regio corresponderende met hun woonplaats. Het bestuur kan een lid op verzoek van dit lid indelen in een andere regio.
3. Elke regio heeft een bestuur, het regiobestuur. Het aantal bestuursleden is in principe drie. Indien het bestuur van de vereniging dit nodig acht, kan van dit aantal worden afgeweken.
4. Regiovergaderingen worden steeds gehouden in het tijdvak gelegen tussen de oproeping tot een algemene vergadering en de dag van die vergadering. Voorts worden regiovergaderingen gehouden, zo dikwijls het regiobestuur dit wenselijk oordeelt.
 - a. Het bestuur benoemt een regiobestuur op voordracht vanuit de regio.
 - b. Indien er geen voordracht tot stand kan komen, benoemt het bestuur zelfstandig een regiobestuur.
 - c. De leden van een regiobestuur worden voor een periode van drie jaar benoemd en zijn na deze periode éénmaal herbenoembaar.
6. In de regiovergaderingen te houden voor een algemene vergadering wordt de agenda van die algemene vergadering behandeld en wordt de persoon aangewezen, uit de gewone leden, lid van de regio al dan niet lid van het regiobestuur, die in de algemene vergadering de regio zal vertegenwoordigen.
7. De taak, de werkwijze, de rechten en de verplichtingen van de regio's worden nader in het huishoudelijk reglement geregeld.
8. De regio's hebben het recht van initiatief tot het doen van voorstellen aan het bestuur en de algemene vergadering. De regio's treden niet naar buiten op zonder daartoe schriftelijk door het bestuur te zijn gemachtigd.
9. Het bepaalde in de artikelen 15, 16 en 17 is bij wijze van analogie, voorzover mogelijk en niet in strijd met dit artikel 18, op de regiovergaderingen van toepassing.

Commissies

Artikel 19

1. Het bestuur wordt in de uitoefening van zijn taak bijgestaan door commissies.
2. Commissies worden door het bestuur, al dan niet op voordracht van de algemene

vergadering ingesteld.

3. Het bestuur formuleert van geval tot geval de opdracht van de commissie.
4. Benoeming, herbenoeming en ontslag, alsmede zittingsduur en werkwijze van de commissies worden in het huishoudelijk reglement geregeld.

Financiële administratie, jaarverslag, rekening en verantwoording

Artikel 20

1. Het bestuur is verplicht van de vermogenstoestand der vereniging zodanige aantekeningen te houden dat daaruit ten allen tijde haar rechten en verplichtingen kunnen worden gekend.
2. Het bestuur is verplicht jaarlijks binnen zes maanden na afloop van het boekjaar, of zoveel eerder als bij het huishoudelijk reglement mocht worden bepaald, een balans en een staat van de baten en lasten van de vereniging op te maken.
3. Het bestuur is verplicht de in de vorige leden van dit artikel bedoelde bescheiden tien jaar lang te bewaren.

Artikel 21

1. Het bestuur brengt op een algemene vergadering binnen zes maanden na afloop van het boekjaar, of zoveel eerder als bij het huishoudelijk reglement mocht worden bepaald, behoudens verlenging van deze statutaire dan wel reglementaire termijn door de algemene vergadering, zijn jaarverslag uit en doet, onder overlegging van de nodige bescheiden, rekening en verantwoording over zijn in het afgelopen boekjaar gevoerd bestuur. Na verloop van de termijn kan ieder lid deze rekening en verantwoording in rechte van het bestuur vorderen.
2. De algemene vergadering benoemt jaarlijks, op de in het vorige lid van dit artikel bedoelde vergadering, een commissie van tenminste twee leden, die geen deel mogen uitmaken van het bestuur, de kascommissie. Deze commissie onderzoekt de rekening en verantwoording van het bestuur en brengt aan de algemene vergadering verslag van haar bevindingen uit. De last van de kascommissie kan te allen tijde door de algemene vergadering worden herroepen, doch slechts door de benoeming van een andere commissie. De algemene vergadering stelt van jaar tot jaar bij het aan de orde zijn van de benoeming der commissie vast uit hoeveel leden zij zal bestaan. De algemene vergadering is voorts bevoegd plaatsvervangend leden voor die commissie te benoemen.
3. Vereist het onderzoek van de rekening en verantwoording bijzondere boekhoudkun-

dige kennis, dan kan de kascommissie zich op kosten van de vereniging door een deskundige doen bijstaan. Het bestuur is verplicht aan de kascommissie ten behoeve van haar onderzoek alle door haar gewenste inlichtingen te verschaffen, haar desgewenst de kas en de waarden te tonen, en inzage van de boeken en bescheiden der vereniging te geven.

4. Goedkeuring door de algemene vergadering zonder voorbehoud van het jaarverslag, de balans, de staat van baten en lasten en de rekening en verantwoording strekt het bestuur tot décharge over het afgelopen boekjaar.

Reglementen

Artikel 22

1. De vereniging heeft een huishoudelijk reglement, het welk door de algemene vergadering kan worden gewijzigd en aangevuld op de wijze als daarin bepaald. Het huishoudelijk reglement mag geen bepalingen bevatten in strijd met de wet en de statuten.
2. Het huishoudelijk reglement bevat al hetgeen in aanvulling en ter uitvoering van de statuten nadere regeling behoeft dan wel wenselijk doet zijn.
3. Het huishoudelijk reglement kan in het kader van het doel der vereniging en van het bereiken van dat doel aan de leden rechten toekennen en verplichtingen opleggen.
4. Het huishoudelijk reglement kan bepalingen bevatten leidende tot bestaan, wijzigen en aanvullen van verdere reglementen der vereniging in het kader van haar werkzaamheden, waarbij eveneens aan de leden in dat kader rechten kunnen worden verleend en verplichtingen kunnen worden opgelegd.
5. Het huishoudelijk reglement kan voorts al datgene bevatten hetwelk buiten het vorenstaande nadere regeling behoeft dan wel wenselijk doet zijn.

Statutenwijziging, ontbinding, vereffening

Artikel 23

1. Besluiten tot wijziging van de statuten worden genomen door de algemene vergadering, doch kunnen alleen worden genomen met een meerderheid van tenminste twee/derde der in de algemene vergadering uitgebrachte stemmen.
2. Degenen die de oproeping tot de algemene vergadering, welke een voorstel tot wijziging van de statuten der vereniging ten onderwerp heeft, hebben gedaan, - bij welke oproeping, waarvoor de termijn

tenminste zeven dagen bedraagt of zoveel langer als in het huishoudelijk reglement vast te leggen, moet worden medegedeeld dat in die vergadering wijziging van de statuten zal worden voorgesteld - , moeten tenminste vijf dagen voor de vergadering een afschrift van dat voorstel waarin de voorgedragen wijziging woordelijk is opgenomen, op een daartoe geschikte plaats voor de leden ter inzage leggen tot na afloop van de dag waarop de vergadering wordt gehouden.

Artikel 24

Een statutenwijziging treedt niet in werking dan nadat daarvan een notariële akte is opge maakt.

Artikel 25

1. Het besluit tot ontbinding der vereniging

kan alleen genomen worden in en door een daartoe speciaal, op een termijn van tenminste twee maanden, bijeengeroepen algemene vergadering.

2. Het in artikel 23 bepaalde is van overeenkomstige toepassing op een besluit tot ontbinding der vereniging, voorzover het vorige lid van het onderhavige artikel niet anders bepaalt.

Artikel 26

1. Bij ontbinding der vereniging, uit welke oorzaak ook, geschiedt de vereffening met inachtneming van de desbetreffende bepalingen van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek.
2. De algemene vergadering benoemt de persoon onder wie de boeken en bescheiden van de ontbonden vereniging na afloop der vereffening gedurende dertig

jaren blijven berusten.

3. De archieven van de vereniging worden overgedragen aan het Centraal Register van Particuliere Archieven, ressorterend onder het Algemeen Rijksarchief in 's-Gravenhage.
4. Het batig saldo der ontbonden vereniging vervalt aan de stemgerechtigde leden en is derhalve voor hen bestemd.

Algemene bepaling

Artikel 27

In alle gevallen waarin de wet, de statuten en de reglementen der vereniging niet voorzien, beslist het bestuur, behoudens het ieder lid toekomend recht een zodanige bestuursbeslissing ter nadere beslissing voor te leggen aan de algemene vergadering.

Huishoudelijk Reglement

Algemene bepalingen

Artikel 1

Leden der vereniging ontvangen de gewone nummers van het verenigingsorgaan kosteloos.

Artikel 2

De prijs van een abonnement op het verenigingsblad wordt door het bestuur vastgesteld.

Artikel 3

Leraren geschiedenis en staatsinrichting, geen lid van de vereniging zijnde, werkzaam in enigerlei categorie van onderwijs in Nederland, komen alleen na goedkeuring van het bestuur in aanmerking voor een abonnement.

Artikel 4

Het innen van de contributies, als bedoeld in artikel lid 2 van de Statuten, geschiedt volgens door de penningmeester van de vereniging te geven richtlijnen. Hetzelfde geldt voor de abonnementsgelden.

Artikel 5

Functionarissen van de vereniging zijn die leden die in overeenstemming met het in de Statuten of het Huishoudelijk Reglement bepaalde, in enigerlei functie binnen de vereniging zijn benoemd.

Artikel 6

Functionarissen genieten vergoeding van de onkosten, die zij als zodanig maken, binnen door het bestuur te stellen normen en vervolgens door de penningmeester van de vereniging te geven richtlijnen.

Artikel 7

Het bestuur van de vereniging en de commissies benoemen een van hun leden tot vaste

correspondent van het verenigingsblad. Van deze benoeming wordt zo spoedig mogelijk mededeling gedaan aan de secretaris van de redactie van het verenigingsblad.

Artikel 8

Het Huishoudelijk Reglement kan worden gewijzigd en aangevuld door de algemene vergadering. Vastgestelde wijzigingen en aanvullingen worden zo spoedig mogelijk gepubliceerd in het verenigingsblad. Zij krijgen rechtskracht tien dagen na de datum van publicatie, tenzij hiervoor door de algemene vergadering een andere datum is vastgesteld.

Het bestuur

Artikel 9

Het bestuur stelt een rooster van aftreden vast, dat te zamen met de agenda voor de jaarlijks te houden algemene vergadering wordt bekend gemaakt. In dit rooster worden tevens de kandidaten voor de vacante bestuursfuncties gesteld. Tenminste tien stemgerechtigde leden kunnen andere dan in het rooster van aftreden genoemde kandidaten stellen. Deze kandidaten dienen gewoon lid van de vereniging te zijn. De kandidaatstelling dient tenminste twee weken voor de algemene vergadering bekend te zijn bij de secretaris van het bestuur, voorzien van de namen en handtekeningen van de indieners, en van een bereidverklaring van de kandidaat.

Artikel 10

Het bestuur stelt telken jare een rooster van zijn vergaderingen vast; extra vergaderingen vinden plaats, zo dikwijls de voorzitter en twee bestuursleden dit nodig achten.

Artikel 11

Van elke bestuursvergadering wordt een verslag gemaakt door één der secretarissen. Dit verslag dient zo spoedig mogelijk aan de bestuursleden te worden toegestuurd.

Artikel 12

De werkzaamheden van leden van het bestuur worden, indien nodig, geregeld in instructies, die door het bestuur worden vastgesteld.

Artikel 13

Bij afwezigheid van:

- a. de voorzitter, wordt het voorzitterschap vervuld door de vice-voorzitter;
- b. de beide secretarissen, wordt het secretariaat vervuld door een door de bestuursleden aangewezen plaatsvervangend secretaris;
- c. de penningmeester, wordt het penningmeesterschap vervuld door een door de bestuursleden aangewezen plaatsvervangend penningmeester.

Artikel 14

De secretarissen verdelen de werkzaamheden in onderling overleg. Onder deze werkzaamheden zijn begrepen het jaarlijkse verslag van het bestuur, de zorg voor het archief en de ledenadministratie. Zij zijn samen verantwoordelijk voor hun beleid.

Artikel 15

Het bestuur stelt jaarlijks een begroting voor het komende boekjaar op en legt deze te zamen met de financiële stukken, als genoemd in art. 21 lid 1 van de Statuten, aan de algemene vergadering ter goedkeuring voor.

Artikel 16

Bestuursleden, als bedoeld in art. 10, lid 1, van de Statuten, hebben toegang tot alle vergaderingen en bijeenkomsten, die in het kader van de vereniging worden gehouden.

Algemene vergadering

Artikel 17

Het bestuur roept de leden ter algemene vergadering bijeen tenminste zes weken voordat deze vergadering zal plaatsvinden.

Het bijeenroepen geschiedt onder vermelding van plaats, datum en tijd van de vergadering; tevens worden agenda en zonodig de daarbij behorende stukken bekendgemaakt. Deze oproep geschiedt in het algemeen middels het verenigingsblad.

Gezien art. 5, lid 5 van de Statuten, roept het bestuur de ereleden ter vergadering op met inachtneming van dezelfde termijn.

Artikel 18

Het bestuur kan niet-leden uitnodigen de algemene vergadering bij te wonen, indien het zulks voor de vereniging van belang acht.

Artikel 19

Op de algemene vergadering wordt door de aanwezigen een presentielijst getekend.

Artikel 20

Een lid, dat op grond van art. 15, lid 3 van de Statuten, een ander lid wil machtigen tot het uitbrengen van zijn stem op de algemene vergadering, dient hiertoe een machtigingsformulier aan te vragen bij het secretariaat, en dit formulier ingevuld en ondertekend aan de gemachtigde mee te geven naar de algemene vergadering. De gemachtigde dient dit formulier voor het begin van de vergadering bij het secretariaat in te leveren.

Artikel 21

De regiobesturen zijn verplicht tenminste tien dagen voor de algemene vergadering de namen van hun vertegenwoordigers schriftelijk aan het bestuurssecretariaat bekend te maken. Hierbij wordt de presentielijst van de vergadering, als bedoeld in art. 32 van het Huishoudelijk Reglement, overlegd.

Artikel 22

De stemming der algemene vergadering geschiedt als volgt: eerst worden de in art. 15, lid 3 van de Statuten genoemde machtigingsstemmen uitbracht; tenslotte stemmen de aanwezige leden hoofdelijk.

Besluiten worden genomen bij gewone meerderheid van stemmen.

Artikel 23

Amendementen op en moties naar aanleiding van punten, die op de agenda staan worden in behandeling genomen en zonodig in stem-

ming gebracht. Hetzelfde geldt voor moties van orde.

Artikel 24

Nieuwe voorstellen, die geen verband houden met punten, die op de agenda staan, worden op voorstel van het bestuur en na gebleken goedkeuring van de vergadering, in behandeling genomen en zonodig in stemming gebracht.

Artikel 25

De algemene vergadering stemt over zaken mondeling, over personen schriftelijk. Dit laatste, indien het bestuur dit nodig acht, of een lid ter vergadering aanwezig hierom verzoekt.

Regio's

Artikel 26

Niemand kan lid zijn van meer dan één regio; op regiovergaderingen kunnen derhalve alleen leden van de regio het stemrecht uitoefenen.

Artikel 27

Het aantal bestuursleden per regio wordt, wanneer dit nodig blijkt, door het bestuur der vereniging vastgesteld. Wanneer geen regiobestuur geformeerd kan worden, wordt tenminste één persoon benoemd, die het contact tussen regio en bestuur onderhoudt en op de algemene vergadering de vertegenwoordiging van de regio op zich neemt. Indien deze situatie zich voordoet, wordt zo spoedig mogelijk een regiobestuur, conform het bepaalde in de Statuten en Huishoudelijk Reglement, geformeerd.

Artikel 28

Leden van het bestuur der vereniging kunnen geen voorzitter zijn van een regiobestuur; evenmin kunnen zij worden aangewezen als de persoon, die volgens art. 18, lid 6 van de Statuten, ter algemene vergadering de regio vertegenwoordigt.

Artikel 29

Behalve het bepaalde in art. 18, lid 4 van de Statuten dient een regiovergadering te worden gehouden:

- op verzoek van een aantal leden van de regio, dit aantal bedraagt tenminste tien;
- op verzoek van het bestuur van de vereniging.

Artikel 30

Het regiobestuur roept de leden van de regio ter vergadering bijeen tenminste twee weken voordat deze vergadering zal plaats vinden. Het bijeenroepen geschiedt onder vermelding van plaats, datum en tijd van de vergadering; tevens worden de agenda en zonodig de daarbij behorende stukken bekend gemaakt. Deze oproep geschiedt schriftelijk aan de

regio-leden, hetzij middels het verenigingsblad, hetzij middels een persoonlijke oproep.

Artikel 31

Op de regiovergadering wordt door de aanwezigen een presentielijst getekend.

Artikel 32

De zorg voor de ledenadministratie per regio berust bij het bestuur van de vereniging, dit zorgt dat de regiobesturen over een ledenlijst van hun eigen regio beschikken.

Commissies

Artikel 33

Het bestuur wordt in de uitoefening van zijn taak bijgestaan door commissies zoals in art. 19, lid 1 tot en met lid 3 van de Statuten is bepaald.

Artikel 34

Het bestuur benoemt en ontslaat de leden van de commissies. Aanvulling en herbenoeming geschieden in principe op voordracht van de betreffende commissie.

Artikel 35

Leden van de commissies worden benoemd voor drie achtereenvolgende jaren; een aftredend commissielid is dadelijk éénmaal herbenoembaar.

Artikel 36

Een commissie benoemt uit haar leden een secretaris.

Van elke commissievergadering wordt een verslag gemaakt door de secretaris. Dit verslag dient zo spoedig mogelijk aan de commissieleden en aan het bestuur te worden gestuurd.

De secretaris brengt aan het eind van elk kalenderjaar schriftelijk verslag uit aan het bestuur van de werkzaamheden van de commissie.

Artikel 37

Leden van een commissie treden alleen na uitdrukkelijke toestemming van het bestuur op als vertegenwoordigers van de vereniging naar buiten.

Artikel 38

Het bestuur kan de leden der vereniging, al dan niet leden van het bestuur, verzoeken een opdracht te aanvaarden om de vereniging naar buiten te vertegenwoordigen.

Een lid, dat een dergelijk verzoek heeft aanvaard, brengt verslag uit van zijn werkzaamheden, zo dikwijls het bestuur daarom verzoekt. De duur van deze opdracht wordt door het bestuur vastgesteld.

Lijst van commissies en afdelingssecretarissen

• Commissie PABO

F. Kolen, *voorzitter*, Van Renesseborch 69, 3341 RC Hendrik Ido Ambacht. Tel. 01858 - 12913.
J. Schmiermann, *secretaris*, Mooksebaan 8b, 6562 ZS Groesbeek. Tel. 08891 - 71636
A. van Zeyl, *penningmeester*, Frankenthaler 19, 2291 JA Wateringen. Tel. 01742 - 3809.
Th. Beker, Singelstraat 28, 4331 SV Middelburg. Tel. 01180 - 27981.

• Commissie Havo/Vwo

P. Wester, *voorzitter*, Denekamperstraat 28, 7588 PW Beuningen. Tel. 05415 - 2061.
J. van Ginkel, *secretaris*, Schoonenburg 116, 6714 GE Ede. Tel. 08380 - 35543.
Mw. A. Biezen-Hurkmans, Genderweg 1, 5521 NX Eersel. Tel. 04970 - 13578.
L. Dalhuisen, Postbus 5, 2361 BV Warmond. Tel. 01711 - 10810.
J. Krol, Jan Wiegersstraat 93, 7556 JX Hengelo. Tel. 074 - 426721.
E. Roest, Tapuitlaan 123, 7905 CV Hogeveen. Tel. 05280 - 74144.
N. Stam, Kortenaerstraat 5, 5102 BV Dongen. Tel. 01623 - 20856.

• Commissie Mavo/Lbo

G. Twickler, *voorzitter*, Debussylaan 9, 4941 WD Raamsdonkveer. Tel. 01621 - 14191.
Mw. M. van Tussenbroek, *secretaris*, Marie Curielaan 76, 3553 HV Utrecht. Tel. 030 - 438268.
J. de Vries, Röntgenlaan 8, 3553 GM Utrecht. Tel. 030 - 422693.
Mw. J. Daalmans, Olympialaan 6, 4625 Ct Bergen op Zoom. Tel. 01640 - 37998.
T. Poot, Indigoblauw 13, 2718 JZ Zoetermeer. Tel. 079 - 611617.

• Didactiviteitencommissie

Mw. H.A.M. Mulkens-Harmeijer, *voorzitter*, Hoofdweg 116, 9484 TB Oudemolen. Tel. 05923 - 424.
Mw. I. Rugers, *secretaris*, Lokeren 105, 5235 DC -Hertogenbosch. Tel. 073 - 417822.
H. van Duijsen, Lokeren 105, 5235 DC 's-Hertogenbosch. Tel. 073 - 417822.
H. Kummerer, Jan van Eyckgracht 79, 5643 TD Eindhoven. Tel. 040 - 118590.
J.G. Raven, Kinkoarn 8, 9501 MJ Stiens. Tel. 05109 - 4050.
R. Soeter, Cayennedreef 23, 3563 SB Utrecht. Tel. 030 - 612710

• Commissie COMIGO

Mw. M. Bitter, *voorzitter*, Landwevingstraat 101, 6133 AG Sittard. Tel. 04490 - 26789.
B. Munsters, *secretaris*, Keizer Karelstraat 9, 6137 HD Sittard. Tel. 04490 - 27365.
T. Sliphorst, Berg 78, 5508 AX Veldhoven. Tel. 040 - 545259.
J. Snijders, Churchillaan 13, 5571 AR Bergeyk. Tel. 04975 - 2972.

• Commissie Volwasseneneducatie

M. Otten, *voorzitter*, Deventerweg 60, 7203 AM Zutphen. Tel. 05750 - 42160.
Mw. J. van Broekhoven-van Bakkum, *secretaris/penningmeester*, Malvense erven 102, 5672 HN Nuenen.
Mw. M.L. Teunissen, Postbus 31, 9989 ZG Warffum. Tel. 05950 - 3082.
Mw. B. Beenackers-Heeren, Adm. Helfrichstraat 10, 9801 EM Zuidhorn. Tel. 05940 - 3365.
Mw. M. Vencken-Martens, Haarenseweg 4a, 5061 VL Oisterwijk. Tel. 04242 - 84297.
Mw. I. Attema, Transvaalkade 29, 1092 JL Amsterdam. Tel. 020 - 931572.

• Onderwijsadviescommissie

Mw. Th. Roodhuyzen-van Breda Vriesman, *voorzitter*, Populierendreef 628, 2272 HK Voorburg. Tel. 070 - 873165.
W. van Waardhuizen, *secretaris*, Poortersveld 309, 7327 AK Apeldoorn. Tel. 055 - 423832.
W. Bouwman, Kloosterstraat 47, 5708 GM Helmond. Tel. 04920 - 34709.
Mw. H. Budé-Janssens, Patrijslaan 12a, 2261 ED Leidschendam. Tel. 070 - 3277923.
Mw. J. Reitsma, van Brerestraat 79, 7312 VL Apeldoorn. Tel. 055 - 558238.
P. van Leeuwen, Everdrift 4, 5431 LV Cuyk. Tel. 08850 - 14598.
Mw. P. van Aken-Rens, Hoogwerflaan 19, 2594 BH Den Haag. Tel. 070 - 385974.

• Commissie Vrouwengeschiedenis

Jose Eijt, *voorzitter*, Dotterlaan 15, 6832 BD Arnhem. Tel. 085 - 212780.
Janneke Riksen, *secretaris*, Schepenenlaan 79, 8014 JC Zwolle. Tel. 038 - 660935.
Renée Schreuder, *penningmeester*, Vaartsestraat 214, 3511 TG Utrecht. Tel. 030 - 318162.
Ellen Marrenga, Lange Leidsedwardsstraat 212 hs, 1017 NR Amsterdam. Tel. 020 - 277126.
Zonneke Matthee, Heivlinder 53, 2317 JT Leiden. Tel. 071 - 215873.
Bregje Pel, Breedstraat 123, 1601 KC Enkhuizen. Tel. 02280 - 18538.
Marianne Zewald, Vijverlaan 2, 2012 RC Haarlem. Tel. 023 - 283325.

• Redactie KLEIO

A.C.M. Peek, *voorzitter*, Nijenheim 21-09, 3704 AJ Zeist. Tel. 03404 - 62886.
J.A. de Ruiter, *secretaris*, Parkweg 5, 7602 JC Almelo. Tel. 05490 - 60987.
Mw. T. Bogaerts-Stoopman, *eindredacteur*, Omloop-West 9, 3402 XM IJsselstein. Tel. 03408 - 83576.
B. Engbers, Klaverstraat 12, 3572 VD Utrecht. Tel. 030 - 713329
I.D. Verkuil, Dumeelaan 452, 2722 ZK Zoetermeer. Tel. 079 - 426679.
H. Termeer, Kometenstraat 28, 6543 XJ Nijmegen. Tel. 080 - 772179.

W. Rongen, Antillen 4, Utrecht. Tel. 030 - 892580.

R. Slotboom, Vesuvius 42, 3524 WV Utrecht. Tel. 030 - 895982.
J.L.G. van Oudheusden, Massenetstraat 21, 5144 WP Waalijk. Tel. 04160 - 37430.
Mw. C.L. Peucker-Martin, Broederplein 35, 3703 CD Zeist. Tel. 03404 - 22769.

• VGN-vertegenwoordigers in de Onderwijscommissie NHG/VGN

Mw. C.E.M. Veldhuis-Meester, Quintuslaan 4, 9722 RV Groningen.
J.C.M. Greep, Van Zuylen van Nijeveltstraat 64, 2242 AR Wassenaar. Tel. 01757 - 16387.
E. Boerhout, Androsdreef 14, 3562 XA Utrecht. Tel. 030 - 617769.

• Afdelingssecretarissen

Alkmaar. Vacant
Amsterdam. Vacant
Arnhem. J. Sillekens, Patrijsstraat 42, 6542 TM Nijmegen. Tel. 080-778680.
Den Bosch. Vacant.
Breda. A. Schillemans, Kennedylaan 45, 5051 XE Goirle. Tel. 013-341252.
Eindhoven. J. Engbers, Roest 2, 5491 XX St. Oedenrode. Tel. 04138-73138.
Goes. A.P. van Vugt, Westervicht 273, 4385 AH Vlissingen. Tel. 01184-71109.
Groningen. Vacant.
Den Haag. Mw. J.M.H.J. Kuijpers, Pomonaplein 54, 2564 XS Den Haag. Tel. 070-3259222.
Haarlem. G.G. Callenbach, Kempen 12, 2036 EL Haarlem. Tel. 023-330006.
Heerlen. J.A. Klomp, Pannesheiderstraat 80, 6462 EE Kerkrade. Tel. 045-456199.
Hengelo. P. Wester, Denekamperstraat 28, 7588 PW Beuningen (OV). Tel. 05415-2061.
Leeuwarden. H.G. Wolthoff, Nynke v. Hichtumwei 66, 8915 JJ Leeuwarden. Tel. 058-121982.
Maastricht. Vacant
Rotterdam. C.J. Renes, Hoeksekade 53, 2661 CJ Bergschenhoek. Tel. 01892-16363.
Utrecht. P. van Hees, Prof. Ritzema Boslaan 95, 3571 CP Utrecht. Tel. 030-733562.
Venlo. Vacant.
Zutphen. J.B.M. ter Beek, Leeuweriklaan 4, 7203 JE Zutphen. Tel. 05750-18339.
Zwolle. Vacant.

UITGAVEN OVER DE EUROPESE INTEGRATIE

ter ondersteuning van het cse-geschiedenis

1. Handleiding bij het tv-programma van de NOT:

Europese integratie 1945-1990

Een boekje van 48 bladzijden om het tv-programma in de klas te verwerken. Aan elk van de vier uitzendingen is een hoofdstuk gewijd, met de volgende rubrieken: toelichting op de uitzending, interview met de hoofdgast, enkele biografieën met treffende portretten, beschrijving van de periode, schema's en een flink aantal afwisselende opdrachten. Achterin zijn de antwoorden opgenomen. De handleiding biedt zowel leerkrachten als leerlingen een aantrekkelijk geheel. Uitgave: Europees Platform voor het Nederlandse Onderwijs/ NOT.

De uitzendingen zijn op: 18 en 25 november en op 2 en 9 december, op Nederland 3 van 10.30 tot 11.00; het geheel wordt nog een keer uitgezonden op 12 december van 9.00 tot 11.00. Het programma volgt de stofomschrijving.

2. Het naslagwerk voor de docent:

Leidraad bij de geschiedenis van de Europese Integratie

De Leidraad is samengesteld door de commissie die de stofomschrijving voor het cse heeft verzorgd en bestaat uit twee delen: een serie achtergrondartikelen over de in de stofomschrijving genoemde onderwerpen en een onderwijskundig deel met een verklarende begrippenlijst, chronologie, bronnen etc.; samen ruim 200 blz. De Leidraad is een uitgave van het Europees Platform in samenwerking met de VGN en de Hogeschool Gelderland.

3. Een goed verhaal over de Europese integratie:

Plannen voor Europa

Met zijn heldere verteltrant behandelt Cees van der Kooy de verschillende plannen om van Europa een verenigd Europa te maken, boeiend voor zowel docenten als leerlingen als een breder publiek; ongeveer 100 blz. Hoewel niet echt bedoeld voor het examen, is het overgrote deel van de stofomschrijving erin terug te vinden. Uitgave: Cevno/ VGN.

4. Een geografisch naslagwerk:

De Europese Gemeenschap, twaalf landendocumentaties.

Het boek van ruim 300 blz. bevat een beschrijving van de twaalf landen van de EG, met bij elk land rubrieken over klimaat, geschiedenis, bevolking, economie etc.

Bestellingen naar:

CEVNO

ANTWOORDNUMMER 770 (zonder postzegel)

1800 WB ALKMAAR of telefonisch 072-118502

Europees Platform
voor het
Nederlandse Onderwijs

Uitvoerend Bureau p/a CEVNO,
Nassauplein 8, 1815 GM Alkmaar,
telefoon 072 - 118502

naam:.....

adres (school of huis).....

postcode en plaats:

bestelt hierbij:

..... ex. handleiding bij tv-serie; f 9-; bij afname van 10 ex. of meer f8- per ex.

..... ex. Leidraad; f 35-, leden VGN f32,50. VGN-lid: ja/nee

..... ex. Plannen voor Europa; f18-, leden VGN f 15,50

..... ex. EG, twaalf landendocumentaties; f 55-

Cevno/Platform leden ontvangen 25% korting op de gewone prijs, vermeldt indien van toepassing.

Alle prijzen zijn EXCLUSIEF VERZENDKOSTEN

vaantjes bemachtigen, die we toen inderdaad ook maar hebben uitgehangen.. Overigens heeft Vati nog een kiekje van ons versierde huis gemaakt. Als het gelukt is krijg je het.

..(donderdagmiddag) Daarnet heb ik Hitlers rede in de huidige Rijksdag gehoord. Immo, wat een man is dat! De hele wereld die zo klaagt over de huidige wereldcrisis zou naar deze man, die zo boven iedereen uitsteekt moeten luisteren..

Op 24.3.1933 schrijft Irmgard naar haar grootmoeder:

.. Mutti beschrijft alles zo uitgebreid en de kranten staan er ook zo vol mee dat je er vaak nauwelijks "doorheen" komt.

Op 1.4.1933 schrijft ze aan haar moeder:

.. Trouwens iedereen begint meteen over de Duitse politiek te praten. Als jullie toch maar eens goed beseften dat deze verschrikkelijke jodenvervolg overal in het buitenland een enorme antipathie tegen Duitsland oproept! De laatste weken is weer zoveel verloren gegaan van de vriendschap voor Duitsland, die net was begonnen te ontstaan..

Vragen

6. Als je de brieven uit 1933 nog eens doorleest welke nationalistische kenmerken vind je dan in de brieven uit Duitsland?
7. Zoek na wat er bedoeld wordt met de plechtige vieringen in Berlijn en Potsdam.
8. Wat vind je de opvallendste veranderingen die zich in de brieven uit Nederland voltrekken?

Twee maanden later op 25.5.1933 schrijft Karl (de vader van Irmgard aan zijn dochter: .. Vorige week vrijdag zijn Mutti en ik tot de partij van de NSDAP toegetreden, samen met een groot aantal prominenten.

Door handslag hebben we ons verplicht de Führer onvoorwaardelijk te volgen. In de gemeenteraadszitting was niet alleen het voltallige college maar ook de volledige raad in bruin hemden verschenen..

Zodoende heeft jullie "oude" vader ook ijlings een bruin hemd, pet, riem, das en partij-insigne moeten aanschaffen.

Mutti vindt dat het uniform me indrukwekkend staat en me tientallen jaren jonger maakt.

Vraag

9. Geef drie redenen waarom vader en moeder Gebensleben in 1933 tot de NSDAP zijn toegetreden.

In 1934 komen er veel Joodse vluchtelingen naar Nederland en op 26 februari organiseert het Comité voor Joodse Vluchtelingen een concert ten bate van de slachtoffers van het Hitlerbewind.

Irmgard Brester-Gebensleben, die veel aan zang deed, werd gevraagd op te treden. naast vele anderen.

9.2.1934 in een brief aan haar moeder:

.. Hoe vind je zoiets: op 26 februari moet ik op een groot liefdadigheidsconcert zingen!

.. Voor de pauze (na een vioolconcert van Mozart) zing ik een aria uit de Jahreszeiten en na de pauze een paar liederen van Mendelssohn..

En op 16.2.1934 Irmgard aan haar moeder:

.. Het is werkelijk ongelooflijk van hoeveel

kanten ik al over dat concert ben aangesproken en van hoeveel mensen ik al weet dat ze komen.

.. Eigenlijk zouden jullie er ook bij moeten zijn, al denk ik wel dat het liefdadige doel van het evenement tot een heftig debat tussen August (=haar man) en jou zou leiden..

De dag na het concert 27.2.1934:

.. Nu jullie goede wensen hebben vast meegeholpen aan het grote succes van de avond! Dr M kwam in de pauze naar me toe, helemaal opgetogen: ik wist niet dat u nog wat anders kon dan kinderen krijgen!"

(dr. M was de arts die Irmgard bij de geboorte van haar kinderen had bijgestaan)

Vragen

10. Waarom zou Irmgard het zo belangrijk hebben gevonden dat men haar juist voor dit concert vroeg?
11. Waarom schreef ze niet over het doel van dit concert aan haar moeder?

De correspondentie tussen Irmgard en haar moeder ging door tot haar moeder, voor de oorlog al, in 1937 stierf. Haar vader was al in 1936 gestorven. Eerst met haar grootmoeder en later met haar broer en met haar nicht blijft ze schrijven en men schrijft terug, ook als in 1939 censuur wordt ingesteld. Wie meer hierover wil weten moet het boek zelf maar eens uit de bibliotheek halen.

Boek van de Maand

Jan van Oudheusden bespreekt:

Michael R. Beschloss, *De koudste Jaren. De wereld op de rand van de afgrond.* (Het Spectrum, Utrecht 1991) 727 blz., f 69,50.

Michael R. Beschloss is een van Amerika's snelst opkomende jonge journalisten. Voor CNN verslaat hij regelmatig topontmoetingen. In 1986 verscheen van zijn hand de bestseller *Mayday. Eisenhower, Krushchev, and the U2-affair*. Nu is er dan zijn vuistdikke verhandeling over de Amerikaans-Russische betrekkingen *De koudste Jaren*, een vertaling van *The Crisis Years. Kennedy and Krushchev 1960-1963*.

De oorspronkelijke Engelse titel geeft de essentie van de inhoud het best weer. Het boek is namelijk vooral een beschrijving van de persoonlijke relatie - of beter: de titanenstrijd - tussen Kennedy en Chroesjtsjov en hun staf, ten tijde van de crises om Berlijn en Cuba. Beide leiders kwamen aan de macht in de verwachting de uiterst koele betrekkingen tussen de Verenigde Staten en de Sovjet-Unie te verbeteren, maar brachten de wereld juist op de rand van een nucleaire catastrofe.

Beschloss kon dankbaar putten uit recent geopende archieven in de VS. Onder meer de correspondentie en verslagen van besprekingen tussen Kennedy en Chroesjtsjov en geheime bandopnamen van de bijeenkomsten van het crisisteam tijdens de Cuba-crisis en andere privé- en telefoongesprekken. Ook kon hij profiteren van de toegenomen bereidheid van veel voormalige Kremlin- en Witte Huis-medewerkers om te praten. Daarnaast was er de glasnost die hem toegang verleende tot honderden mondelinge en geschreven herinneringen van Russische personen die bij de besluitvorming betrokken waren (Chroesjtsjovs zoon Sergei, ambassadeur Dobrynin). Maar de glasnost betekende nog niet dat de contemporaine geschiedschrijver kon beschikken over alle belangrijke officiële sovjet-documenten. De besluitvorming aan Russische kant is daarom met meer voorbehoud behandeld dan die aan Amerikaanse kant.

J.F. Kennedy; de Varkensbaai

John F. Kennedy blijft tot de verbeelding spreken. Het boek van Beschloss staat niet op zichzelf, maar is onderdeel van een niet-aflatende stroom geschriften en filmdocumenten. Onlangs ging Oliver Stone's speelfilm *JFK* (met Kevin Costner) in première, over het onderzoek naar de moord in Dallas. Afgelopen voorjaar verscheen een kritisch boek van Thomas C. Reeves, *A Question of Character*, waarin de president als onverantwoordelijke rokkenjager en cynische machts-politicus wordt afgeschilderd. Het positieve beeld dat sinds Arthur Schlesingers *A Thousand Days* in 1965 van de jonggestorven president is neergezet is inmiddels goeddeels neergehaald.

Het boek van Beschloss heeft niet de vooropgezette bedoeling bij te dragen aan deze 'unmaking of a myth', maar sluit in bepaalde conclusies zeker daarop aan. Het feit dat Kennedy - onder invloed van zijn vader - heel sterk dacht in termen van winnen, winnen en nog eens winnen, en het feit dat hij zich door zijn amoreuze escapades chan-

kleio

nummer 1/92
pagina's 18 en 19

teerbaar maakte, vormen steeds terugkerende thema's.

De invasie in de Varkensbaai op Cuba, april 1961, was de eerste crisis waarin de jonge president verzeild raakte. De lezer krijgt een uitvoerige voorgeschiedenis van de Cubaanse revolutie, tot en met de metamorfose van Castro van romantisch rebel tot marionet van Moskou. Enkele dagen voor de invasie had Chroesjtsjow een spectaculair ruimtevaart-succes geboekt: Gagarin trok toen zijn baan-tje om de aarde. De Moskovieten zongen en dansten op straat. Frustratie in Washington. Voor Kennedy die goed wist hoe armzalig de Sovjet-economie er voor stond was het bijna onverdraaglijk om als nummer twee afgeschilderd te worden. In zijn verkiezingscampagne had hij zich tot gespierde koude-oorlogstaal laten verleiden. Uit behoefte ergens ter wereld voor Amerika een duidelijk succes te behalen gaf hij zijn fiat aan de uitvoering van het van Eisenhower geërfd plan de anti-Castro-gezinde Cubaanse ballingen bij hun invasie logistiek te steunen. De invasie mislukte ten koste van 114 doden. De CIA had maar half werk geleverd. Kennedy gaf toe: *"We hebben een flinke trap onder onze kont gekregen"*.

De woede van Kennedy tegenover Castro zat diep. De CIA beraamde allerlei moordplannen op Castro, maar de vraag of het Kennedy was die de CIA duidelijk toestemming daarvoor gaf is volgens Beschloss niet te beantwoorden.

Chroesjtsjow; Berlijn

De afloop van de Varkensbaai-affaire schiep een gevaarlijke situatie. Chroesjtsjow voelde de noodzaak Cuba militair te steunen. Tegelijk kreeg hij de indruk dat Kennedy besluiteloos was. Die indruk werd versterkt tijdens de topontmoeting tussen de twee wereldleiders in Wenen, in juni 1961, waarbij Kennedy waarschijnlijk lichamelijk niet helemaal fit was. Chroesjtsjow stond onder grote druk van critici in eigen land en van de Chinese leiders en stelde een ultimatum inzake Berlijn. Binnen zes maanden moest de stad geneutraliseerd zijn; de Sovjet-Unie zou niet langer berusten in de aanwezigheid van de westelijke geallieerden in Berlijn.

Er ontstond een oorlogsstemming. Rampenplannen werden uit de kast gehaald. Programma's voor versnelde bewapening en bouw van atoomschuilkelders werden opgesteld. De doctrine van de 'flexible response' werd geboren. Kennedy maakte de fout in het openbaar de kracht van de sovjet-defensie in twijfel te trekken; iets wat de lichtge- raakte en heetgebakerde Chroesjtsjow mate-

Kennedy in West Berlijn.

loos irriteerde. Inzake Berlijn gaf Kennedy te kennen geen andere voorkeur dan die voor de 'status quo' te koesteren: *"We kunnen niet onderhandelen met mensen die zeggen: 'Wat van mij is is van mij en wat van jou is, daarover kunnen we onderhandelen'"*.

Chroesjtsjow voelde zich geprovoceerd en was van plan zijn jonge onervaren rivaal eens voor het blok zetten.

Tot de spanning werd in belangrijke mate bijgedragen door de aanzwellende stroom vluchtelingen uit de DDR die via West-Berlijn naar de BRD kwamen. Chroesjtsjow moest iets doen. DDR-leider Ulbricht drong er bij de Sovjet-premier op aan de stroom te helpen stoppen. Ironisch genoeg werd de oplossing van de crisis, de bouw van een muur in Berlijn, door de VS-senatoren Fulbright en Mansfield gesuggereerd: wellicht indirect een hint van Kennedy aan Chroesjtsjow! Toen op 13 augustus 1961 de doorgangen tussen beide helften van Berlijn werden afgesloten en er met de bouw van de Muur werd begonnen was er uiteraard alom verontwaardiging. Men sprak van een tweede München. Maar intern beschouwde Kennedy de Muur minder als een probleem dan als een oplossing: *"Een muur is een stuk beter dan een oorlog"*.

Kennedy's 'medeplichtigheid' (Beschloss) aan de bouw van de Berlijnse Muur en zijn ongevoeligheid voor het lot van de Oost Duitsers werden niet opgemerkt in de publieke aandacht. Van augustus 1961 tot zijn dood - met uitzondering van zijn bezoek aan de stad in juni 1963 - vermeldde Kennedy de Muur in niet meer dan drie toespraken, hoewel er geen treffender symbool was van Amerika's superieure morele standpunt in de Koude Oorlog. Voor Beschloss vormt die

omissie een duidelijk teken van slecht leiderschap van Kennedy en nog riskant voor diens positie ook, gezien de mogelijke implicaties voor de president wanneer het tot een parlementair onderzoek zou zijn gekomen. Met zijn fameuze optreden in West-Berlijn op 26 juni 1963 (*"Ich bin ein Berliner"*) voorkwam Kennedy dat dergelijke bedenkingen toen een rol gingen spelen.

De raketten crisis van 1962

Chroesjtsjows behoefte de Amerikanen voor verrassingen te plaatsen was met de bouw van de Muur nog niet bevredigd. Hij besloot tot hervatting van kernproeven in de atmosfeer. Hij voelde zich getergd door Kennedy's denigrerende opmerkingen over de vernietigingskracht van het Russische atoomarsenaal. Volgens Beschloss miste Kennedy de natuurlijke aanleg en het vaderlijke gezag van zijn voorganger Eisenhower om buitenlandse beleids crises te bezweren. Hij dacht niet diep genoeg na hoe Chroesjtsjow zijn woorden zou kunnen opvatten. In maart 1962 merkte Kennedy in een interview op dat zijn land bereid was in bepaalde situaties het initiatief tot het gebruik van kernwapens te nemen. Daardoor verergerde hij Chroesjtsjows politieke problemen. Chroesjtsjow had dringend behoefte aan een face-lift aangezien de sovjet-economie er anno 1962 beroerd voor stond. De sovjet-burgers waagden zich zelfs hier en daar de straat op om voedsel te eisen. Maar het Centraal Comité belette de secretaris-generaal defensie-gelden over te hevelen naar de landbouw.

Dit alles leidde tot de derde grote crisis: de Cubaanse rakettencrisis van oktober 1962. Sinds de Varkensbaai-affaire was de Castro-fobie in het Witte Huis allerminst geluwd. Er werden geheime operaties op touw gezet tegen de Cubaanse dictator, van het besmetten van de Cubaanse suikerexport tot en met gifpillen in Castro's voedsel. Er waren allerlei opzichtige militaire oefeningen in het Caribisch gebied. Volgens Beschloss waren Kennedy en zijn adviseurs er niet voldoende van doordrongen dat de Sovjets deze operaties wel eens als voorbereidingen tot een Amerikaanse invasie van Cuba konden opvatten. Amerika verzuimde een ondubbelzinnige verklaring af te geven dat het Cuba nooit zou binnenvallen.

Chroesjtsjow, die een overmatig vertrouwen had in eigen sluwheid en daarentegen de hardheid van Kennedy onderschatte, gaf tot blijdschap van Castro zijn fiat aan een lang overwogen plan: breng in het diepste geheim in recordtijd Russische middellange-afstands-raketten met kernkoppen naar Cuba en dwing zo de Amerikanen tot concessies. Hij realiseerde zich niet dat Kennedy een kernoorlog zou riskeren om de raketten van Cuba weg te krijgen. Een grote fout was de veronderstelling dat een dergelijke grootscheepse operatie verborgen kon blijven voor de Amerikaanse U-2-vliegtuigen. Sovjet-deskundigen gokten erop dat alles tot 6 november - verkiezingen in de VS - geheim kon blijven.

Maar al in augustus 1962 kwamen verontrustende luchtfoto's van raketinstallaties op Cuba op de presidentiële desk. Op 16 oktober brachten nieuwe luchtfoto's zekerheid over de Russische operatie. Russische raketten zouden een groot deel van de Verenigde Staten direct kunnen raken. Kennedy voelde zich gepakt. Er werd een crisisteam gevormd in het Witte Huis om mogelijke antwoorden op de dreiging te formuleren. De verslagen van die zittingen bevestigen niet de latere beweringen dat Kennedy de crisis goed in de hand had. Het duurde lang voor iemand de hamvraag durfde stellen: waren de raketten een verstoring van de machtsverhoudingen tussen Amerika en Rusland, ja of nee? In feite was er geen sprake van verstoring, maar Kennedy realiseerde zich dat hij (met verkiezingen in zicht) een triomfantelijke Russische bekendmaking van de opgestelde raket-arsenalen niet over zijn kant kon laten gaan. Maar moest hij een kernoorlog riskeren terwille van prestige alleen?

Zes dagen lang beraadslaagde het crisiscomit : een luxe die geen volgende president zich nog zou kunnen veroorloven, vanwege de voortgeschreden techniek (satellieten).

Misschien redde dit uitstel de wereldvrede wel, want de oorspronkelijke plannen voor een luchtaanval of een invasie maakten toen plaats voor dat van de zeeblokkade ("quarantaine"), wat enige rek gaf. Pas op 22 oktober kondigde Kennedy die maatregel aan met de uitdrukkelijke boodschap aan Chroesjtsjow de raketten te verwijderen. Een kernoorlog dreigde. Russische schepen naderden de Amerikaanse blokkade. Chroesjtsjow die eerst had ontkend dat hij raketten op Cuba had laten installeren sprak van zee-piraterij en banditisme en leek vooreerst niet van zins in te binden.

De afloop is bekend. Chroesjtsjow aanvaardde de gezichtsverlies. Hij werd door de harde, koele opstelling van Kennedy uiteindelijk gedwongen de raketten terug te halen. Robert Kennedy liet aan ambassadeur Dobrynin doorschemeren dat de Amerikaanse raketten in Turkije op korte termijn ook ontmanteld zouden worden. Amerika beloofde plechtig Cuba niet aan te vallen. Castro was razend over de afloop die voor hem zo gek toch niet was, en schold de Russen de huid vol. Woedend waren ook haviken in de Amerikaanse luchtmacht-staf zoals generaal Curtis LeMay die stond te trappelen om te bombarderen ("Dit is de grootste nederlaag in onze geschiedenis, mijnheer de president [...] We moeten vandaag nog aanvalen").

Kennedy boekte in de publieke opinie een duidelijke overwinning, maar Beschloss dingt daar heel wat op af. Indien Kennedy Chroesjtsjow niet had geprovoceerd met uitlatingen over Amerika's militaire superioriteit en indien Kennedy zijn opponent vroegtijdig duidelijk had gewaarschuwd geen aanvalswapens op Cuba te plaatsen, zou Chroesjtsjow geen risico hebben genomen. Cuba bleef nu bovendien gehandhaafd als uitvalsbasis voor revolutionaire activiteiten en als opknapper van vuile karweitjes voor de Sovjet-Unie in Afrika. De Sovjet-Unie breidde haar atoomarsenaal uit.

Naast de drie genoemde crises waren er nog andere kwesties waarover Kennedy en Chroesjtsjow gedwongen waren de degens te kruisen: Kongo, Laos, Vietnam. In Kennedy's laatste jaar, 1963, was er het begin van d ten-te in de vorm van de 'hot line' en het beperkt kernstop-akkoord.

Over de moord in Dallas op 22 november 1963 draagt Beschloss geen opzienbarend nieuw feitenmateriaal aan; de betrekkingen van Oswald en Ruby met de onderwereld waren al bekend. Het jaar 1964 bracht het Tonkin-incident waardoor Johnson over ging tot bombarderen van Noord-Vietnam.

Raoul Castro bij Chroesjtsjow.

1964 bracht ook de val van Chroesjtsjow. In zijn memoires gaf hij aan: *"Ik was een mijnwerker [...] Kennedy was een miljonair. Hij streefde ernaar het kapitalisme sterker te maken terwijl ik erop uit was om het kapitalisme te vernietigen"*

Voors en tegens

Het boek van Beschloss biedt de liefhebber van petit-histoire en van personalistische geschiedschrijving tal van interessante kijkjes in de keuken van het Witte Huis en Kennedy's familieoptrekje Hyannis Port (in veel mindere mate in die van het Kremlin of in Chroesjtsjows datsja). Het maakt duidelijk hoe precair al die tijd de positie van Chroesjtsjow is geweest. Er zitten tientallen kleine biografietjes in de tekst verwerkt (o.m. Rusk, McNamara, Harriman). De rol van Robert ("Bobby") Kennedy als probleemoplosser voor zijn broer en daarnaast als bliksemafleider, woordvoerder, adviseur en diens Oog en Oor ("Little Brother Is Watching") krijgt veel reliëf. De rol van Chroesjtsjows schoonzoon

Adzjoebei eveneens. De gestoorde relatie tussen Bobby en vice-president Lyndon Johnson vormt ook een thema. De overeenkomsten tussen de beide ministers van buitenlandse zaken Gromyko en Rusk zijn treffend beschreven: haast even oud; allebei erop uit om hun theatrale, onervaren en wispelturige baas op het juiste spoor te houden; allbei voor de voeten gelopen door 'amateurs' als Bobby en Adzjoebei. Er wordt veel geciteerd uit briefwisselingen tussen de wereldleiders en uit verslagen van allerlei besprekingen en conferenties. Ook veel uit privégesprekken, want Kennedy liet - net als Nixon later - af-luisterapparatuur plaatsen in het Witte Huis. Elk volgespeeld bandje werd zorgvuldig verzegeld en in de kluis gestopt. Zelfs Bobby en Jacky vielen onder de mensen die de president liet afluisteren!

Beschloss' levendige schrijfstijl en veelheid aan inside-information roept de vergelijking op met David Halberstams *The Best and the Brightest*. Toch vraagt de lezer zich af wat er in de Verenigde Staten en in de Sovjet-Unie in de jaren 1960-1964 buiten de muren van

het Witte Huis en het Kremlin nog meer te doen was. De binnenlands-politieke factor ontbreekt. De beweging van Martin Luther King voor gelijke burgerrechten is dan wel geen onderwerp van zijn studie, maar nu lijkt het alsof Kennedy zich daar nauwelijks mee bezig hield. Chroesjtsjows landbouwproblemen krijgen evenredig weinig aandacht. China, Groot-Brittannië en Frankrijk spelen bovendien maar een marginale rol. Paradepaardjes als het Peace Corps en de Alliance for Progress komen evenmin opdraven.

Ik heb nog een ander bezwaar en wel tegen Beschloss' journalistieke opzet. Het boek vormt vooral een chronologische weergave van gesprekken, conferenties en ontmoetingen. Het geeft dus veel beschrijving, maar weinig analyse of synthese. Veel anekdotes en sfeertekening, maar weinig lijn of diepgang. Een wetenschappelijk historicus toetst het beleid van de Amerikaanse president nu eenmaal aan theoretische concepten in het kader van Truman-doctrine, Monroe-leer e.d. en trekt lijnen van Washington of Wilson naar het heden. Beschloss doet dat maar zelden en laat uitkomen zich meer vertrouwd te voelen in de rol van verslaggever met de stenobloc.

Wie deze tekortkomingen (en nog wat storende vertaalfouten) voor lief neemt kan plezier beleven aan het lezen van Beschloss'-boek. Bij de voorbereiding van de geschiedenisles kan het boek van nut zijn.

RECENSIES

In 't kort

In 't kort is een rubriek waarin maandelijks de uitgaven die bij de redactie zijn ontvangen worden aangekondigd. Een selectie uit deze boeken wordt in een later nummer van *Kleio* besproken.

Iain Guaest was tot 1985 correspondent in Genève voor De Guardian en International Herald Tribune. Hij is gespecialiseerd in het werk van de VN, vooral op het terrein van de mensenrechten. Bij Uitgeverij Becht is van zijn hand verschenen *De vuile oorlog, De Argentijnse junta en de mensenrechten in historisch perspectief*. In de ruim 500 bladzijden schetst Guest een onthullend beeld van het militaire regime, de rol van de Verenigde Staten en de redenen waarom Theo van Boven bij de VN moest verdwijnen. Het boek is voorzien van een uitgebreide bibliografie en een personenregister. De prijs is f 59,50.

Bij Erasmus Publishing verscheen *De opkomst van het heilgymnastisch beroep in Nederland in de 19e eeuw*. Het is de handelseditie van het promotie-onderzoek van Th.J.A. Terlouw. In vier hoofdstukken wordt de geschiedenis van de fysiotherapie onderzocht en aangetoond dat er al een lange praktijk lag op dit terrein voordat in 1889 het 'Genootschap ter beoefening van de Heilgymnastiek in Nederland' werd opgericht. De ruim 460 pagina's zijn voorzien van illustraties, bibliografie en register van personen. Ook hier is de prijs f 59,50.

De uiterst produktieve J.G. Kikkert heeft weer iets laten verschijnen: *Prins Bernhard 80 jaar*. In zeventien hoofdstukjes schetst

Kikkert zijn beeld van Prins Bernhard. De ruim 160 bladzijden zijn uitgegeven door uitgeverij Het Spectrum en de prijs is f 29,90. Bij de Belgische uitgeverij Lannoo kwam uit *Charlotte Van Laken tot Mexico: biografie van een keizerin*. Deze biografie, waar archiefonderzoek voor is gedaan, bevat naast een bibliografie ook de noodzakelijke noten. Charlotte werd in 1840 geboren, huwde in 1857 Maximiliaan van Oostenrijk en stierf in 1927 kinderloos. In ruim 320 bladzijden geeft Mia Kerckvoorde het leven weer van deze keizerin, waarbij minder bekende facetten van keizer Maximiliaan en een verrassend beeld van Leopold II het boek extra interessant maken. Dit via Unieboek in Nederland op de markt gebrachte boek kost f 57,50.

In 1991 is bijzonder veel verschenen over opkomst en ondergang van Nederlands grootste handelsonderneming, de VOC. Bij Walburg Pers zag het licht *De geschiedenis van de VOC*, geschreven door Femme S. Gaastra. Zoals altijd is ook deze Walburgpers uitgave weer zeer verzorgd. Of DE geschiedenis van de VOC is geschreven zal een deskundige uit moeten maken. De achterflap vermeldt dat het boek, een standaardwerk, naar de nieuwste inzichten is geschreven. De auteur analyseert de economische ontwikkeling en de op- en neergang van het bedrijf. Hij besteedt veel aandacht aan de compagnieverstigen in Azië. Het boek, rijklijk voorzien van illu-

kleio

nummer 1/92
pagina's 22 en 23

straties, bevat een overzicht van bronnen en literatuur en is voorzien van een register. De prijs van de 192 pagina's is f 39,50.

Luxe uitgevoerd verscheen bij dezelfde uitgever *'t Verwaerloosde Formosa*, ingeleid en geannoteerd door G.C. Molewijk. Het is een nooit eerder herdrukt verslag van waarschijnlijk de laatste gouverneur van Formosa, Frederik Coyett. Formosa is van 1624 tot 1662 in bezit geweest van de VOC, maar moest worden afgestaan aan een legermacht onder commando van de Chinese piraat Coxinga. Het onder pseudoniem verschenen verslag wordt, na een uitgebreide inleiding en toelichting, in 17e eeuws Nederlands weergegeven. Met register van persoons- en scheepsnamen telt het boek 243 pagina's.

1992 is het Columbus-jaar en bij Bruna werd uitgegeven *Het scheepsdagboek van Christoffel Columbus*. Columbus-kenner Robert H. Fuson leidt dit reisverslag dat uiteindelijk tot de ontdekking van Amerika leidde in, en plaatst in een uitgebreide verklaring het dagboek in een historisch kader. Prachtige authentieke illustraties en een knappe vertaling maken dit boek aantrekkelijk voor de schoolbibliotheek. Prijs f 39,90.

Bij ACCO is verschenen *Het grote misverstand, een geschiedenis van de Koude Oorlog (1917-1990)*. Het is een aangepaste en geactualiseerde uitvoering van de eerste uitgave van 1987. Yvan Vanden Berghe, docent diplomatieke geschiedenis aan de universiteit van Antwerpen, geeft in een vlotte stijl een naslagwerk voor onder andere leraren en studenten van de spanningen tussen Oost en West. Hij besteedt veel aandacht aan het Interbellum en de Oost-West spanningen tijdens de Tweede Wereldoorlog. Maar de periodes 1945-1987 krijgt de meeste aandacht. In deze uitgave komen de ontwikkelingen van 1987-1990 ook aan bod. Het boek, voorzien van een geografisch- en personenregister, heeft ruim 250 bladzijden.

Bij uitgeverij Matrijs kwam in vierde druk, maar geheel vernieuwd, uit: *Het Nederlands landschap, een historisch-geografische benadering*. Negen auteurs geven een overzicht van de landschapstypen en hun geschiedenis. Deze vierde druk is uitgebreid met een hoofdstuk over het stedelijk landschap. Elke bijdrage is voorzien van een literatuurverwijzing. Het boek is fraai uitgevoerd, heeft 120 bladzijden en kost f 29,95.

Jan de Ruiter

GEDENKBOEK

Jaap Verheul, Joost Dankers, *Tot stand gekomen met steun van ... Vijftig jaar Prins Bernhard Fonds, 1940-1990* (De Walburgers, Zutphen 1990) 331 blz.

Afgelopen jaar vierde het Prins Bernhard Fonds, het belangrijkste cultuurfonds van Nederland, zijn vijftigjarig bestaan. Bij die gelegenheid hebben de Utrechtse historici Verheul en Dankers de opdracht gekregen tot het schrijven van dit feestelijke gedenkboek. De opdracht is in vertrouwde handen terecht gekomen. Eerder schreef het duo een geleghedensuitgave over de verzekeringsmaatschappij Dela. Bovendien promoveerde Verheul onlangs op een dissertatie over het Prins Bernhard Fonds en het Nationaal Instituut. 'Tot stand gekomen met steun van ...' is een kijk- en leesboek bij uitstek geworden: zeer informatief, rijk geïllustreerd en luxueus uitgevoerd (met dank aan de jubilaris).

Het Prins Bernhard Fonds heeft een wat merkwaardige geschiedenis. Het werd op 10 augustus 1940 in Londen opgericht om geld in te zamelen voor de aankoop van Spitfires en ander oorlogsmaterieel. Door de verbondenheid met het koningshuis en door de rol van Prins Bernhard werd het tevens kristallisatiepunt voor nationale gevoelens. Het was vooral deze functie die het Fonds na de bevrijding ging uitdragen. Door het bevorderen van culturele zelfwerkzaamheid speelde het in op de kennelijk aanwezige behoefte aan nationale saamhorigheid en geestelijke weerbaarheid. Parallel aan de naoorlogse politieke doorbraakgedachte wilde het Fonds een culturele doorbraak bewerkstelligen en de nationale cultuur verdedigen tegen dreiging van buitenaf. In de jaren vijftig stelde het Prins Bernhard Fonds zich vooral ten doel een tegenwicht te bieden tegen de als vervlakkend ervaren massacultuur. In de volgende decennia paste het zijn doelstellingen en werkzaamheden aan aan het snel veranderende culturele en geestelijke klimaat en ontwikkelde het zich tot het 'Cultuurfonds voor Nederland' dat zich richt op de cultuurfinanciering in de breedste zin van het woord.

Zoals gezegd: dit is een zeer informatief boek geworden. Ik vind het echter jammer dat het voor een belangrijk, naar mijn smaak te groot, deel een interne organisatiegeschiedenis is gebleven. De ontwikkelingen op cultuurpolitiek gebied en de ontwikkeling van het mentaal-cultureel klimaat krijgen wel aandacht, maar die informatie wordt de lezer niet op een presenteerblaadje aangeboden. Ik heb een inleiding waarin de 'rooilijnen'

worden getrokken en een samenvattende conclusie dan ook node gemist.

Door dit alles lijkt me de waarde van dit boek voor het onderwijs beperkt. Het biedt wel aanknopingspunten voor een serie lessen over bijvoorbeeld het mentaal-culturele klimaat in Nederland in de jaren 1945-1960 (bijvoorbeeld in combinatie met de bundels 'In fatsoen hersteld. Zedelijkheid en wederopbouw na de oorlog' en 'Wederopbouw, welvaart en onrust') maar de ambitieuze docent zal dan flink de handen uit de mouwen moeten steken.

Tot slot: zelfs dit voorbeeldig verzorgde boek wordt af en toe ontsierd door de blijkbaar onvermijdelijke zetfoutjes ('een spoedig verloopende invasie'?) en door storende lacunes in het register. Zo is de belangrijke karakterschets van sleutelfiguur J. In 't Veld in het register niet terug te vinden.

Jan Ramakers

MISDAAD EN STRAF

Herman Franke, *Twee eeuwen gevangen. Misdaad en straf in Nederland*. (Aula Utrecht 1990), 916 blz., prijs f 69,90.

"Het is ook nooit goed, zo lijkt het. En zo is het. In gevangnissen."

Met deze pessimistische conclusie eindigt het vuistdikke betoog van de socioloog Franke. Het lijkt een mager resultaat van zoveel onderzoek, maar de lezer moet aan het einde van het boek Franke gelijk geven: het opsluiten van mensen wegens crimineel gedrag lijkt op gene wijze een verbetering van die mensen te veroorzaken.

Franke traceert de ontwikkeling van het straffen van misdadigers vanaf het midden van de 18e eeuw. In die tijd groeit bij de burgers een afschuw van lijfstraffen, tot dan toe het antwoord van de maatschappij op de crimineel. Niet uit medemenselijkheid wil men deze strafvorm afschaffen, maar om zichzelf van afgrijselijke schouwspelen te vrijwaren. Die passen niet in een beschaafde samenleving. Het enige reële alternatief is de gevangenis.

Gevangenis in die tijd zijn stinkende hollen, waarin mensen zonder aanzien van vergrijp, sexe of leeftijd worden opgeborgen. De sterfte is er hoog. Straf wordt gezien als afschrikmiddel. In de loop van de negentiende eeuw verandert de houding van de maatschappij tegenover opsluiting: criminelen moeten er niet alleen opgesloten worden,

maar er moet ook een verbeterende werking vanuit gaan.

Dit past in de discussie die is ontstaan over het nut van gevangenen: men heeft sterk de indruk dat deze instituten fungeren als boevenleerschool: de oude rotten in het vak leren er de jonge boefjes de kneepjes. Bovendien is het er veel te "gezellig". De brave burgers hebben het gevoel dat de gevangenen het in de gevangenis beter hebben dan erbuiten: een dak boven het hoofd, regelmatig te eten en ze kunnen er de hele dag pret maken. Het afschrikwekkende effect is dus nihil. Er gaan stemmen op om het de gevangenen veel onaangener te maken. En er moet een zedelijke verbetering worden nastreefd.

Beide wensen meent men door een nieuwe ontwikkeling vervuld te zien: de cellulaire opsluiting. In de Verenigde Staten zijn reeds proeven gedaan met het apart opsluiten van gevangenen en hoewel deze proeven laten zien, dat de slachtoffers na enige tijd apathisch worden, geestelijk gestoord raken of zelfmoordpogingen ondernemen, wordt in Nederland aan deze resultaten nauwelijks aandacht besteed. Men is hier vooral gecharmeerd van de "inkeer" die de eenzaamheid zou versterken. In de stilte van die eenzaamheid kan de stem van het geweten beter gehoord worden. "Fremdzwang" moet worden vervangen door "Selbstzwang" in de misdadiger.

De discussie over deze nieuwe vorm sleept zich al jarenlang voort en tegen de tijd dat men in het buitenland terugkomt van dit systeem wordt zij in Nederland wettelijk ingevoerd. Omdat de praktijk leert dat gevangenen zich toch niet beteren in de cellulaire opsluiting, doet men in het midden van deze eeuw water in de wijn: er komen meer gemeenschappelijke bezigheden in het saaie bestaan van de gevangene.

Dan komen de wetenschappers tot het inzicht, dat juist socialisatie en gemeenschappelijk werken tot verbeteren van de crimineel zouden leiden. (Dit is niet echt nieuw: in Ierland wordt daar reeds een eeuw eerder mee geëxperimenteerd.) Zo wordt dit inzicht in de jaren zestig en zeventig op grote schaal toegepast in de "open" gevangenen. Daar krijgen de gevangenen meer eigen verantwoordelijkheid. Nederland heeft hier voordeel van haar achterstand: de oude gevangenen moeten toch worden vernieuwd, nu kunnen ze meteen naar de modernste inzichten worden verbouwd. Helaas gooien de gevangenen zelf roet in het eten: ook in deze nieuwe gevangenen weigeren ze "gesticht"

te worden en blijven velen recidiveren. Het is daarom geen verrassing dat Franke op het einde geen oplossing voor het probleem kan geven.

Als een rode draad loopt door dit proefschrift Franke's overtuiging, dat de gevangenen op een passieve wijze een machtspositie hebben opgebouwd. Zolang misdadigers slechts werden verwijderd uit de maatschappij, was er niets aan de hand, maar zodra de opsluitende autoriteiten hun handelingen legitimeerden uit de verwachting, dat door dit opsluiten de crimineel weer een volwaardig lid van de samenleving zou worden, kreeg de crimineel macht. Want als het uitblijven van resultaat van de opsluiting uitblijft, moeten de autoriteiten steeds opnieuw daarvoor verklaringen vinden en nieuwe vormen introduceren die deze verwachtingen wel waarmaken. Uiteindelijk blijkt het allemaal niet te helpen, vandaar dat de conclusie overblijft: opsluiten helpt niet, maar wat dan?

Het grote nadeel van boek van Franke is dat hij gepoogd lijkt te hebben compleet te zijn. Alles wat hij op moreel, juridisch, ethisch en politiek gebied heeft gevonden wil hij ook weergeven. Dit leidt in sommige hoofdstukken tot eindeloze beschrijvingen van debatten, discussies en onderzoeksrapporten. Dat is teveel van het goede. Bovendien is het boek opgebouwd uit een groot aantal zeer korte paragrafen, die sterk wisselen van onderwerp. Het boek raakt daardoor sterk versnipperd. Af en toe komen de gevangenen zelf aan het woord, maar meestal slechts ter illustratie van een bepaald effect van detentie. Ze komen niet echt tot leven en het boek boeit niet. Het blijft een uitputtende beschrijving, maar als naslagwerk is het uitermate geschikt: alles staat erin.

Fred Vogelzang

KOLONIALISME

H.L. Wesseling, *Verdeel en heers. De deling van Afrika, 1880-1914*, (Amsterdam 1991).

In de inleiding van zijn omvangrijke werk over de deling van Afrika (521 pagina's) stelt Wesseling dat hij het niet zozeer 'over imperialisme en kapitalisme, over oorzaken en gevolgen, structuren en processen, etcetera' zal hebben, maar vooral 'over mensen en hun motieven'. Deze individualiserende opzet heeft voor- en nadelen. Een groot voordeel is dat het Wesseling in staat stelt een boeiend, levendig verhaal over de Europese kant van de deling van Afrika te vertellen. Aan de hand van de lotgevallen van Europese staats-

kleio

nummer 1/92
pagina's 24 en 25

lieden en hun plaatselijke vertegenwoordigers in Afrika behandelt Wesseling de deling in een reeks geografische deelprocessen. Achtereenvolgens de Oosterse kwestie met de Franse bezetting van Tunis en de Britse van Egypte, de schepping van de Kongo-Vrijstaat van de Belgische koning Leopold II, de Brits-Duitse deling van Oost-Afrika, de Brits-Franse deling van West-Afrika, de Brits-Franse confrontatie in Fashoda om de controle van de Nijl, de Anglo-Boerenoorlogen in Zuid-Afrika en tenslotte, als epiloog, de rivaliteit om en Franse bezetting van Marokko.

Wesseling vertelt daarbij veel anekdotes over de uiterlijke - 't boek is rijk geïllustreerd - en innerlijke - bij voorkeur seksuele - eigenaardigheden van de betrokkenen. Soms is dat zinvol, maar vaak hebben die duidingen een suggestief en speculatief karakter. Zo was Cecil Rhodes, als meer imperialisten, volgens Wesseling bang voor vrouwen en hoogst waarschijnlijk een latente of onderdrukte homoseksueel. Voor de duidelijkheid heeft Wesseling een foto van Rhodes met twee jonge medewerkers aan de tekst toegevoegd. Op grond van de laatste 'psychobiografie' over Rhodes concludeert Wesseling dat deze in een 'oedipaal conflict' met de Transvaalse president Paul Kruger verwickeld was. Maar dan waren minister Chamberlain, een groot deel van het Britse publiek, veel Kaapse Afrikaners, sommige Transvaalse Boeren en de bejaarde koningin Victoria dat ook. Want die hadden allen eveneens een grondige hekel aan de koppige, morsige Transvaalse leider. Een dergelijke psychologiserende verklaring van de Boerenoorlog schiet zijn doel ver voorbij.

Wesselings individualiserende, beschrijvende aanpak brengt ook met zich mee dat hij relatief weinig aandacht besteedt aan de Afrikaanse volkeren, die bij de deling betrokken waren. Het tweede kernbegrip van zijn titel, de uitoefening van de Europese heerschappij over die volkeren, komt evenmin uit de verf. Zo verklaart Wesseling dat hij de 'Kongogruwelen' maar niet behandelt, omdat deze buiten het tijdvak zouden liggen. Dat is onjuist. Die gruwelen vonden onder Leopolds Vrijstaat plaats tussen 1885 en 1908, toen België de Kongo onder internationale druk overnam. Wie meer wil weten over deze gruwelen leze het mei/juni-nummer van *De Gids* van 1991 over kolonialisme en racisme. Daarin staat een indringende bijdrage van Jan Berman over de exploitatie van de Kongo, eveneens met illustraties. Aan het einde van deze bijdrage plaatst Berman kritische kanttekeningen bij eerder verkondigde

en in dit boek herhaalde, betrekkelijk rooskleurige opvattingen van Wesseling over het Europese kolonialisme. Maarten Kuitenbrouwer

VEILIGHEIDSBELEID

H.J. Neuman, *Impasse te Londen, Nederlands veiligheidsbeleid 1940-1945*. (Veen, Utrecht 1990), prijs f 39,90.

Het klinkt misschien wat onvriendelijk maar als men de ondertitel ironisch verstaat, vertoont dit boek een meer voor de hand liggende opzet en inhoud. Maar ook in dat geval zou een aanvulling van de ondertitel tot bijvoorbeeld 'Aspecten van het Nederlandse veiligheidsbeleid' op haar plaats zijn. Dat is namelijk wat het boek biedt. Het geeft niet een systematische uiteenzetting van de problemen die voortkwamen uit de fundamentele behoeften en beperkingen waarvoor de Nederlandse ballingschapsregering zich zag gesteld, maar het behandelt allerlei elementen en aspecten vooral van het gevoerde militaire beleid. Dat gebeurt in 25 hoofdstukken die, soms anecdotisch, soms in de vorm van geslaagde schetsen van personen en situaties, min of meer een totaalbeeld moeten opleveren van dat beleid.

Voor zo'n ironische interpretatie biedt het boek voldoende aanleiding. Het laat immers als voornaamste thema het hemelsbrede verschil zien tussen de hooggegrepen pretenties aan één kant - een militaire bijdrage leveren aan de bevrijding van Nederland en een substantieel aandeel krijgen in die van Indië - en de heel beperkte resultaten aan de andere kant. Bovendien toont het hoe er door incompetentie en competitie van alles mis ging met de uitvoering van dat beleid. Mooie voorbeelden zijn de organisatie van de Prinses Irenebrigade en het bijna volledige isolement waarin vice-admiraal Helfrich als bevelhebber van de Nederlandse strijdkrachten overzee terecht kwam in Colombo op Ceylon.

Het boek steunt op het beschikbare wetenschappelijke materiaal dat Neuman soms met nieuwe resultaten van eigen archiefonderzoek heeft aangevuld. Toch lijdt het geheel onder gebrek aan structuur. Door de anecdotische benadering lopen ervaringen van persoonlijke aard en beleidslijnen nogal eens door elkaar en ook blijft te vaak onduidelijk wat de achtergronden en het kader waren van de verschillende onderdelen van de Nederlandse militaire inspanningen. Daar staat tegenover dat het boek vlot en hier en daar boeiend is geschreven. Het is een genoe-

gen erin te lezen en dat maakt het o.a. heel geschikt in het voortgezet onderwijs. N. Bootsma

STADHOUDERS

A.J.C.M. Gabriëls, *De heren als dienaren en de dienaar als heer. Het stadhouderlijk stelsel in de tweede helft van de achttiende eeuw*, (Den Haag, 1990), *Hollandse Historische Reeks XIV*, 532 blz., Prijs f 95,-

De tweede helft van de achttiende eeuw staat bekend als een periode waarin de elite in de Republiek de tijd vulde met ledigheid en beuzelarijen en zich slechts inspande om het door de voorouders verdiende vermogen te verteren; een periode waarin de baantjes door de bevoorrechte groepen werden verdeeld onder de eigen familieleden en vrienden. Een politieke praktijk die het best wordt getypeerd met de woorden: eigenbaat, corruptie en nepotisme. Het beeld van de Republiek is dat van de stuurloze staat die geen ander lot beschoren leek dan onder te gaan aan haar eigen zwakheden.

Het beeld van deze periode wordt opnieuw beschreven en verfijnd door Gabriëls in zijn dissertatie *De heren als dienaren en de dienaar als heer*. Centraal daarbij staat de macht van de stadhouder. Deze was in de loop der tijd gegroeid door een diffuus geheel van rechten en gewoonten, waarmee de stadhouder zich wist te verzekeren van een toenemend aantal bevoegdheden, met name op het gebied van de ambtenbegeving. Dit alles maakte de verhouding tussen regenten en Oranje, tussen de soevereine Statenvergadering en hun hoogste ambtenaar tot een zeer bijzondere.

Om in de bestaande gedecentraliseerde regentenrepubliek de macht te kunnen uitoefenen werd er door de Oranjes gebruik gemaakt van vertrouwelingen op lokaal en gewestelijk niveau. Deze luitenant-stadhouders genoten enorme bevoegdheden waar het de ambtenbegeving betrof. Deze invloed strekte zich uit over bijna alle regeringscolleges van de Verenigde Nederlanden.

Terecht besteedt Gabriëls veel aandacht aan het functioneren van de verschillende luitenant-stadhouders, de sleutelfiguren in de stadhouderlijke machtsuitoefening. Over nagenoeg alle kwesties informeerden deze cliënten hun patroon.

Ze beschikten over een groot aanzien en gezag ter plaatse. Dit 'credit' stelde hen op hun beurt weer in staat ten opzichte van hun mederegenten de rol van patroon te vervullen.

Iedereen die een ambt of gunst van de Prins verlangde wendde zich tot deze vertrouwensman.

Het systeem bediende zich van dienst en wederdienst. Iedere regent die het door de luitenant-stadhouder gepropageerde beleid trouw steunde kon zich verzekerd weten van aantrekkelijke bedieningen.

Over de behandeling van een ongehoorzame cliënt daarentegen, was de stadhouder van mening *'...dat het niet quaed zal zijn hem in het vervolg te laeten zitten zonder commissiën om anderen niet te encourageeren om zich dusdanigh te signaleren.'*

Onwillige regenten werden passend gestraft!

Hoe anders was de positie die de luitenant-stadhouders zelf innamen. Op hen had de prins veelal minder grip, omdat hij voor zijn machtsuitoefening voor een belangrijk deel van hun adviezen afhankelijk was. Het mag duidelijk zijn dat sommige grootheden op geheel eigen wijze met deze macht wisten om te gaan. Hun rol wordt in het boek dan ook uitvoerig belicht. Dit levert vaak mooie portretten op van gewestelijke potentaten zoals Van Heiden Hompesch en Charles Bentinck van Nijenhuis in Overijssel en de gebroeders Willem en Onno Zwier van Haren in Friesland.

In Groningen zien we Anthony Adriaan van Iddekinge aan het werk. Zijn correspondentie met hof staat bol van de verzoeken om ambten en ambtjes ten behoeve van zijn omvangrijke verwantenkring. Hetzelfde gedrag zien we bij het bestuur van de gebroeders Jan en Willem Nicolaas Pesters in Utrecht. Hun nepotisme was berucht. In 1782 bevonden zich onder de 9 leden van het college van geëligeerden 'zijn broeder, twee zwagers en zijn zoon'. Hoe laakbaar hun handelswijze werd ervaren blijkt wel uit een gebeurtenis in 1784 waarbij de gehate Willem Nicolaas tijdens een wandeltocht door een grote menigte werd aangevallen en met stenen werd bekgeld. Hij kon nog net ontsnappen door een huis binnen te vluchten.

Het mag duidelijk zijn dat de belangrijkste plaats in het hele patronage-systeem werd ingenomen door de prins. Alle lijnen begonnen en eindigden bij hem.

Gabriëls besteedt uitvoerig aandacht aan de rol die de stadhouder speelde in 'het spel van belonen en bestraffen', ook al was deze rol niet zo dynamisch als orangisten graag hadden gezien. Hij wordt geschetst als iemand die iedereen wantrouwde die hem van advies wilde dienen, een weifelaar met een fundamenteel gebrek aan zelfvertrouwen die nauwelijks geschikt leek voor de hem toebe-

ten taak. Kortom, een man die met de enorme macht waarover hij als stadhouder kon beschikken niet wist wat hij ermee aan moest.

Dit alles maakt vooral veel duidelijk over het systeem zelf. Ondanks het ontbreken aan wil en mogelijkheden van de stadhouder zelf, werkte het bestuursmechanisme. Hoe efficiënt het was wordt duidelijk uit de mond van een patriot, die de prins toeroept *'Gy kunt, gy vermoogt alles in onze Republiek. Gy kunt (...) alle besluiten doen neemen die gy wilt. Gy kunt elk, zoo het u maar behaagd, tot zijn pligt houden. (...) Er zit byna niemand in die hooge collegiën, dan die gy er inbrengt en van u alleen afhangen.'*

In het laatste deel van het boek beschrijft Gabriëls, als voorbeeld voor de werking van het stadhouderlijk systeem, de toegang tot de ambten. En hij neemt daarvoor de buitencommissie van gedeputeerde ter Staten Generaal, de toegang tot de vergadering van hare hoogmogendheden.

Een schitterend hoofdstuk waarin hij de aantrekkelijkheid van het ambt beschrijft met de verschillende overwegingen van kandidaten om dit 'zware' ambt te willen uitoefenen. Naast macht en aanzien speelde de overweging of men lange of korte tijd de eigen stad of het eigen gewest wilde verlaten een grote rol. Nog belangrijker was voor velen het financieel voordeel dat aan het ambt verbonden was. Een tijdgenoot geeft aan dat de meeste gedeputeerden *'...tot de duist toe wisten en calculeerden, wat eene commissie jaarlijks waardig was...'*. En als er één nog beter op de hoogte was van de drijfveren van de edelen en patriciërs om publieke functies te bekleden, dan was het de prins wel. *'Het ambtsbejag was een van de voornaamste bestanddelen van het stadhouderlijk patronagesysteem, dat Oranje in staat stelde zijn macht en invloed bijna overal in de Republiek te doen gelden.'*

Tenslotte krijgen we in dit laatste hoofdstuk een goed inzicht in het functioneren van de vergadering en de dagelijkse activiteiten van een doorsnee gedeputeerde. Dit alles naast de bevoegdheden en verplichtingen van functionarissen die waren verkozen tot één van de bijzondere posities, zoals die van president van de week, waarbij politiek-bestuurlijke taken hoorden, naast het dagelijks overleg met de stadhouder, en de diverse representatieve verplichtingen zoals het ontvangen van buitenlandse gezanten.

Gabriëls heeft een schitterend boek geschreven. Het hoort zeker thuis in de klasse 'stan-

daardwerk'. Op een prettige en onderhoudende manier wordt de lezer ingevoerd in de achtergronden van het stadhoudelijk stelsel zoals dat in de tweede helft van de achttiende eeuw functioneerde. Daarbij weet Gabriëls deze 'staatsinrichting' fraai af te wisselen met voorbeelden en personages die in één keer duidelijk maken waar het om gaat. Het boek zou voor (toekomstige) geschiedenisdocenten verplichte leerstof moeten zijn.

Voor de regionaal geïnteresseerden bevatten de bijlagen tenslotte een schat aan informatie over de belangrijkste personen, hun functies en de samenstelling van de verschillende bestuurscolleges in de Republiek in de periode 1750-1800.

Kees Torreman

IRAN

Leyla Hamidi, *Iran*, (Landenreeks KIT, Novib, NCOS, Amsterdam, 66 blz. fl.14,90).

Onlangs verscheen in de landenreeks van het KIT, NOVIB en NCOS een nieuw nummer met Iran als onderwerp. In dit nummer ordent Hamidi de belangrijkste gebeurtenissen uit de Iraanse geschiedenis rond vier overzichtelijke thema's.

Allereerst worden de omstandigheden in Iran geschetst die er in 1979 toe geleid hebben dat er een einde kwam aan een lange traditie van monarchie en de geestelijkheid de feitelijke politieke macht in handen kreeg. Ondermeer wordt aandacht besteed aan de betekenis van het Iraans sjiïsme, de bijzondere positie van de geestelijke leiders (de 'olama'), de sluipende kolonisatie door Rusland en Groot-Brittannië tijdens de dynastie van de Kadjaren en de toenemende invloed van de Verenigde Staten tijdens het bewind van Mohammed Reza Pahlevi.

Aansluitend wordt ingegaan op de Islamitische Revolutie. Het grote gewicht dat Hamidi toekent aan de ayatollah Khomeiny in de jaren voorafgaande aan de revolutie heeft tot gevolg dat hij de Witte Revolutie (1963) min of meer beschouwt als het begin van de Islamitische Revolutie. Hamidi benadrukt de westerse uitgangspunten van dit hervormingsprogramma en stelt vast dat de Iraanse oppositie onder leiding van Khomeiny vreesde dat de verwestering zou leiden tot de ondergang van de Iraanse en islamitische identiteit.

Hamidi onderscheidt in de behandeling van de Islamitische Revolutie twee fasen. Vóór 1983 zou de revolutie vooral in het teken hebben gestaan van de consolidatie van de macht in Iran zelf. Feitelijk valt deze fase uit-

een in een aantal opeenvolgende fasen. Na het vertrek van de sjah op 16 januari 1979 slaagde de gematigde nieuwe premier Shapur Bakhtiar er niet in de steun van de oppositie te verwerven. De uit ballingschap teruggekeerde Khomeiny benoemde hierop een 'revolutionaire' voorlopige meer radicale regering met Mehdi Bazargan als premier. Tenslotte volgde een periode van terreur waarin Khomeiny afrekende met zijn tegenstanders en waarin de islamitische republiek een feit werd. Het revolutionaire elan werd in deze periode versterkt door de bezetting van de Amerikaanse ambassade in Teheran in 1979 en de Iraans-Iraakse oorlog in 1980. Na 1983 richtte de Islamitische Revolutie zich op het exporteren van de islamitische idealen naar het buitenland. Van dit uitdragen van idealen naar het buitenland is in de praktijk weinig terecht gekomen.

Een afzonderlijk hoofdstuk gaat in op de Iraanse samenleving. Achtereenvolgens wordt aandacht geschonken aan de positie van de vrouw, het onderwijs en de etnische en religieuze minderheden.

Tot slot wordt de islamitische economie vergeleken met het economisch beleid van de sjah. Vastgesteld wordt dat de economische positie van met name het armste deel van de bevolking eerder is verslechterd dan verbeterd.

De vraag of de idealen van de Islamitische Revolutie in de praktijk haalbaar zijn gebleken wordt door Hamidi negatief beantwoord. De behoeften van een moderne staat betekenen dat Iran genoodzaakt is zowel voor wat betreft het te voeren sociaal-economisch beleid als de aard van het geestelijk leiderschap een meer realistisch beleid te gaan voeren. Met de komst van Khomeini als de nieuwe geestelijk leider en Rafsanjani als president, lijkt men in Iran een eerste stap te hebben gezet in deze richting. Indien de na de Golfoorlog ingezette normalisatie van de betrekkingen met het Westen doorzet, resteert de vraag of de islamitische republiek het verdwijnen van de religie uit het centrum van de politieke macht zal overleven.

Met betrekking tot de bruikbaarheid van dit Iran-nummer in het geschiedenisonderwijs valt het volgende op te merken. Het boek geeft een handig en compact historisch overzicht van de geschiedenis van Iran. Het materiaal is in het bijzonder geschikt als naslagwerk en voor het maken van een werkstuk. In dit opzicht is het wel jammer dat de literatuurlijst (met veel buitenlandse titels) voor veel leerlingen in het voortgezet onderwijs van weinig waarde zal zijn. Het ontbreken van een zaken- en/of personenregister mag

evenzeer als een gemis worden beschouwd. Wel goed bruikbaar zijn de bijlagen met feiten en cijfers en de thematische en overzichtskaarten. Samenvattend kan worden vastgesteld dat het Iran-nummer een plaats verdient in iedere schoolbibliotheek.

René A.F. Veldkamp

KLEIO KRANT

Nieuws van het bestuur

De plannen van het bestuur voor 1992 kunt u lezen in het katern in dit nummer van KLEIO.

Omdat er tijdens de kerst-/nieuwjaarsperiode niet veel vergaderd is zijn er maar weinig mededelingen. Allereerst een rectificatie: in het oktobernummer is in de mededelingen een storende fout geslopen. Er is natuurlijk afscheid genomen van inspecteur Berkhout en niet Berkhof zoals daar vermeld stond. Excuses hiervoor al is het wat laat. Overigens is de inspectie voornemens in de periode september-december 1992 een onderzoek te doen naar de stand van zaken in het onderwijs in geschiedenis en staatsinrichting. Het is niet uitgesloten dat u in verband hiermee de inspecteur in de klas op bezoek krijgt; een beperkt aantal scholen zal bij het onderzoek betrokken worden.

In de afgelopen periode heeft het bestuur zich vooral bezig gehouden met de uitwerking van een aantal lopende zaken, reeds vermeld in het decembernummer.

Het ministerie van O&W heeft ons een zeer ruime subsidie verstrekt voor het houden van onze internationale lustrumconferentie in 1993. Het is zaak nu alles perfect te regelen en daaraan wordt druk gewerkt.

Wat de externe contacten betreft: een aantal bestuursleden was eind november aanwezig in het Rijksmuseum waar Spiegel Historiaal haar 25-jarig jubileum vierde.

Als dit nummer in uw brievenbus rolt zijn er besprekingen met de SLO gevoerd en hebben er alweer een paar bestuursvergaderingen plaatsgevonden. Daarover een volgende keer meer.

Tineke Perdeck-Schimmel

Op de valreep

Staatssecretaris Wallage heeft begin januari het nieuwe examen goedgekeurd. Er zijn nog heel wat reacties binnen gekomen op het concept zoals dat was afgedrukt in het examennummer van Kleio in oktober 1991. Voor het merendeel waren dat positieve geluiden. In 1994 zal er dus voor het eerst examen afgenomen worden volgens de nieuwe regels. Structuurbegrippen en vaardigheden komen dan aan de orde en de cesuur van 1917 is vervallen.

Er zal uitgebreid informatie verstrekt worden door de WIEG en er komen scholingsfaciliteiten voor de betreffende docenten. Nadere mededelingen volgen!

OPROEP

Op 1 augustus 1993 gaat de basisvorming van start. Reeds in dit schooljaar hebben leraren taakuren gekregen om de vakinhoudelijke en vakdidactische veranderingen voor te bereiden. Verder is bekend dat het aantal uren per vak niet vastgelegd zal worden, maar dat aan scholen zelf wordt overgelaten hoe de uren oever vakken of leergebieden verdeeld worden.

Het bestuur en de Kleio-redactie zullen trachten u zo goed mogelijk op de hoogte te houden van lopende en toekomstige ontwikkelingen. De opleidingsinstituten zullen aangemoedigd worden hun aanbod ook via Kleio bekend te maken. U allen roepen wij op uw ervaringen bij het voorbereiden en invoeren van de basisvorming door te spelen. Wij denken vooral aan knelpunten die zich zullen voordoen en de oplossingen die uw school gevonden heeft.

Door uw ervaringen door te spelen aan de secretaris van de VGN of Wim Rongen van de Kleio-redactie scheidt u de mogelijkheid dat het bestuur en de redactie van de Kleio de achterban adequaat kunnen adviseren!

Nascholingsplan per school

In het kader van de deregulering ligt een wetontwerp gereed over de nascholing. Als alles volgens de plannen van politiek Den Haag verloopt zal de nieuwe wet per 1 augustus 1992 in werking treden. In vier jaar, 1992 tot en met 1996, moeten de gelden voor nascholing van de instituten naar de scholen zelf gesluisd worden. Er komt zo geld beschikbaar (het bedrag per school hangt af van het aantal gewogen leerlingen) om afhankelijk van eigen behoeften cursussen op maat te kopen bij de opleidingen en verzorgingsinstellingen. Na verloop van tijd zullen de scholen ook met andere opleiders contracten kunnen afsluiten (tot 1-8-1996 moet 80% van het geld verplicht besteed worden aan cursussen van de opleidingen).

De gelden worden geoormerkt: de bevoegde gezagen moeten het aan nascholing besteden. U kunt wel reserveren voor het volgende schooljaar, maar bij dit sparen zal het bevoegd gezag rekening moeten houden met nader door de overheid te bepalen randvoorwaarden.

Voor leraren geschiedenis in het belangrijk op het volgende te letten:

- de bevoegde gezagen moeten jaarlijks in het kader van een goed personeelsbeleid en het bevorderen van de deskundigheid van de docenten een nascholingsplan opstellen, waarin een overzicht wordt opgenomen van de nascholingsactiviteiten alsmede een raming van de kosten daarvan. U moet bij uw schoolleiding dus navraag doen naar het nascholingsplan, dat ook in de medezeggenschapsraad moet worden besproken;
- u zou als sectie een eigen meerjarenplan per sectielid moeten opstellen en dat bij de directie moeten inleveren; zorg ervoor dat u uw plannen goed onderbouwt;
- nascholing is zeker met oog op de toekomstige veranderingen in de onderbouw (basisvorming) en het nieuwe eindexamen van het grootste belang. Maak uw schoolleiding duidelijk dat het niet allemaal alleen maar ten koste van uw eigen tijd mag gaan; overigens zijn de nieuwe voorstellen wat dit laatste betreft nog onduidelijk.

Ronald Donk

VACATURE

De Commissie Havo/Vwo zoekt nieuwe leden! Door veranderingen in hun werkzaamheden moeten enkele leden hun commissiewerk stoppen. Daarom zoeken we:

2/3 VROUWEN/MANNEN

werkzaam in het Havo/Vwo geschiedenisonderwijs, met belangstelling voor ontwikkelingen rondom het CE geschiedenis en staatsinrichting in de bovenbouw.

Belangstelling?

Neem dan contact op met Peter Wester, tel. 05415-52061, of met Jos van Ginkel, tel. 08380-35543.

Juniorteam 1992

Sinds enige tijd bestaat er voor informatie over de mogelijkheden die 'Europa' aan jongeren biedt een 'juniorteam' van studenten die in de vorm van een lezing leerlingen op school kunnen voorlichten over uitwisselingsprogramma's, erkenning van diploma's, vakantiewerk in EG-landen en dergelijke.

De Stichting Europacentrum draagt zorg voor de kwaliteit van de lezingen die de studenten geven. Zij kunnen een algemeen praatje houden over de nieuwe mogelijkheden van 'Europa 1992', maar verder heeft iedereen zijn eigen specialiteit en kan hierop indien gewenst dieper doorgaan.

Aan de lezingen zijn geen kosten verbonden.

Voor verdere informatie en de sprekerslijst: Leo Birza, coordinator van het Juniorteam, tel. 070-3602273.

Mexico stad

In december werd in het Tropenmuseum in Amsterdam de grote tentoonstelling Mexico stad geopend, waarin een poging wordt ondernomen om bezoekers te laten zien en meemaken wat het leven in een zeer grote wereldstad in een ontwikkelingsland allemaal kan inhouden. Het is op het eerste oog een warrig geheel van beelden en geluiden

(volgens medewerkers 'een caleidoscoop aan indrukken') waar leerlingen maar weinig van op zullen steunen. Een bezoek met de klas aan deze tentoonstelling moet dus krachtig voorbereid worden. Op zijn minst moet u er zelf al eerder geweest zijn, zodat je van te voren kunt uitzoeken hoe de leerlingen gaan lopen.

De educatieve dienst biedt ruimschoots de gelegenheid een bezoek voor te koken. In de brochure *Mexico stad* worden de drie thema's van de tentoonstelling, 'De stad en haar wortels' (geschiedenis), 'De pijlers van de stad' (huisvesting, verkeer, voedsel en watervoorziening) en 'De kleuren van de stad' (aspecten van godsdienst, gewoonten en vrije tijdsbesteding) uit de doeken gedaan. Het is een zeer informatief boekje, waarin duidelijk wordt wat je nu eigenlijk allemaal ziet (of niet gezien blijkt te hebben). Voor leerlingen is een *Kijktocht* beschikbaar, een voor 10-12 jaar en een voor 12-15 jaar. In een speciale docentenhandleiding wordt uitgelegd hoe het materiaal gebruikt kan worden, hoe u een bezoek kunt voorbereiden en nabespreken per niveau. Verder is een lesproject 'Steden in de Derde Wereld' verkrijgbaar, ontwikkeld door Novib.

Voor informatie over de prijs van het materiaal en de mogelijkheden tijdens een bezoek kunt u contact opnemen met de educatieve dienst van het museum. Het basispakket (brochure, leerlingenboekje en docentenhandleiding) en de lessenserie zijn daar ook te bestellen.

Educatieve Dienst, tel. 020-5688396.

Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen

América. Bruid van de zon

Naar aanleiding van het Columbusjaar 1992 wordt in Antwerpen een tentoonstelling gehouden waarop te zien is op welke manier Amerika en De Lage Landen invloed op elkaar hebben uitgeoefend op het gebied van kunst en wetenschap en in het dagelijks leven. De culturele kruisbestuiving wordt zowel vanuit Europees als vanuit Amerikaans standpunt bekeken. Uit een groot aantal Latijns Amerikaanse en Europese musea zijn werken bijeengebracht.

Thema's zijn de verovering van de Nieuwe wereld: gewapenderhand, missionering, economisch en praktisch, de Indianencultuur verdween en werd hoogstens indianenexotisme in de 18e eeuwse salons, en de Latijns Amerikaanse reacties op verovering en kolonisatie, hoe heeft men leren leven met de vreemde cultuur van de veroveraar en is deze ingepast in de eigen leef- en denkwereld.

Bij de tentoonstelling wordt een zeer uitgebreide catalogus in kleur uitgegeven.

Koninklijk Museum voor Schone Kunsten
Leopold de Waelplein
Antwerpen

Paleis voor Schone Kunsten Brussel

Sport in Hellas Van spel tot competitie

In dit jaar met Olympische Spelen is in Brussel van alles klaar gezet om de echte 'Heilige Spelen' te leren kennen.

Er wordt uitgebreid ingegaan op de takken van sport die beoefend werden, de eisen die men aan atleten stelde, de plaats van de sport in de Oudheid en de godsdienstige aard van de diverse spelen. Met behulp van een grote hoeveelheid schilderijen op vazen, met marmeren en bronzen beelden en terracotta's wordt het een en ander duidelijk gemaakt.

Paleis voor Schone Kunsten
Koningstraat 10
Brussel

Zuidhollands Verzetsmuseum

Nog tot 8 maart is een tentoonstelling te bezoeken die gehouden wordt naar aanleiding van het feit dat de aanval op Pearl Harbor vijftig jaar geleden plaats vond.

Er wordt een beeld gegeven van de Japanse opmars, de weerbaarheid van Nederlands-Indië en de gevolgen van de aanval.

De expositie is georganiseerd door het Comité Pearl Harbor.

Zuidhollands Verzetsmuseum,
Turfmarkt 30
Gouda

Spot op de landmacht

De reizende tentoonstelling '100 jaar politieke prenten over het leger' is op het moment te zien in het Drents Museum in Assen.

korrel

Bij de tentoonstelling is een boekje verkrijgbaar waarin alle cartoons voorzien van een toelichting zijn afgedrukt. Als u nog cartoons zoekt van harte aanbevolen. Prijs f 19,50. Op de tentoonstelling verkrijgbaar.

Subsidie museumproject Stichting Februari 1941

Na de actie 'Adopteer een monument' voor het basisonderwijs wil de Stichting Februari 1941 nu geld ter beschikking stellen aan het voortgezet onderwijs, om leerlingen in klasverband een bezoek te laten brengen aan een van de Verzetsmusea in Nederland. In dat museum krijgen ze een rondleiding. Met het museum in Overloon zijn al contacten gelegd. Ook voor de overige musea is in principe een subsidie mogelijk.

Wanneer u met leerlingen het Oorlogs- en Verzetsmuseum in

Overloon wilt bezoeken, kunt u van de Stichting Februari 1941 een bijdrage krijgen ter bestrijding van de reiskosten.

De Stichting vergoedt de huur van een autobus naar Overloon v.v. wanneer de kosten hiervan meer bedragen dan f200,- tot een maximum van f500,-. In het museum krijgen de leerlingen een rondleiding. Deze moet uiterlijk vier weken van te voren aangevraagd worden bij de Educatieve Dienst van het museum onder vermelding van het Museumproject van de Stichting Februari 1941.

Voor verdere informatie, met name ook over subsidie bij een bezoek aan een ander verzetmuseum dan Overloon, kunt u terecht bij het secretariaat tel. 070-3902801 of het bureau van de Stichting 02507-15953.

Archeologie in Venlo

In het Goltziusmuseum van de gemeente Venlo staat van 8 maart tot en met 20 april de archeologie van Limburg centraal. Er zijn lezingen over archeologie, wanneer u iets gevonden heeft kunt u naar het spreekuur van een vakarchaoloog om haar/hem te raadplegen over de vondst en in drie presentaties wordt een beeld gegeven van de belangrijkste onderzoeken en vondsten van de afgelopen jaren.

Goltziusmuseum
Goltziusstraat 21
5911 AS Venlo
(Het museum is op maandagen gesloten)

Legermuseum / Delft

Hier wordt een overzichtstentoonstelling gehouden gewijd aan 'Inzet in Nederlands-Indië, 1945-1950'. Centraal staat het militaire conflict in die jaren en de militairen van de Koninklijke Landmacht en het KNIL. Aan de hand van foto's, filmmateriaal en documenten, voor een

deel uit particulier bezit, wordt een beeld gegeven van de terugkeer uit de Japanse kampen, de politieke acties, het thuisfront en de terugkeer in Nederland van de militairen. Voor het voortgezet onderwijs is een lespakket gemaakt, dat besteld kan worden bij de educatieve dienst tel. 015-150547.

Brochure

De Europese dimensie in het VO

Een schrijversgroep van de Hogeschool Gelderland heeft een boekje samengesteld waarin reguliere thema's van de vakken geschiedenis/staatsinrichting, aardrijkskunde, economie en maatschappijleer in Europees perspectief worden geplaatst. Tevens bevat het boekje didactische aanwijzingen en een overzicht van de instellingen waar materiaal te krijgen is.

U kunt de brochure bestellen bij:
Hogeschool Gelderland Educatieve Faculteit
Centrum voor Internationale Educatie
Postbus 30011
6503 HN Nijmegen
Het boekje is vrij prijzig, f10,- excl. verzendkosten voor 47 blz.

Rijksmuseum Kunstkrant

De al jaren bestaande kunstkrant voor leerlingen en iedereen die iets meer van kunst wil weten van het Rijksmuseum in Amsterdam is verschenen in een nieuw jasje. Het eerste nieuwe nummer is een aantrekkelijk boekje met veel illustraties in kleur en zwart-wit over Rembrandt

van Rijn. Zijn etstechniek komt aan de orde, verder ook de kwestie 'is een schilderij nu echt van Rembrandt of niet'. Kriterium hierbij is de manier waarop de handen geschilderd zijn. Er wordt verteld over de ups en downs van het Rembrandt Research Project en het beeld van Rembrandt op 'zijn' plein. Verder bevat het boekje informatie over de tentoonstellingen die aan de schilder gewijd zijn.

Dit nummer, 18e jaargang nr.3, december 1991/januari 1992, kost f3.50. Een abonnement op de kunstkrant kost voor het schooljaar 1991/1992 f4.75. U geeft u op door dit bedrag over te maken op postgiro 425180 t.n.v. Rijksmuseum te Amsterdam onder vermelding van Rijksmuseum Kunstkrant. Met ingang van de volgende jaargang zal de prijs veranderen en dat is ook wel logisch als de boekjes zo mooi blijven.

TE KOOP

Keesings Historisch Archief
1968 t/m 1989
Tijdschrift voor
Geschiedenis 1973 t/m 1987
Spiegel Historiaal 1966-
1989 (bijna volledig)
bel: 04997 - 73400!

en

Tijdschrift Holland 1980 t/m 1986
Tijdschrift voor
Geschiedenis 1981 en 1982
Spiegel Historiaal nov.
1984 t/m dec. 1986
Bericht van de Tweede
Wereldoorlog (kompleet)
bel: 01722 - 2820!

**VROUW-EN-
GESCHIEDENIS**

**Deel 4
in de reeks
'Vrouwen-
geschiedenis'**

KLOV

nblc 070-3141731 matem

kleio

Onder de titel
KLEIO-DIDACTICA geeft de
VGN leerlingmateriaal uit.

Deze boekjes zijn overdrukken
uit themanummers van KLEIO,
die behalve het lessenpakket,
achtergrondinformatie, een
docentenhandleiding en litera-
tuursuggesties bevatten over het
onderwerp.

Nog leverbaar zijn:
voor de bovenbouw

KD 6 Over Leven (sociale ge-
schiedenis 19e/20e eeuw)

KD 11 Het Algemeen Kiesrecht
in Prenten

KD 15 Honderd jaar Landbouw-
geschiedenis 1880-1980

voor derde klassen

KD 8 Suriname

voor de onderbouw

KD 16 Rare mensen die

Indianen, maar wat te denken
van die Spanjaarden...? (De ont-
dekking van de Nieuwe Wereld
en de contacten met de Indianen)
en

KD 18 Water en vuil: fris gezelschap. (Milieugeschiedenis)

Dit zijn leerlingenboekjes met
stevige kaft, geniet, ca. 40 blz.
Prijs: 1 ex. f5.50, 2 t/m 10 ex.
f4.50 per stuk, meer dan 10 stuks
f3.50 per ex.: alles inclusief verzendkosten.

**U kunt bestellen door het goede
bedrag over te maken op postre-
kening 128701 ten name van
Penningmeester VGN in Den
Haag. Vergeet niet het gewenste
nummer en de hoeveelheid op te
geven. Voor informatie over lever-
tijd en spoedbestellingen kunt u
terecht bij de redactie van Kleio:
tel. 03408-83576.**

Verenigde Naties: een schot in de roos of een gemiste kans?

Het thematisch magazine
Choice zet scholieren aan
het denken over maat-
schappelijk relevante
onderwerpen. Tekst en
beeld geven informatie
over verschillende invalshoeken, op basis waarvan
zij hun standpunt kunnen
bepalen. De negende uitga-
ve van Choice is een spe-

cial over de verschillende organen en activiteiten van
de Verenigde Naties. Nu de ver-
houding tussen Oost en West
genormaliseerd is vindt de VN tijd om
naast bemiddeling of militair ingrijpen
bij conflicten op te komen voor de ont-
wikkelingslanden en de mensenrechten.
Maar volgens sommigen treedt de VN niet
altijd even consequent op. Hoe zit dat?
Choice probeert hierop een antwoord te vinden.
Dit speciale Choice-nummer is geschikt voor
gebruik in de klassen 3, 4 en 5 van het h.a.v.o./v.w.o..
Ter ondersteuning van de educatieve verwerking
wordt op aanvraag per 25 bestelde Choices gratis een
docentenhandleiding verstrekt. Losse docentenhand-
leidingen kosten f 7,50 per stuk. Choice is een uitgave
van M50, een instelling voor algemene politieke en
maatschappelijke vorming van jongeren. Choice is
gratis, alleen de verzend- en administratiekosten wor-
den in rekening gebracht. Telefoon (030) 333494.

LAAT JE NIET *dirigeren*
M50

Stuur mij tegen betaling van verzendkosten exemplaren van
Choice nr.9 over de Verenigde Naties, alsmede exemplaren van
de bijbehorende docentenhandleiding a fl. 7,50 per stuk.

Naam:

Adres:

Postcode:

Plaats:

Stuur deze bon in een ongefrankeerde open envelop naar
M50, antwoordnummer 9039, 3500 ZA Utrecht

M.G. Hoogstraaten, drs. R.H. Kingma, T. Siegman

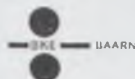
OP WEG NAAR 2000

De geschiedenis van 1870 tot heden in twee delen

Bevat o.a. opgaven waarbij de leerlingen zelf conclusies moeten trekken naar aanleiding van gegeven teksten en cartoons.
Sluit zeer nauw aan bij de eisen die gesteld worden voor het Centraal Schriftelijk Examen.

Deel 2 volledig geactualiseerd met:

**De (voormalige) Sovjet-Unie en Oost-Europa: Een wereld in beweging.
De Golfoorlogen 1980-1988 en 1991.**

Informatie:

BKE-Baarn, Postbus 1, 3740 AA Baarn, telefoon 02154-82422, telefax 02154-18221.

Nieuw!

TRANSPARANTEN-ENCYCLOPEDI VAN DE WERELDGESCHIEDENIS

160 sheets met kaarten, grafieken, modellen,
schema's en historische plaatsen

De Encyclopedie is de grote broer van de Grote Transparanten-atlas die de afgelopen jaren zo enthousiast werd ontvangen. Deze 1992-editie biedt dezelfde kaarten waarvan een aantal zijn verbeterd en geactualiseerd. Ook zijn er 30 nieuwe kaarten waarvan een deel het veranderende Europa sinds de Eerste Wereldoorlog beter in kaart brengt. Een wezenlijke aanvulling wordt gevormd door het statistische materiaal: 20 tabellen en grafieken die belangrijke thema's in de geschiedenis in één oogopslag overzichtelijk maken. Daarnaast zijn er 19 schematische modellen en historische concepten. Bovendien biedt de Encyclopedie 5 reconstructies van wereldhistorische plaatsen en gebouwen zoals het Parthenon en het Forum.

Gespecialiseerd in beeldtaal

Wij blijven de Transparantenatlas in ons assortiment voeren, terwijl u voor een relatief klein meerbedrag al het extra's kunt verwerven dat de Transparanten-encyclopedie biedt.

TTE betekent:

**Niet meer zelf transparanten
hoeven maken**

Gewenste aankruisen	Bestelbon	96	97	—	1.5'	28	f 689,-	BF 12.800
☐	1 GROTE ATLAS VAN DE WERELDGESCHIEDENIS "World History Map Transparencies", H-TTE, 1990	160	161	—	1.5'	36	f 869,-	BF 16.130
☐	2 ENCYCLOPEDI VAN DE WERELDGESCHIEDENIS "World History Maps, Charts, Graphs", H-TTE, 1992	80	17	80	1.5'	24	f 689,-	BF 12.800
☐	3 BRONNENBOEK VAN DE WERELDGESCHIEDENIS "Treasures of the World", SF-TTE, 1991	60	91	110	1.5'	24	f 478,-	BF 8.900
☐	4 DE GESCHIEDENIS IN KUNSTWERKEN "Images of Man and Change", M-TTE, 1992	50	12	48	1.5'	16	f 448,-	BF 8.300
☐	5 AMERIKA: GESCHIEDENIS EN GEOGRAFIE "The People and the Dream", SF-TTE, 1991	64	65	64	1.5'	20	f 478,-	BF 8.900
☐	6 ATLAS EN BRONNENBOEK VAN DE AMERIKAANSE GESCHIEDENIS "The American People", H-TTE, 1988	Bestel u twee of meer sets, dan geldt een korting (f 50,-) BF 1.000. Indien gewenst kan gespreid worden betaald. Ik betaal in twee halfjaarlijkse termijnen met f 5,- adm.-kosten. Prijzen zijn incl. BTW en verzendkosten.						
☐	Stuur mij gratis informatie over sets n°.....							

Bestelbon of copy in envelop met afzender ongefrankeerd sturen aan: TTE Int. Antwoordnummer 1796
7550 WB Hengelo Nederland Telefonisch bestellen 074 - 91 07 95 of per fax 074 - 42 67 21

JAARSTUKKEN VAN DE VGN